

IISALMEN SEURAKUNNAN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Kirjallinen raportti Iisalmen seurakunnan
varhaiskasvatussuunnitelmaprosessista

Anu Naakka

Opinnäytetyö, kevät 2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) – Kirkon

varhaiskasvatuksen ohjaaja+

lastentarhanopettajan virkakel-

poisuus

TIIVISTELMÄ

Naakka, Anu. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelma. Kirjallinen raportti Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelmaprosessista. Kevät 2018. 113 s., 5 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalian koulutusohjelma, sosionomi (AMK), kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja+ lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Produktimuotoisen opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön ja päiväkerholaisen huoltajan kanssa. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016) ja sen tavoitteena oli Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan kehittäminen sekä laadun ja arvioinnin tukeminen.

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelma työstettiin pedagogisessa kahvilassa, joka kokoontui kuusi kertaa. Opinnäytetyön raportin teoriaosa sisältää kuvaukset varhaiskasvatusta ohjaavista asiakirjoista, varhaiskasvatuksen suunnittelusta ja kehittämisestä sekä varhaiskasvatussuunnitelmaprosessista.

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa ja yhteistyötä arvioitiin keräämällä kirjallista arviointia henkilöstöltä, huoltajalta, varhaiskasvatuksen päpiltä, seurakunnan luottamushenkilöltä ja kirkkoherralta. Saatua arviointia oli positiivista. Eniten varhaiskasvatussuunnitelman sisällössä arvostettiin lasten osallisuuden korostamista, kristillisyyttä sekä asiakirjan ulkoasua ja luettavuutta.

Asiasanat: varhaiskasvatus, kirkon varhaiskasvatus, suunnittelu, laatu, pedagogiikka, kehittäminen, osallisuus

ABSTRACT

Naakka, Anu. The Early childhood education plan of Iisalmi parish, a written report from the process of early childhood education plan in Iisalmi parish. Language: Finnish. Spring 2018, 113 p., 5 appendices. Diaconia University of Applied Sciences. Degree programme in social services, Option in Christian early childhood education + qualification for an Early Childhood Teacher. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to create an early childhood education plan of Iisalmi parish, Finland. This thesis is a development product. The early education plan was carried out in co-operation with the early childhood personnel and a parent of the children's day club. The document is based on the contents of The National Curriculum Guidelines on Early Childhood Education and Care (2016). The aim was to develop, support and evaluate the pedagogical work in Iisalmi parish.

The early childhood education plan was planned and edited in a pedagogical café in a total of six meetings. The theory of the report includes descriptions of the documents guiding the planning, developing and processing of early childhood education.

The early education plan was assessed by collecting written assessment from the early childhood personnel, the parent, the priest of the early childhood, a board member in Iisalmi parish and the vicar. The assessment was positive and most appreciated for the children's participation and Christianity. The document itself was appreciated for its appearance and readability.

Key words: early childhood education, early childhood education of parish, planning, quality, pedagogy, development, participation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VARHAISKASVATUS JA SITÄ OHJAAVAT ASIAKIRJAT	7
2.1 Yhteiskunnan ja kirkon varhaiskasvatus	7
2.2 Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö	8
2.3 Valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	10
2.4 Kirkon varhaiskasvatukseen liittyvät lait, linjaukset ja asiakirjat	12
3 VARHAISKASVATUKSEN SUUNNITTELU JA KEHITTÄMINEN	14
3.1 Suunnittelu varhaiskasvatuksessa	14
3.2 Laadun arviointi ja pedagoginen kehittäminen varhaiskasvatuksessa	16
3.3 Pedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa	18
3.4 Osallisuus varhaiskasvatuksessa	20
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	24
5 YHTEISTYÖKUMPPANI, TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA LÄHTÖKOHDAT	25
6 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAPROSESSIN KUVAUS	27
6.1 Varhaiskasvatussuunnitelmaprosessin lähtökohdat ja suunnittelu	28
6.2 Pedagogisen kahvilan perustaminen	29
6.3 Varhaiskasvatussuunnitelman sisällön toteutus	31
6.4 Varhaiskasvatuksen arvoperusta, 1. kokoontuminen	33
6.5 Oppimiskäsitys ja pedagogisesti painottunut kasvun, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, 2. kokoontuminen	35
6.6 Laaja-alainen osaaminen, 3. kokoontuminen	37
6.7 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri, 4. kokoontuminen	40
6.8 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen, 5. kokoontuminen	42
6.9 Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa, 6. kokoontuminen	44
6.10 Arviointi yhteistyöstä, työskentelyprosessista ja varhaiskasvatussuunnitelmasta	46

7 ARVIOINNIN TULOKSET	48
7.1 Yhteistyön ja työskentelyprosessin arviointi	48
7.2 Varhaiskasvatussuunnitelman arviointi	49
7.3 Itsearviointi yhteistyöstä, työskentelyprosessista ja varhaiskasvatussuunnitelmasta	51
8 EETTISYYS JA TYÖN LUOTETTAVUUS.....	53
9 POHDINTA	56
9.1 Ammatillinen kasvu.....	56
9.2 Tavoitteiden toteutumisten pohdinta ja jatkokehittämismahdollisuudet ...	59
LÄHTEET	62
LIITE 1 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	70
LIITE 2 Lupakysely huoltajille.....	72
LIITE 3 Arviointilomake yhteistyöstä ja työskentelyprosessista.....	73
LIITE 4 Arviointilomake varhaiskasvatussuunnitelmasta	74
LIITE 5 lisälmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelma.....	75

1 JOHDANTO

Opetushallitus julkaisi 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka pohjana ovat varhaiskasvatustalaki sekä valtioneuvoston hyväksymät varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset. Opetushallitus edellyttää valtakunnalliseen varhaiskasvatustalakiin perustuen kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta palveluntuottajalta paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti joka tulee ottaa käyttöön 1.8.2017 lukien (Opetushallitus i.a.c.) Varhaiskasvatustalaki ei velvoita seurakuntien varhaiskasvatus toimintaa laatimaan omaa suunnitelmaa. Jos suunnitelma laaditaan, kirkkohallitus on antanut ohjeen, että se voidaan laatia yhdessä kunnan kanssa tai omana suunnitelmana valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman linjausten pohjalta. (Ojell & Petäjä 2017.)

Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen produkti, joka koostuu teoriaosasta, varhaiskasvatussuunnitelman työstämisen eri vaiheiden raportoinnista sekä lisälmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelmasta (LIITE 5). Työskentelen lisälmen seurakunnassa johtavana lapsityönohjaajana. Vastuu seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämisestä on minulla ja kaikilla varhaiskasvatuksen työntekijöillä. Lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota laadukas pedagoginen vaihtoehto 2–6 -vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen on lisäksi osallistunut lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä päiväkerholaisen huoltaja. Opinnäytetyön teoriaosa kuvaa ja taustoittaa tämän opinnäytetyön kannalta keskeisiä lakeja ja asetuksia sekä käsitteitä liittyen yhteiskunnan ja kirkon varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on kehittää lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa sekä toiminnan laatua ja arviointia. Varhaiskasvatussuunnitelmasta käytän työssäni jatkossa lyhennettä ”Vasu”.

Asiakirjan tuottaminen ei ole itse tarkoitus. Tärkeintä on valtakunnallisen Vasun sisällön kautta rakentuva yhteinen pedagoginen keskustelu ja prosessi. Tavoitteena on, että yhteinen pohdinta kehittää ja vahvistaa työntekijöiden ammattitaitoa. (Parrila & Fonsén 2016, 61.) Prosessia kuvataan pedagogisten kahviloiden avulla. Tavoitteena on auttaa muita varhaiskasvatussuunnitelmaa työstäviä hahmottamaan työn eri vaiheita.

Havaintojeni perusteella kirkon tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut ovat jo nyt hyviä ja monipuolisia. Jotta kirkko pystyy toteuttamaan laadukasta varhaiskasvatuspalvelua jatkossakin, sen on huolehdittava siitä, että kirkon varhaiskasvatustoimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan säännöllisin väliajoin. Valmistun sosionomiksi ja saan kelpoisuuden kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ja lastentarhanopettajan virkoihin. Lasten ja perheiden parissa tehtävä työ ja sen kehittäminen on tärkeää. Iisalmen seurakunnan oma varhaiskasvatussuunnitelma antaa henkilöstölle yhteiset tavoitteet, keinot työn toteuttamiseen sekä sen arviointiin ja kehittämiseen. Työn keskiössä on ihme, ainutlaatuinen lapsi.

Hüther & Hauser (25, 2015) lainaavat teoksessaan Pablo Casalsin sanoja:

Jokaiselle heistä pitäisi sanoa: Tiedätkö, mikä sinä olet? Sinä olet ihme. Olet ainutlaatuinen: Sinun kaltaistasi lasta ei ole vielä ollut tässä maailmassa, ei sinun jalkojasi, käsivarsiasi, taitavia sormiasi, ei tapasi, jolla liikut.

2 VARHAISKASVATUS JA SITÄ OHJAAVAT ASIAKIRJAT

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. Tavoitteena on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen. Opetushallitus laatii ja päättää valtakunnallisista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, joiden pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Päiväkodissa ja perhepäivähoidossa laaditaan jokaiselle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Opetushallitus i.a.a.) Kirkon varhaiskasvatus perustuu kirkkolain antamaan velvoitteeseen seurakunnille. Seurakuntien tulee pitää huolta kaikenikäisten kristillisestä kasvatuksesta. (Kirkkojärjestys 1993.)

2.1 Yhteiskunnan ja kirkon varhaiskasvatus

Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena, esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Lapsen vanhemmat päättävät lapsensa varhaiskasvatukseen osallistumisesta. Esiopetus on toiminnallisesti varhaiskasvatusta ja siihen osallistuminen tuli velvoittavaksi 1.8.2015 alkaen. (Opetushallitus i.a.a.) Varhaiskasvatuksessa olennaista on lasten, varhaiskasvatushenkilöstön sekä huoltajien vuorovaikutus ja kasvatuksellinen kumppanuus. Yhteiskunnan järjestämä ja valvoma varhaiskasvatustoiminta koostuu kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudesta (educare). Varhaiskasvatustoimintaa toteutetaan yhteistyössä laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa. Verkostossa ovat osallisina sosiaali -, terveys- ja opetustoimi sekä erilaiset lapsi- ja perhetyötä tekevät järjestöt ja yhteisö. Yhteiskunnan, eri järjestöjen ja kirkon tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut tukevat lapsen kotikasvatusta. Tässä yhteis-

työssä kirkon roolina on olla mukana avointen varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjänä ja tukea yhteiskunnan varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta. (Sakasti i.a.b.)

Kirkon varhaiskasvatuksen ja sen kehittämisen juuret pohjautuvat Raamattuun: Lähetyskäsky (Matt. 18–20), lasten evankeliumi (Mark. 10:13–16), kaste (Matt. 28:18–20, Mark. 16:16, Kirkkolaki 4:1, Kirkkojärjestys 3:1; 3:2, Augsburgin tunnustus, artikla 9) (Lapsi on osallinen 2008, 10–12). Kirkon lainsäädäntö sekä Lapsen oikeuksien sopimus ovat myös kirkon varhaiskasvatustyön lähtökohtia (Ojell 2013, 21). Seurakunnan päiväkerho on yksi toimintamuoto kirkon varhaiskasvatustoiminnassa. Päiväkerho on 3–6 -vuotiaalle lapsille järjestettävää toimintaa, jossa toimitaan yhteistyössä lapsen ja hänen perheensä kanssa. Kerhossa painottuvat lapsuuden ilo ja lapsesta välittäminen sekä lapsen hengellisen herkkyyden vaaliminen ja tukeminen. Tärkeä osa päiväkerhotoimintaa on myös kotien kristillisen kasvatuksen tukeminen. Päiväkerhon tavoitteena on tuoda lapselle kokemus seurakunnasta, jossa hän tulee kohdatuksi ikäkaudelleen merkityksellisellä tavalla. Kerhot kokoontuvat arkisin kahdesta neljään kertaan viikossa. Kerhoarkeen kuuluu monenlainen lapsen kasvua ja kehitystä tukeva toiminta, jota rakennetaan yhdessä lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Suomalaisella päiväkerhotoiminnalla on edelleen suhteellisen hyvä ja vankka asema avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa. Huoltajat pitävät seurakunnan kristillistä arvopohjaa vahvuutena. Monet huoltajat ovat kertoneet, että he pitävät tärkeänä myös sitä, että lapsi saa kerhossa hyvän pohjan elämälleen ja elämänkatsomuksensa rakentamiseen. Tärkeäksi koetaan myös lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen ryhmätoiminnan avulla. (Sakasti i.a.a.)

2.2 Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö

Laki lasten päivähoidosta (36/1973) on uudistunut vähin erin vuosikymmenten varrella. Jo pitkään on peräänkuulutettu tarvetta varhaiskasvatusta koskevien säännösten kokonaisuudistukseen. Varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä

uudistettiin vuosina 2015 ja 2016 kahdessa eri vaiheessa. Uudistuksen ensimmäisen vaiheen lakimuutokset hyväksyttiin maaliskuussa 2015 ja lasten päivähoidosta annetun lain (36/1973) nimi muuttui varhaiskasvatuslaiksi elokuussa 2015, jolloin laki astui voimaan. Lainsäädännön muutostarvetta perusteltiin lain tavoitteiden täsmentämisellä ja uudistamisella niin, että se tukee yhteiskunnan vaatimuksia ja toimintakulttuuria. Uudessa laissa varhaiskasvatus määritellään lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudeksi, jossa erityisesti pedagogiikka painottuu. (Puroila & Kinnunen 2017, 9.) Varhaiskasvatus on osa kasvatus- ja koulutuspalveluita ja sitä hallinnoi opetus- ja kulttuuriministeriö (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.). Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja siinä korostuu lapsen etu toiminnan järjestämisessä (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 32). Varhaiskasvatuslaki (36/1973) sisältää muun muassa varhaiskasvatuksen määrittelyn ja tavoitteet. Lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä muun palveluntuottajan antamaan varhaiskasvatukseen, jota annetaan päiväkodeissa, perhepäivähoidossa taikka muuna varhaiskasvatuksena. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973.) Asetus lasten päivähoidosta (239/1973) sisältää säännökset muun muassa päivähoitoon liittyvistä hakuajoista sekä hoito- ja kasvatushenkilökunnan ja lasten välisestä luvusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.)

Varhaiskasvatuslain uudistamisen keskeisenä tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, toteuttaa laissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita ja kehittää varhaiskasvatuksen laatua (Puroila & Kinnunen 2017, 9). Keskeisenä muutoksena laissa voidaan pitää sen oikeudellista velvoittavuutta. Velvoittavuutta voidaan pitää laatukriteerinä ja olettaa, että sen ansiosta varhaiskasvatuksen laatu tulee kehittymään entistä myönteisempään suuntaan. Varhaiskasvatuksen sijoittuminen hallinnollisesti opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen on myös keskeistä. Varhaiskasvatuksen toimijat ovat vuosia tehneet töitä sen eteen, että varhaiskasvatus nähtäisiin keskeisenä ja itessään arvokkaana ympäristönä, jossa tehdään tärkeää työtä lasten oppimisen, kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Aikaisemmin varhaiskasvatus nähtiin yhteiskunnassa pitkälti päivähoidon näkökulmasta. Tässä näkökulmassa vanhempien oikeudet saada lapsensa hoitoon korostuivat. Varhaiskasvatus on toki edelleen myös hoitoa, mutta siinä korostuu laadukkaan kasvun, kehityksen ja oppimisen

tukeminen. Velvoittavuus heijastuu myös siihen, että kuntien ja kaupunkien keskinäiset erot varhaiskasvatussuunnitelman noudattamisessa kapenevat tai jopa katoavat. (Ahonen 2017, 15.)

2.3 Valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Opetushallitus julkaisi 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjana ovat varhaiskasvatustilain ja valtioneuvoston hyväksymät varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset. (Opetushallitus i.a.c.). Se edellyttää kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta palvelun tuottajalta paikallisen vasun laatimista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Vasu tuli ottaa käyttöön 1.8.2017 lukien. Kunta, kuntayhtymä tai muu palvelun tuottaja eivät voi jättää noudattamatta määräystä tai poiketa siitä. (Varhaiskasvatustilain 2015.)

Vasun perusteiden sisältö muodostuu varhaiskasvatuksen tehtävästä ja yleisistä tavoitteista, varhaiskasvatuksen toimintakulttuurista, pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta, lapsen kehityksen ja oppimisen tuesta, vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvasta varhaiskasvatuksesta, sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. (Opetushallitus 2016, 5–6.) Vasuperusteissa on kuvattuna viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen aluetta: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisuus, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Opetushallitus 2016, 22).

Paikallisen vasun tehtävänä on määritellä, ohjata ja tukea paikallisen varhaiskasvatuksen järjestämistä. Se voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkoti, perhepäivähoito ja muu varhaiskasvatus) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Tämän lisäksi jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle

lapselle laaditaan oma, henkilökohtainen lapsen vasu. Lapsen vasun lähtökohdiana on lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan kanssa. (Opetushallitus 2016, 9–10.)

Käytännön vasuun liittyy lisäksi vielä kolmaskin ulottuvuus, ryhmäkohtainen vasu. Ryhmävasun tavoitteena on suhteuttaa ryhmän konkreettiseen arkeen valtakunnallisen, paikallisen ja mahdollisen yksikkökohtaisen vasun sekä lasten vasujen tavoitteet ja sisällöt. Uudet Vasu perusteet edellyttävät, että paikalliset suunnitelmat laaditaan lähtökohtaisesti valtakunnallisen Vasun asettamien tavoitteiden ja sisältöjen mukaisesti. Paikallinen vasu mahdollistaa yksilöllisellä tavalla valtakunnallisten perusteiden tarkentamisen. Paikallisesti laadittavassa vasussa voidaan huomioida paikalliset erityispiirteet tai erilaiset pedagogiset painotukset. Paikallinen vasu on velvoittava ja sitä tulee kehittää ja arvioida säännöllisesti. Vasu tulee laatia monialaisena yhteistyönä paikallisen opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. Varhaiskasvatustilain mukaan lapsilla ja heidän huoltajillaan tulee olla mahdollisuus osallistua vasun laatimiseen, arvioimiseen ja kehittämiseen. Lisäksi paikallisessa suunnitelmassa on kuvattava, millä tavalla yhteistyö esiopetuksen, perusopetuksen, sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan. (Ahonen 2017, 17–19.)

Seurakuntien päiväkerhotoiminta kuuluu Vasun sisältämään muuhun varhaiskasvatukseen sekä erityiseen katsomukseen perustuvaan varhaiskasvatukseen. Toiminnassa noudatetaan Vasun yleisperiaatteita ja pedagogiikkaa. Laki ei velvoita seurakuntia laatimaan omaa suunnitelmaa. Jos suunnitelma laaditaan, kirkkohallitus on antanut ohjeen, että se voidaan laatia yhdessä kunnan kanssa tai omana suunnitelmana valtakunnallisen Vasun linjausten pohjalta. (Heljä Petäjä, henkilökohtainen tiedonanto 17.1.2018.) Yksi kirkon varhaiskasvatustyötä ohjaavista asiakirjoista on vuonna 2013 laadittu Lapset seurakuntalaisina -asiakirja. Se on vuonna 2008 julkaistun Kirkon varhaiskasvatuksen, Lapsi on osallinen – kehittämisasiakirjan (Vake) päivitetty asiakirja. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 4.) Vake ohjaa seurakunnan varhaiskasvattajia ja lapsen huoltajia käymään yhteistä keskustelua lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Yhteinen keskustelu

antaa tarvittaessa mahdollisuuden lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen seurakunnan varhaiskasvatustyössä. (Saarinen 2013, 119.)

2.4 Kirkon varhaiskasvatukseen liittyvät lait, linjaukset ja asiakirjat

Kirkon varhaiskasvatuksen lähtökohtana on kasteessa saatu yhteisen kasvatus- ja opetustehtävän mukainen kumppanuus ja yhteistyö perheiden kanssa. Toisena lähtökohtana voidaan pitää Jeesuksen asettamaa kastekäskyä. (Sakasti. Varhaiskasvatus.) Jeesus sanoo: "Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä. Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskenyt teidän noudattaa. Ja katso, minä olen teidän kanssanne kaikki päivät maailman loppuun asti" (Matt. 28: 18–20). Kirkkolaki määrittelee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tehtäväksi tunnustuksensa mukaisen Jumalan sanan julistamisen, sakramenttien jakamisen sekä kristillisen sanoman leviämisen ja lähimmäisenrakkauden toteutumisen edistämisen. (Kirkkolaki 1993, 2§).

Kirkon kasvatuksen linjaus Meidän kirkko -kasvamme yhdessä, julkaistiin vuonna 2012. Sen ydinviestinä voidaan pitää sitä, että kirkon kasvatus on kaikenikäisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamista ja tukemista. Kasvatus on yhdessä olemista, tekemistä ja ihmettelyä. Linjaukseen on kirjattu kirkon kasvatuksen tehtäväalueen eli lapsi- ja nuorisotyön strategiset suuntaviivat työn tekemiselle ja kehittämiseksi. Linjaus liittyy koko kirkkoa koskevaan strategiaan, joka on Meidän kirkko – Osallisuuden yhteisö ja linjauksessa analysoidaan sitä kasvatuksen näkökulmasta käsin. Linjaus ohjaa kirkon varhaiskasvatusta ja sen kehittämistä.

Voidaan todeta, että kirkko on alusta lähtien ollut kasvattava kirkko. Kirkon kasvatustyö on uudistunut ja elänyt vallitsevien kasvatus- ja oppimiskäsitysten mukana. Kirkon kasvatuksen linjaus sanoittaa kirkon tehtävää nykyajan kieleen sopivalla tavalla. Pääpaino on kasvun tukemisessa ja sen mahdollistamisessa. Kirkossa jokainen ihminen on arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on

oikeus kehittyä ja kokea oppimisen iloa sekä saada kasvuunsa tukea omana itsenään. Kasvatuksen linjaus korostaa myös kasvurauhaa: jokainen kasvaa ja kehittyy omassa aikataulussaan. Kasvatuksen linjauksessa kasvua tarkastellaan yksilön ja yhteisön näkökulmasta. Kirkon varhaiskasvatuksessa tätä tukee muun muassa ryhmässä toimiminen ja oman paikan löytyminen ryhmässä. (Ojell 2013, 17–18.)

Kirkon kasvatuksen linjauksen pohjalta vuonna 2013 on laadittu Lapset seurakuntalaisina -asiakirja. Se on vuonna 2008 julkaistun, Kirkon varhaiskasvatuksen Lapsi on osallinen – kehittämissasiakirjan (Vake) päivitetty asiakirja. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 4.) Vake nosti kirkon varhaiskasvatuksen erityisiksi lähtökohdiksi jo aikaisemmin mainittujen lähtökohtien lisäksi kristillisen ihmiskäsityksen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Lapsi on osallinen 2008, 11).

Julkaisu Kohtaamisen kirkko – Suomen evankelisluterilaisen kirkon toiminnallinen suunta vuoteen 2020 keskittyy vuosien 2016–2020 haasteisiin. Kirkko elää nopeasti muuttuvassa maailmassa. Kirkon haasteina voidaan pitää toimintaympäristön muutosten tuntemista ja kirkon tehtävälle uskollisena pysymistä. Kohtaamisen kirkko asettaa neljä painopistealuetta. Ne keskittyvät kohtaamiseen, sanomaan, jäsenyyteen ja lähimmäisenrakkauteen. Sanoman esille nostamisen yhteydessä keskiössä on kristillisen kasvun tukeminen kaikissa elämänvaiheissa. (Kohtaamisen kirkko 2014, 4, 20.)

3 VARHAISKASVATUKSEN SUUNNITTELU JA KEHITTÄMINEN

Suunnittelukulttuuri sisältää valintoja siitä, mitä suunnitellaan ja mihin suunnittelu kohdistuu, kuka suunnittelee, mitä pidetään tärkeänä ja ketkä ovat osallisia suunnittelussa (Saarinen 2013, 117). Lapsen kokema laatu varhaiskasvatuksessa määrittyy henkilöstön ja lasten välisestä vuorovaikutuksesta, ryhmän ilmapiiristä, pedagogisista työtavoista, toiminnan sisällöstä, oppimisympäristöistä ja lapsen kokonaisvaltaisesta osallisuuden kokemuksesta (Ahonen 2017, 290).

3.1 Suunnittelu varhaiskasvatuksessa

Valtakunnallisen Vasun mukaan varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on kokonaisvaltaista, tietoista, tavoitteellista ja suunnitelmallista. Toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten oma -, henkilöstön ja lasten – ja henkilöstön yhteinen ideointi sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen suunnittelun lähtökohtina toimivat lasten mielenkiinnon kohteet, tarpeet ja heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat. (Opetushallitus 2016, 36, 38.) Lasten tulisi saada esittää omia ideoitaan ja olla mukana toiminnan ja toimintaympäristön suunnittelussa. Heidän tulisi saada olla mukana tekemässä valintoja ja päätöksiä ja toteuttamassa suunniteltua toimintaa. Opetussuunnitelmaa ohjauksessa asiakirjoissa puhutaan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta, johon lapsilla pitää olla mahdollisuus osallistua. (Turja 2017, 48–49.) Lapsiryhmän toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohtana ovat ryhmän ja jokaisen ryhmässä olevan lapsen yksilölliset tarpeet, ikä ja perheen kanssa sovitut käytännöt. Suunnitelmallisen varhaiskasvatustyön perusta on jokaisen lapsen henkilökohtainen vasu. Henkilöstö oppii tuntemaan yksittäisen lapsen ja koko lapsiryhmän havainnoimalla. Havainnoinnin avulla he saavat tärkeää tietoa lasten tarpeista ja toiveista. Tämän pohjalta henkilöstö suunnittelee ryhmän toimintaa siten, että se palvelee ryhmää ja yksittäisiä lapsia ja heidän kokonaiskehitystään. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 123–124.) Happo toteaa väi-

töskirjassaan havainnoinnin merkityksen korostuvan suunnittelun pohjana erityisesti erityistä tukea tai kasvatusta tarvitsevien lasten kohdalla, jotta he saisivat tarvitsemansa tuen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Suunnittelun pohjana ovat myös valtakunnalliset ja kunnalliset asiakirjat. Toiminnan suunnitteluun liittyy kiinteästi toiminnan arviointi ja kehittäminen sekä yksittäisen lapsen että koko ryhmän lasten kohdalla. (Happo 2006, 138–140.)

Päiväkodin toimintaa ideoidaan ja suunnitellaan päivittäin sekä pitkän aikavälin suunnitteluna. Suunnitteluun liittyy päätöksentekoa, suunnitelmien toimeenpanoa sekä arviointia. (Turja 2017, 48). Suunnittelukulttuuri muodostuu päiväkodin ja yksittäisten tiimien suunnittelukäytännöistä (Nummenmaa & Karila 2011, 112). Varhaiskasvatuksessa on erilaisia suunnittelutapoja. Suunnittelun lähtökohdat ovat voineet perustua yhteiselle tekemiselle, tuokioille tai tapahtumille. Tämän kaltaisessa suunnittelussa vähemmälle huomiolle ovat voineet jäädä leikki- ja oppimisympäristöjen suunnittelu sekä kasvattajien oman toiminnan suunnittelu. Kun lapsiryhmän arki on täynnä monenlaista toimintaa, henkilöstön on syytä miettiä myös sitä, että kuinka suurta osaa toiminnasta on ylipäättään mahdollista suunnitella. (Mikkola & Nivalainen 2009, 29.) Kaikkea ei tarvitse suunnitella etukäteen. Varhaiskasvatuksen arjessa tulee olla tilaa läsnäololle ja lasten havainnoinnille, sekä kasvattajien oman toiminnan refleктоimiselle. Sitä kautta voidaan oppia ymmärtämään, mitkä asiat kulloinkin vaativat lapsiryhmän kasvattajien huomiota. Suunnittelussa on tärkeää, että kasvattajatiimi sopii yhteiset toimintaperiaatteet ja tavoitteet. Kasvattajatiimin on tiedettävä millaisia konkreettisia asioita kunkin lapsen ja lapsiryhmän kanssa tavoitellaan. Tiimin on syytä sopia myös työta-voista, vuorovaikutuksesta ja siitä, että kaikki lapset tulevat toiminnassa huomioiduiksi – myös ne hiljaisimmat ja syrjään vetäytyvimmat lapset. (Mikkola & Nivalainen 2014, 5, 7.)

Toiminnan pedagogista- ja etukäteissuunnittelua pidetään usein seurakunnan varhaiskasvatuksen arkityössä itsestään selvyytenä. Etukäteissuunnittelun vastapari on spontaani, hetkestä syntyvä suunnittelukulttuuri. Se syntyy erityisesti kerhoryhmissä ja antaa tilaa lapsen äänelle. (Saarinen 2013, 117–118.) Kirkon varhaiskasvatuksen Lapsi on osallinen -kehittämisasiakirja (Vake), Lapset seurakuntalaisina – asiakirja sekä valtakunnallinen Vasu luovat pohjaa seurakuntien

varhaiskasvatuksen suunnittelulle. Ne haastavat tarkastelemaan varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Vake antaa pohjan lapsen omalle vasulle, joka voidaan päiväkerhossa laatia yhdessä huoltajan kanssa käytävässä kasvatustilanteessa. Vake kannustaa myös seurakunnan varhaiskasvattajia pohtimaan sitä, että mitä seurakunnan varhaiskasvattajat ajattelevat yhdessä kirkon varhaiskasvatuksesta? Minkälaisia pedagogisia painotuksia seurakunnan varhaiskasvatuksessa on? Suunnittelu pitäisikin nähdä muuttuvana prosessina, joka elää ja muuttuu koko ajan. (Saarinen 2013, 119.)

Varhaiskasvatuksen suunnittelu ei koske pelkästään työntekijöitä. On tärkeää, että lapset otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun. Aikuisten vastuulla on, että lasten viestit kuullaan ja heidän kokemuksensa ja näkemyksensä nostetaan esille. Lastenohjaaja tarvitsee syvätason näkemyksen siitä, miten suunnitteilla olevat aiheet ja teemat kytkeytyvät lapsen kokemukseen. Saarinen painottaa myös vanhempien kanssa toteutettavaa suunnittelukumppanuutta. Seurakuntien varhaiskasvatuksen suunnittelukulttuurista vastaavat kaikki seurakunnan varhaiskasvatuksen työntekijät. Hän kehottaa työntekijöitä luomaan rakenteita, joissa suunnittelu vanhempien kanssa mahdollistuu. Hyviä käytänteitä voivat olla muun muassa vanhempain vartit tai – keskustelut, sähköiset reissuvihot tai vaikkapa perheiden iltakävelyt kerholle. Päiväkerhon eteinen on perinteisesti seurakunnan kerhon tärkein vuoropuhelun paikka, jossa kannattaa olla läsnä ja rakentaa yhteys vanhempiin. Arvioinnin katsotaan olevan osa suunnittelua ja koko pedagogista prosessia. Arvioinnin avulla saatuja tietoja voidaan hyödyntää toiminnassa, jonka avulla pystytään tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista entistä paremmin. Lapsen ja toiminnan arvioinnin ytimessä tulisi olla myös varhaiskasvattajan oma toiminta. (Saarinen 2013, 122–124.)

3.2 Laadun arviointi ja pedagoginen kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Päivähoidossa, kuten muuallakin pätee sama mielikuva; puhuttaessa laadusta, tulee mielikuva jostakin hyvästä (Soukainen 2016, 170). Varhaiskasvatuksen laa-

dun kuvataan muodostuvan siitä, että pedagogisesti sensitiivinen kasvattaja kykenee rakentamaan lapsille tarkoituksenmukaisen ja hyvän oppimisympäristön (Alijoki, Suhonen, Nislin, Kontu & Sajaniemi 2013, 28). Keskeisiksi laatutekijöiksi kuvataan henkilökunnan koulutus ja osaaminen (Karila 2016, 36).

Kirsi Alila toteaa väitöskirjassaan laadun löytyvän monen varhaiskasvatukseen liittyvän tutkimuksen otsikosta tai tutkimuksen sanotaan ainakin liittyvän olennaisesti laatuun ja sen kehittämiseen. Moninainen laatu -sanon käyttö jää kuitenkin usein ilman määrittelyä ja jättää sen vuoksi käsitteen merkityksen tyhjäksi. Laatu tulisikin tarkastella eri näkökulmista, jotta ilmiöstä tai asiasta saisi mahdollisimman monipuolisen kuvan. Laadun määrittely varhaiskasvatuksessa edellyttää aina jonkinlaisen näkemyksen siitä, millaista on hyvä varhaiskasvatus. Suomalaisen varhaiskasvatuksen laatua raamittavat ja normittavat lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset. (Alila 2013, 24–37.) Varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen on merkittävässä osassa Suomen koulutusjärjestelmän uudistuksessa. Varhaiskasvatuksen laadun moniulotteinen tarkastelu on lisääntymässä myös tutkimuskirjallisuudessa. Puroila ja Kinnunen ovat samoilla linjoilla Alilan kanssa. Heidän mukaan edelleenkin laatuun liittyvää puhetta ja tutkimusta kritisoidaan kuitenkin siitä, että laadun käsitteen määrittely jää usein liian ohueksi. Tämän vuoksi laatua ja sen käsitteellistämistä korostetaan olennaisena osana varhaiskasvatuksen kehittämistyössä. (Puroila & Kinnunen 2017, 21.)

Kirkon varhaiskasvatuksen Lapsi on osallinen -kehittämisasiakirja asettaa yhdeksi kehittämistavoitteeksi monipuolistaa tietoisuutta kirkon varhaiskasvatuksen laadusta ja julkisuuskuvasta. Kirkon kasvatuksen kanssa läheisessä yhteistyössä toimineet Seurakuntien Lapsityön Keskus, PTK -poikien ja tyttöjen keskus ja Nuorten keskus yhdistyivät vuoden 2017 alussa Nuori Kirkko ry:ksi. Järjestön toiminnan tavoitteena on muun muassa lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisen kasvun ja osallisuuden tukeminen. Järjestön mukaan seurakunnan varhaiskasvatuksen laatu ja pedagogiikka ovat järjestön kunnia-asia. (Nuori kirkko i.a.)

Varhaiskasvatuksen laadun ylläpitäminen vaatii toiminnan arviointia. Valtakunnallisen Vasun mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.

Arvioinnin tulee olla oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja kehitystarpeita sekä kehitetään toimintaa. Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön ja lasten välinen vuorovaikutus, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. (Opetushallitus 2016, 60.) Jokaisen varhaiskasvattajan onkin sitouduttava reflektiiviseen työtoteeseen. Lapsen kokemus varhaiskasvatuksen laadusta muotoutuu edellä listatuista asioista ja osallisuuden kokonaisvaltaisesta kokemuksesta. (Ahonen 2017, 290.)

Hujalan ja Turjan mukaan tutkimus osoittaa, että johtajuuden tukeman kasvatusalan henkilöstön osaaminen on laadun ydintekijä. Laadunarviointi tekee varhaiskasvatuksen tavoitteet ja toteuttamisen läpinäkyviksi. Se kertoo siitä, mitä varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä. Laadunarviointi määrittelee varhaiskasvatuksen ammatillisen työn. Se on kasvattajan ammatillisen toiminnan jäsentämistä ja antaa kasvattajalle pohjan oman ammatillisuuden kehittämiseksi. Laadunarviointi ja laadukkaan toiminnan näkyväksi tekeminen auttavat myös antamaan ulkopuolisille ammatillisen kuvan varhaiskasvatuksesta. Vanhempien mahdollisuus osallistua kasvatusta koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon on seurausta laadunarvioinnista. Se tarjoaa yhteisen perustan perheille, lapsille ja aikuisille sekä päivähoitohenkilöstölle ja hallinnolle keskustella varhaiskasvatuksesta, sen tavoitteista, vahvuuksista ja kehittämishaasteista. Laadunarvioinnilla on todettu olevan myös positiivinen vaikutus vanhempien ja lasten osallisuuteen sekä tiimin jäsenyyteen. (Hujala & Fonsén 2017, 7, 312.)

3.3 Pedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Valtakunnallinen Vasu painottaa pedagogiikan merkitystä varhaiskasvatuksessa. Pedagogiikka kulkee läpäisevänä periaatteena kaikessa toiminnassa. Opetusneuvos Anneli Rautiainen Opetushallituksesta toteaa pedagogiikan olevan tie-

toista toimintaa lasten oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Se näkyy oppimisympäristöissä, arjen toimintakulttuurissa ja varhaiskasvatuksen keskeisessä osa-alueessa, leikissä. Erityisen tärkeää pedagogiikassa on lasten osallisuuden huomioiminen. (Opetushallitus i.a.b.)

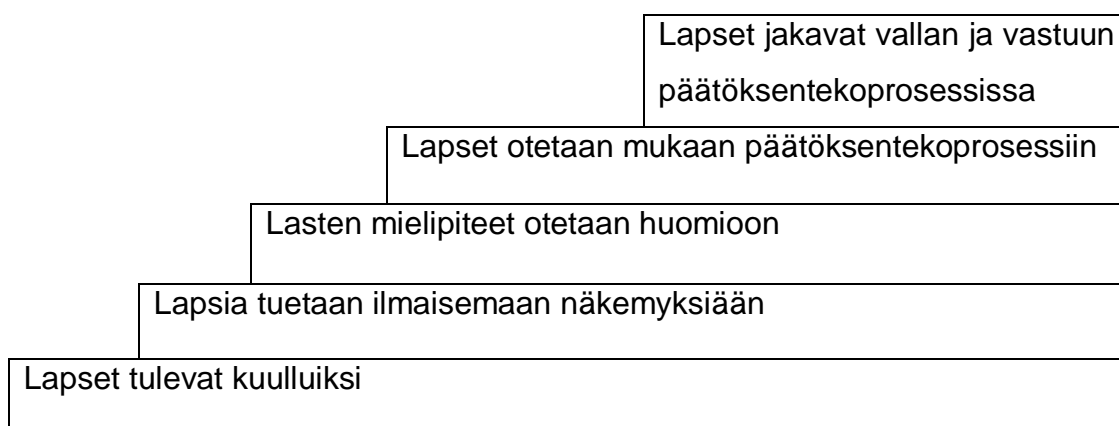
Kirkon varhaiskasvatustoiminta sitoutuu Vasun mukaisiin pedagogisiin tavoitteisiin ja kirkon varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteet ovat linjassa valtakunnallisen Vasun kanssa (Sakasti i.a.d.). Ahonen painottaa valtakunnallisesta Vasusta pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteutusta, arviointia ja kehittämistä. Lasten kehityksen ja taitojen sijaan Ahonen kehottaa valtakunnallisen Vasun mukaisesti arvioimaan laadukasta, kaikkien lasten tarpeisiin vastaavan pedagogiikan toteutumista. Hän toteaa sen olevan yksi keskeisimmistä varhaiskasvatusta koskettavista kehitystehtävistä, jonka tulisi vaikuttaa olennaisesti esimerkiksi lasten vasun laatimiseen. Vasuperusteiden oppimisen alueita: ajattelua ja oppimista, kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisua, itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja, monilukutaitoa ja tieto- ja viestintäteknologinen osaamista sekä osallistumista ja vaikuttamista tulee toteuttaa monipuolisesti ja joustavasti. Oppimisen alueet ovat arjessa läsnä koko ajan ja ne voivat nousta spontaanisti sen hetkisestä toiminnasta. Aihepiirejä voidaan käsitellä lasten leikeissä tai yhteisillä retkillä. Ahonen tuo esille myös tutkivan oppimisen, vaikka siitä ei Vasussa suoranaisesti mainita. Vasussa korostuu, että lasten tulee saada oppia kokonaisvaltaisesti käyttäen kaikkia aistejaan ja hyödyntämällä aikaisempia kokemuksiaan. Tutkivan oppimisen prosessi voi toimia tiedon jäsentämisen harjoitteluna monella tavalla. Jotta lapsia voidaan tukea oppimisen alueilla ja laaja-alainen pedagogiikka mahdollistuu, se vaatii, että ryhmän aikuiset hallitsevat keskeisimmät oppimisen alueiden sisällöt. (Ahonen 2017, 8–9, 162–164.) Laadukas pedagogiikka vaikuttaa lapsen hyvään kasvuun ja lapsen hyvä kasvu tarvitsee hyvää pedagogista johtamista. Ennen kaikkea se tarvitsee taustoittavaa arvokeskustelua, toiminnan kriittistä arviointia, arviointiin pohjautuvaa kehittämistä ja visionääristen tavoitteiden asettamista kohti laadukasta varhaiskasvatusta. (Fonsén & Parrila 2016, 25.)

3.4 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lapsen oikeus osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa on suojattu Suomessa vahvasti lainsäädännöllä. Tässä lapsilla tarkoitetaan kaikkia alle 18 -vuotiaita. Perusta kansalliselle lainsäädännölle on kansainvälisessä YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12. artiklassa, jonka mukaan osallisuus on yksi kaikkea viranomaistoimintaa läpäisevä perusoikeus. Suomen lainsäädäntö painottaa perustuslaista lähtien johdonmukaisesti sitä, että asianosaisilla pitää olla oikeus saada tietoa heitä koskevista asioista sekä oikeus lausua oma näkemyksensä. Ketään ei saa sulkea tämän ulkopuolella esimerkiksi iän vuoksi. Lasten kohdalla korostuu erityinen velvoite kohdella lapsia tasa-arvoisesti yksilöinä ja antaa heille mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lastensuojelulaki painottaa lapsen asianosaisuutta ja sen tavoitteena on varmistaa lapsen todellinen osallistuminen omien asioidensa hoitoon. Sosiaalihuoltolain 10 §:ssä todetaan, että palveluita järjestettäessä ja kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinninlaitos i.a.) Uusi varhaiskasvatustalaki (2015), Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (EOPS, 2014) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU 2016) painottavat kaikki lasten ja vanhempien osallisuutta lisäävää ja tukevaa varhaiskasvatusta (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 6).

Puhuttaessa osallisuudesta viitataan erilaisiin toimintoihin ja tapoihin, joilla ihminen voi osallistua yhteisön elämään ja toimintaan eri tilanteissa. Usein osallisuudesta (participation) ja osallistumisesta (taking part) puhutaan samassa merkityksessä. Näiden kahden termin ero tulisi kuitenkin tunnistaa. Osallisuus ei tarkoita vain osallistumista taikka läsnä olemista. Oleellista osallisena olemisessa on se, että yksilöt voivat vaikuttaa siihen toimintaan, johon osallistuvat. Osallistuminen on sen sijaan toimintaa, joka voi tapahtua myös muiden ehdoilla. Näiden termien lisäksi voidaan puhua myös osallistamisesta, jolla on suomenkielessä hieman negatiivinen sävy. Osallistamisessa lapsi asemoituu ikään kuin passiiviseksi kohteeksi. (Turja 2011, 26.) Osallistaminen voi kuvata myös sitä, että henkilökunta voi suunnata lapsiin tai vanhempiin sellaisia toimia, joilla heidät yritetään ohjata osallisiksi. Osallisuus perustuu vapaaehtoisuuteen, aitoon dialogisuuteen eli tasavertaiseen suhteeseen ihmisten kesken. (Turja 2017, 44.)

Lapsen osallisuutta kuvataan myös siten, että hän voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Lapselle on merkityksellistä olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle tärkeissä yhteisöissä. Osallisuuden kokemuksen on todettu olevan ratkaisevaa myös ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos i.a.) Harry Shierin osallisuuden mallissa (Pathways to participation) korostuu kasvattajan osallistuminen vuorovaikutussuhteeseen lapsen kanssa. Malli koostuu viidestä osallisuuden askelmasta. Ensimmäinen askelma on, että lapset tulevat kuulluiksi. Toisessa askelmassa lapsia tuetaan ilmaisemaan näkemyksiään. Kolmannessa askelmassa lasten mielipiteet otetaan huomioon. Neljännessä askelmassa huomioidaan, että lapset otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin ja viidennessä askelmassa lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksentekoprosessissa. (Shier 2001, 110.) Tämän opinnäytetyön luvussa 6.7 kerrotaan, miten Shierin mallia hyödynnettiin pedagogisessa kahvilassa, jossa pohdittiin varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja toimintakulttuuriin liittyvää lasten osallisuutta.

KAAVIO 1. Harry Shierin osallisuuden malli

Uuden Vasun mukainen oppimiskäsitys lapsesta aktiivisena toimijana edellyttää lapsen osallisuutta. Ilmiönä osallisuus ja oppivana yhteisönä toimiminen punoutuvatkin Vasussa yhteen. Vasu korostaa myös oppivan yhteisön merkitystä, jossa lapsen kokema osallisuus on tärkeää. Tästä näkökulmasta käsin on perusteltua

kehittää toimintaa niin, että se vastaa yksittäisen lapsen lisäksi myös koko ryhmän tarpeisiin. (Ahonen 2017, 10, 291.) Toiminnassa olisi tärkeä huolehtia siitä, että aikuiset ovat valmiita ottamaan lasten näkökulmat huomioon kaikissa arjen vuorovaikutustilanteissa. Tämän lisäksi tarvitaan erilaisia lasten osallisuutta tukevia toimintamuotoja, joilla turvataan lasten osallisuuden huomioiminen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Nuorimpien lasten osallisuus lähtee arjesta ja sen vuorovaikutustilanteista. On tärkeää, että he saavat konkreettisia kokemuksia kuulluksi tulemisesta ja vaikuttamisesta heille tärkeisiin asioihin. (Turja 2017, 46, 54.) Aivan pienimpien lasten kohdalla osallisuutta voidaan tukea monin tavoin muun muassa leikin aikana. Lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisilla leluilla hän leikkii ja kuinka kauan hän niillä leikkii. Kun lasta ympäröi pienestä pitäen osallisuutta korostava ilmapiiri, hän kasvaa luontevasti yksilöksi, joka uskaltaa vaikuttaa asioihin. (Ahonen 2017, 71.)

Kirkon varhaiskasvatuksen Lapsi on osallinen -kehittämisasiakirjan keskiössä, on nimensä mukaisesti visio kirkon varhaiskasvatuksesta: lapsi on osallinen. Osallisuuden lähtökohtana on kaste. Seurakunnassa ja kotona voidaan vahvistaa lapsen ymmärrystä itsestään ainutlaatuisena, arvokkaana Jumalan ihmeenä ja yhteisön jäsenenä. Lapsi saa tätä kautta kokemuksen kunnioittamisesta, välittämisestä ja osallisuudesta. Osallisuuden kokemukseen liittyy lapsen oma kokemus tärkeydestään Jumalalle, osallisuus seurakuntaan, kuuluminen perheeseen ja sukupolvien ketjuun ja hyväksytyksi tuleminen omanlaisena itsenään. Hänellä on osallistumismahdollisuus toimintaan omista mahdollisuuksistaan käsin ja mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Lasten osallisuuden huomioimisessa vuorovaikutus, lapsilähtöinen toimintakulttuuri ja aikuisen vastuullisuus ovat tärkeitä. Tavoitteena on, että lapsilla on mahdollisuus toimia hengellisesti yksin ja yhteisön jäsenenä sekä osallistua aktiivisesti seurakuntaelämään. Lasten osallisuutta seurakuntaelämän suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa pyritään vahvistamaan lapsen ikäkaudelle sopivilla tavoilla. Lähtökohtina on, että lapsena oleminen on tässä ja nyt sekä lapsen suhde Jumalaan on tärkeämpää kuin se, mitä lapsesta tulee joskus. (Lapsi on osallinen 2008, 27–28.)

Kirkon varhaiskasvatustyö perustuu henkilöstön ja kerholaisten vanhempien väliseen kumppanuuteen. Kasvatuskumppanuus on yhteistyötä, kanssakäymistä

lapsen parhaaksi. Tämän edellytyksenä on keskinäinen luottamus, tasavertaisuus ja molemminpuolinen kunnioittaminen. Kumppanuudessa paino on yhteisesti jaetussa vastuussa, jonka päämääränä on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Kumppanuus ja yhteisesti jaettu vastuu mahdollistavat vanhemmille osallisuuden kokemuksen vaikuttaa lapsensa kasvattamiseen myös kodin ulkopuolella. Osallisuuden vahvistaminen on kirkon varhaiskasvatustyön haaste. Uusia toimintamenetelmiä innovoidaan ja kehitetään koko ajan. Kirkon varhaiskasvatus painottaa osallisuuden kokemuksessa yhteiskunnan varhaiskasvatuksen tapaan vuorovaikutusta ja dialogisuutta. Juutalaisfilosofi Martin Buber kuvaa kasvatuskumppanuudessa syntyvää dialogia ohjaajan ja vanhemman väliseksi luovaksi tapahtumaksi, jota kumpikaan osapuoli ei ”omista”. Aito dialogi voi hänen mukaansa syntyä myös hiljaisuudessa. Dialogissa tärkeintä on ihmisten välinen suhde ja kohtaamisen tapa. (Haapsalo 2013, 143–146.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyöni koostuu työn toiminnallisesta osuudesta eli produktista ja opinnäytetyön raportista, joka sisältää opinnäytetyöprosessin selostuksen ja arvioinnin (Vilkkä & Airaksinen 2003, 12). Opinnäytetyön produktin tavoitteena oli tuottaa vasu lisalmen seurakuntaan yhdessä seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön ja päiväkerholaisen huoltajan kanssa. Vasun tarkoituksena on toimia työvälineenä seurakunnan varhaiskasvatustyössä. Suunnitelma ohjaa työntekijöitä toimimaan yhteneväisesti kirkon, lisalmen seurakunnan ja valtakunnallisen Vasun arvopohjan ja periaatteiden mukaisesti. Suunnitelman tavoitteena oli lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan kehittäminen sekä laadun ja arvioinnin tukeminen.

Opinnäytetyön raportin tavoitteena oli kuvata prosessia, joka liittyi lisalmen seurakunnan vasun laatimiseen. Keskeistä siinä on työntekijöiden pedagogisen keskustelun kuvaaminen.

5 YHTEISTYÖKUMPPANI, TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA LÄHTÖKOHDAT

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuote, opastus tai ohjeistus tehdään aina jollekin tai jonkun käytettäväksi, koska tavoitteena on joidenkin ihmisten osallistuminen toimintaan tai toiminnan selkeyttäminen oppaan tai ohjeistuksen avulla (Vilkkä & Airaksinen 2003, 38). Opinnäytetyöni liittyy Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Työn aihe lähti työelämän tarpeista.

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa työskentelee viisi lastenohjaajaa, kaksi lapsityönohjaajaa ja lapsityön pappi. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toiminnan lähtökohtana on seurakunnan varhaiskasvattajien ja perheiden välinen kumppanuus ja yhteistyö kasteessa saadun opetus- ja kasvatustehtävän mukaisesti. Toiminnan avulla tuetaan lapsen kokonaiskehitystä ja perheen kristillistä kasvatusta. Tavoitteena on rikastuttaa lapsen hengellistä elämää hänen tarpeistaan ja näkökulmasta käsin ja vahvistaa lapsen osallisuutta seurakunnassa. (Ylä-Savon seurakuntayhtymä i.a.) Päiväkerholaisten määrä Iisalmen seurakunnassa on pysynyt suhteellisen tasaisena viimeisten kolmen vuoden aikana. 3–5-vuotiaiden lasten ikäluokasta seurakunnan päiväkerhoon on osallistunut 16,6–18,3 prosenttia tämän ikäisistä lapsista. Viimeisten kolmen vuoden aikana päiväkerholaisten määrä on hieman laskenut koko Suomessa. (Sakasti i.a.c.) Iisalmi on onnistunut pitämään lasten lukumäärän tasaisena, mutta prosentuaalinen ikäluokkien tavoitettavuus on pienempi kuin koko Suomessa.

Toteuma	2016	2015	2014
*Päiväkerholaisten lukumäärä yhteensä (3-5v.) Iisalmi (Ylä-Savon seurakuntayhtymä i.a.)	110	100	104
Tavoitettavuus ikäluokasta (3-5v.) Iisalmi	18,3%	16,6%	17,3%
Päiväkerholaisten määrä koko Suomi (Sakasti i.a.)	37 923	40 703	42 443
Tavoitettavuus ikäluokasta (3-5v.) koko Suomi (Sakasti i.a.)	20,9%	22,1%	22,9%

TAULUKKO 1. Päiväkerholaisten lukumäärä ja tavoitettavuus ikäluokasta

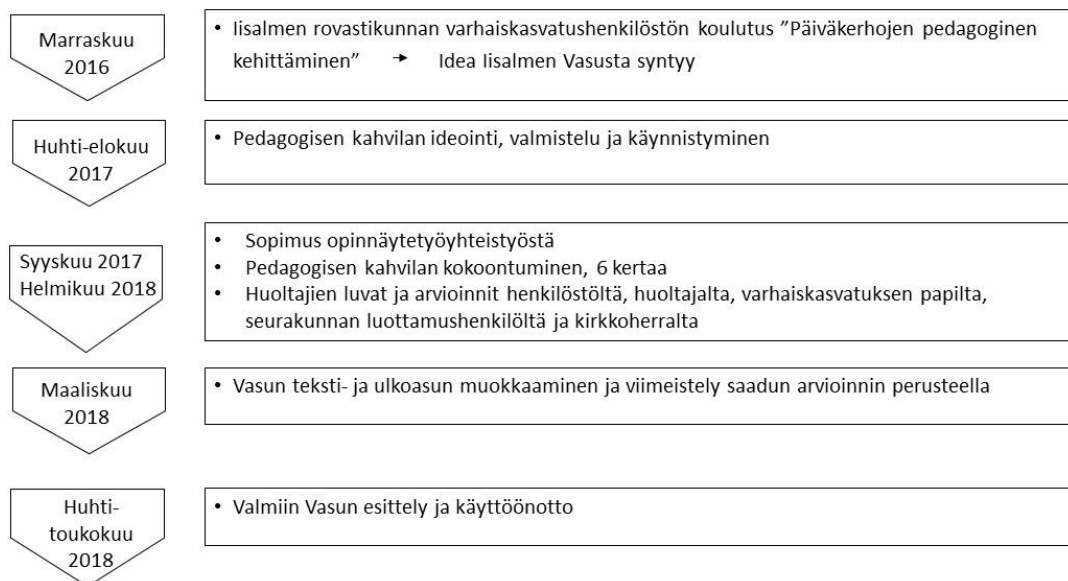
lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa oli olemassa oma vasu. Vasu oli laadittu vuonna 2008 julkaistun, Kirkon varhaiskasvatuksen Lapsi on osallinen - kehittämissasiakirjan (Vake) pohjalta. Asiakirjan tavoitteena oli tukea seurakuntien varhaiskasvatuksen kehittämistyötä ja omien paikallisten vasujen tekemistä (Ojell 2013, 19.) lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö koki, että jo vuosia sitten laadittu vasu ei tukenut riittävästi tämän hetkistä varhaiskasvatustyötä. Siitä syystä henkilöstö halusi työstää lisalmen seurakunnan varhaiskasvatukseen vuoden 2016 Vasu perusteiden mukaisesti uuden vasun kehittääkseen seurakunnan varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa sekä tukeakseen toiminnan laatua ja arviointia. Opinnäytetyön aihe tuntui minulle luontevalta, koska suoritan tutkinnossani kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ja lastentarhanopettajan pätevyudet.

Opinnäytetyöni produktiossa, lisalmen seurakunnan vasu, on toteutettu yhdessä lisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön ja päiväkerholaisen huoltajan kanssa. Varhaiskasvatuksen pappi ei pystynyt aikataulullisista syistä osallistumaan työskentelyyn johtuen siitä, että papin tehtäviin kuuluu varhaiskasvatustyön lisäksi erilaiset kirkolliset toimitukset, hartaudet ja tehtävät. Tiedotin häntä prosessin ja produktin etenemisestä suullisesti. Kävimme hänen kanssaan myös keskustelua prosessin etenemisen aikana. Henkilökunnan lisäksi ”vasun pikkuryhmään” osallistui päiväkerholaisen huoltaja. Produktin etenemistä seurasi lisalmen seurakunnan kirkkoherra.

6 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAPROSESSIN KUVAUS

Toiminnalliseen, työelämälähtöiseen opinnäytetyöhön, joka koostuu produktista ja opinnäytetyöraportista, sisältyy erilaisia vaiheita. Opinnäytetyön ideasta kohti suunnittelua ja valmiiksi opinnäytetyöksi aikaa kului noin puolitoista vuotta. Vasun laatiminen Iisalmen seurakuntaan vaati yhteisen prosessin seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön ja päiväkerholaisen huoltajan kanssa sekä perehtymistä valtakunnallisiin Vasun perusteisiin, aiheeseen liittyviin tutkimustuloksiin, yhteiskunnan ja kirkon varhaiskasvatusta ohjaaviin lakeihin ja asiakirjoihin sekä niitä tukeviin teoriataustoihin. Produktiosaa ja työelämäyhteistyön kulkua havainnollistetaan tämän luvun lopussa kaavion (KAAVIO 2) avulla. Vasu-prosessi ja sen monimuotoinen arviointi olivat keskeisessä osassa produktimuotoisessa työssä.

Varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi työstettiin pedagogisten kahviloiden koostumisten avulla. Kahvilat kokoontuivat 6 kertaa ja niitä kuvataan tarkemmin alaluvuissa 6.4–6.9. Alalukujen otsikot on nimetty valtakunnallisen Vasun sisältöjen mukaan. Iisalmen seurakunnan vasu on työstetty ja otsikoitu valtakunnallisen Vasun sisältöjen mukaan. Keskustelun tukena käytettiin Liisa Ahosen (2017) kirjoittamaa kirjaa Vasun käyttöopas. Kirja jäsentää Vasun keskeisiä teemoja ja tukee teemojen soveltamista käytäntöön. Kullekin pedagogisen kahvilan kokoukselle asetettiin tavoite, joka tuki seurakunnan vasun työstämistä ja työskentelyä. Tavoitteen toteutumista arvioidaan kunkin alaluvun yhteydessä lyhyesti.

KAAVIO 2. Produktiosan ja työelämäyhteistyön kulku

6.1 Varhaiskasvatussuunnitelmaprosessin lähtökohdat ja suunnittelu

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi sai alkunsa syksyllä 2016. Seurakuntaopisto järjesti Iisalmen rovastikunnan varhaiskasvatushenkilöstölle koulutuksen, jonka aiheena oli "Päiväkerhojen pedagoginen kehittäminen valtakunnalliseen Vasu-luonnokseen peilaten". Valtakunnallisia Vasun perusteita oltiin tuolloin työstämässä ja Vasu oli luonnosvaiheessa.

Kirkon valtakunnallisessa varhaiskasvatustyössä on vahva kehittämisen näkökulma. Kirkkohallituksen varhaiskasvatuksen asiantuntijat ovat valmistaneet hyvää pohjaa paikallisseurakuntien kehittämistyölle. Kirkkohallituksen varhaiskasvatuksen asiantuntijan mukaan valtakunnallisessa Vasu 2017 työryhmässä on ollut mukana myös kirkkohallituksen edustaja. Kirkkohallitukseen on perustettu oma Vasu-kirkossa työryhmä, jonka tehtävänä on analysoida Vasua seurakunnan työn näkökulmasta ja tukea seurakunnan omien vasujen tekemistä. Vasu-

työskentelyssä pidetään yllä samanaikaisesti seurakuntien omaa varhaiskasvatusta sekä yhteistyötä kuntien varhaiskasvatuksen kanssa. Molemmat liittyvät läheisesti Vasuun ja seurakunnan työtehtäviin ja niistä vastaavat usein samat työntekijät seurakunnissa. Laaja-alaisen ja monipuolisen yhteistyön merkitys lisääntyy koko ajan. (Heljä Petäjä, henkilökohtainen tiedonanto 17.3.2017.) Tätä taustaa vasten oli luonnollista aloittaa lisälmen seurakunnan Vasun työstäminen uuden, valtakunnallisen Vasun pohjalta. Lisälmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön kanssa varhaiskasvatussuunnitelman työstämisen aloitusajankohdaksi valittiin syyskuu 2017. Tietona oli, että valtakunnalliset Vasun perusteet astuvat voimaan 1.8.2017. Opinnäytetyön suunnitelma esitettiin ohjausryhmässä marraskuussa 2017. Sopimus opinnäyteyhteistyöstä työelämän kanssa laadittiin samanaikaisesti. Opinnäytetyön käsikirjoitus valmistui helmikuussa 2018.

6.2 Pedagogisen kahvilan perustaminen

Idea lisälmen seurakunnan pedagogisen kahvilan perustamiseen sai alkunsa keväällä 2017 suorittaessani sosiaalialan ohjauksen harjoittelun Lapinlahdella, Martin ja Liisan koulun koulukuraattorityössä. Koulussa oli käytössä pedagoginen kahvila opettajille ja koulunkäynninavustajille. Koulun apulaisrehtorin mukaan pedagogisten kahviloiden tarkoituksena oli tutustua erilaisiin aiheisiin alustusten, asiantuntijavierailuiden sekä yhteisen keskustelun ja vertaisoppimisen avulla. Tavoitteena oli opetuksen ja oppimisen asiantuntijuuden vahvistaminen. (Sari Jokelainen, henkilökohtainen tiedonanto 26.10.2017.) Havaintojeni mukaan pedagogisia kahviloita toimii erilaisissa pedagogisissa toimintaympäristöissä kuten yliopistoissa, erilaisissa oppilaitoksissa, kouluissa ja varhaiskasvatuksessa. Niiden tehtävä ja tavoitteet ovat mielestäni hyvin samansuuntaisia kuin Lapinlahdella, Martin ja Liisan koulun pedagogisessa kahvilassa. Lisäksi ne voivat toimia kouluksellisin kahviloina.

Tässä opinnäytetyössä pedagogisella kahvilalla tarkoitetaan ammatillista ryhmäkeskustelua. Pedagogisen kahvilan toiminnan tavoitteeksi asetettiin seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön osaamisen vahvistaminen ja päiväkerhojen pedagoginen kehittäminen. Nummenmaan ja Karilan mukaan ammatillisia keskusteluita käydään työyhteisössä kahden kesken tai erilaisissa ryhmätilanteissa. Ammatilliset keskustelut eroavat arkipäivän keskusteluista niin, että työntekijän odotetaan ammattilaisena olevan tietoinen keskustelun tarkoituksesta ja oman vuorovaikutuksensa merkityksestä. Ammatillisuuden yhtenä peruspilarina ammatillisessa keskustelussa voidaan pitää ammattilaisen itsetuntemusta ja itsearviointia. Ammatillisia keskusteluita voidaan ryhmitellä monin eri tavoin. Yksi ryhmittelyperusta on keskustelun tavoite. Tavoitteena voi olla tiedon hankkiminen tai vaihtaminen tai keskustelun avulla pyritään kehittämään työtä. Keskustelulla voi luonnollisesti olla samanaikaisesti erilaisia tavoitteita. (Nummenmaa & Karila 2011, 22–23.)

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen pedagoginen kahvila perustettiin syksyllä 2017. Kahvila kokoontui kerran kuukaudessa puolentoista tunnin ajan. Siihen osallistui lisäksi seurakunnan varhaiskasvatuksen henkilökunta, viisi lastenohjaajaa ja lapsityönohjaaja. Kahvilan työskentely keskittyi syyskuusta 2017 helmikuulle 2018 seurakunnan vasun työstämiseen ja ennen kaikkea pedagogiseen keskusteluun liittyen seurakunnan varhaiskasvatustyöhön. Valtakunnalliseen Vasuun perustuen laadittiin lisalmen seurakunnan vasu ja kahviloissa tapahtunut keskustelu aiheesta kuvaa vasun työstämisen prosessia. Vastuu vasun laadimisesta ja dokumentoinnista oli minulla, opinnäytetyön tekijänä ja lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksesta vastaavana työntekijänä. Tein kirjalliset muistiinpanot jokaisesta ”vasun pikkuryhmän” ja pedagogisen kahvilan kokoontumisesta. Keskustelujen pohjalta syntyneet päätökset kirjasin lisalmen seurakunnan vasuun jokaiseen osa-alueen kohdalle. Ennen jokaista pedagogista kahvilaa kokoontui ”vasun pikkuryhmä”. Ryhmän tehtävänä oli käydä keskustelua kustakin aihealueesta ja valmistella aiheet pedagogisiin kahviloihin. Minun lisäksi tähän ryhmään kuului kaksi lastenohjaajaa ja päiväkerholaisen huoltaja. Päiväkerholaisen huoltajalla on ollut useita lapsia päiväkerhossa ja hänen yksi lapsistaan on tälläkin hetkellä päiväkerholainen. Huoltajan mukana ololla haluttiin

varmistaa, että lisalmen seurakunnan vasun laatimisessa huomioidaan valtakunnallisen Vasun mukainen huoltajien osallisuus. Huoltajan toivottiin tuovan yhteiseen keskusteluun ja lisalmen seurakunnan vasun laatimiseen näkemystä ja kokemusta huoltajan, lapsen ja seurakuntalaisen näkökulmasta. Lastenohjaajat valittiin ”vasun pikkuryhmään” henkilöstön yhteisellä päätöksellä. Toisella lastenohjaajalla on pitkä työkokemus päiväkerhotyöstä ja toinen oli valmistunut lastenohjaajaksi hiljattain.

Mielestäni huoltajan osallisuus ja hänen tuomat näkökulmat tulevat esille vasussa kaikkien osa-alueiden kohdalla. Jälkeenpäin ajateltuna huoltajien näkökulmaa olisi voinut tuoda vielä enemmän vasu-prosessiin mukaan. ”Vasun pikkuryhmässä” olisi voinut olla useampia huoltajia. Päiväkerholaisten huoltajilta olisi voinut myös vasu- prosessin aikana pyytää näkemyksiä lisalmen seurakunnan vasuun ja sen osa-alueisiin liittyen esimerkiksi erilaisten arviointikyselyiden ja vanhempainiltojen avulla.

6.3 Varhaiskasvatussuunnitelman sisällön toteutus

Kesällä 2017 tein taustatyötä pedagogiseen kahvilan aloittamiseen ja Vasun laatimiseen liittyen. Hankin varhaiskasvatukseen ja vasun laatimisen tueksi kirjallisuutta muun muassa: Liisa Ahosen (2017) Vasun käyttöoppaan, Sanna Parrilan ja Elina Fonsénin (2016) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus ja Kati Rintakorven ja Elsa Vihmari-Henttosen (2017) Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa kirjat. Otin opinnäytetyön aiheeseeni liittyen puhelimitse yhteyttä Siilinjärven varhaiskasvatusjohtajaan. Hän neuvoi minua tutustumaan lisalmen, Hollolan ja Järvenpään varhaiskasvatussuunnitelmiin. Nämä suunnitelmat olivat kuntakohtaisia sekä muodoltaan toisistaan poikkeavia. Ne oli laadittu perustuen valtakunnallisen Vasun perusteisiin (2016), varhaiskasvatukseen (36/1973,

589/2015) sekä jatkumona esiopetuksen perusteisiin. (Sinikka Hyvärinen, henkilökohtainen tiedonanto 16.5.2017.) Alkusyöksyllä 2017 laadin lisalmen seurakunnan pedagogisten kahviloiden kokoontumisten aikataulun.

Elokuussa 2017 tutustuimme henkilöstön kanssa yhdessä materiaaleihin. Tutustuimme hankkimaani kirjallisuuteen sekä lisalmen, Hollolan ja Järvenpään vasuihin. Henkilöstöllä oli käytössään valtakunnallinen Vasu, johon he olivat tutustuneet jo Vasun luonnosvaiheessa. Tehtävänä oli, että henkilöstö tekee kirjallisuudesta ja näistä kolmesta erilaisesta vasusta sekä valtakunnallisesta Vasusta merkintöjä ja huomioita, jotka auttavat tuottamaan juuri omanlaisen vasun lisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyöhön. Sovimme, että lisalmen vasun kuvituksesta vastaa yksi lastenohjaaja. Hänen tehtävänä oli piirtää kuvia, jotka sopivat lisalmen vasun sisältöihin. Lasten osallisuus huomioitiin vasun työstämisessä niin, että he osallistuivat kuvitukseen omilla piirustuksillaan. Kuvien yhteydessä oleviin puhekupliin kirjattiin myös lasten näkemyksiä päiväkerhosta. Toimin itse lasten haastattelijana. Lasten tuottaman puheen kirjoitin muistiin sanatarkasti. (LIITE 2)

lisalmen seurakunnan vasun sisällön runko muotoutui pitkälti valtakunnallisen Vasu perusteiden (2016) mukaiseksi. Sisällön työstäminen valtakunnallisen Vasun mukaan tuntui johdonmukaiselta ja toimivalta. lisalmen seurakunnan vasussa on kuvattu kunkin kokonaisuuden kohdalla, mitä valtakunnallisen Vasun sisältö tarkoittaa lisalmen seurakunnan varhaiskasvatustoiminnassa. Vasun laadintaa ohjasivat myös lisalmen seurakunnan aiempi vasu vuodelta 2008 sekä lisalmen seurakunnan päiväkerhotyön toimintasuunnitelmat vuosille 2017–2019, Kohtaamisen kirkko -asiakirja (Suomen evankelisluterilaisen kirkon toiminnan suuntaviivoja vuoteen 2020), Kirkon varhaiskasvatuksen Lapsi on osallinen -kehittämisasiakirja (Vake) ja Lapset seurakuntalaisina -julkaisu. Näiden asiakirjojen sisältöjen pohjalta käytiin keskustelua ja kirjattiin muun muassa lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen arvot. Seurakunnan varhaiskasvatuksessa kristillisyyttä kulkee ikään kuin ”punaisena lankana” koko ajan. Kristillisyyttä näkyy lisalmen vasun kaikissa osa-alueissa, se toimii luonnollisena oppimisen tukena ja välineenä seurakunnan varhaiskasvatustyössä. Seurakunnan kerhot kokoontuvat

keskimäärin kaksi kertaa viikossa kaksi tuntia kerrallaan. Suurin osa lapsista viettää kerhossa vähemmän aikaa kuin päivähoidossa ollessaan. Tämä seikka on huomioitu lisälmen vasun kaikissa osa-alueissa niin, että valtakunnallisen Vasun sisältö on suhteutettu realistisesti niihin tavoitteisiin, joita seurakunnan varhaiskasvatus kykenee tarjoamaan.

Toimin pedagogisten kahviloiden vastuuhenkilönä ja kirjaajana. Sain henkilöstöltä palautetta jokaisen pedagogisen kahvilan kokoontumisen yhteydessä lisälmen seurakunnan vasun edellisen aihealueen tekstistä. Muokkasin tekstiä produktin edetessä, jota annoin luettavaksi henkilöstölle ja huoltajalle. Vasuun teksti muotoutui vaiheittain. Tekstiosuuden ollessa lähes valmis, lisäsin vasuun kuvituksen ja puhekuplat, jotka kertovat lasten ajatuksista päiväkerhoon liittyen. Vasun teksti ja kuvat katsottiin ja tarkistettiin myös yhdessä ”vasun pikkuryhmässä” sekä seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Kuvituksen kohdalla on tärkeää huomioida, että kuvat täydentävät ja tukevat tekstiä sopivalla tavalla. Lopulliseksi vasu muotoutui tekstiltään ja ulkoasultaan maaliskuussa 2018, kun olin saanut prosessiin osallistuneilta sekä varhaiskasvatuksen papilta, seurakunnan luottamushenkilöltä ja kirkkoherralta arvioinnin vasun sisällöstä ja ulkoasusta. Tekstiin tuli arvioinnin jälkeen pieniä muutoksia ja tiivistyksiä. Sivumäärällisesti lisälmen vasusta tuli laaja asiakirja. Kaikki vasu-prosessissa mukana olleet olivat sitä mieltä, että vasun lopputulos oli hyvä. Lopullista vasua kuvattiin selkeäksi ja helppolukuiseksi, jota piirustukset ja lasten kommentit (LIITE 2) elävöittävät ja tuovat samalla vasuun lasten osallisuuden näkökulman.

6.4 Varhaiskasvatuksen arvoperusta, 1. kokoontuminen

Ensimmäinen pedagoginen kahvila kokoontui syyskuussa 2017. Tavoitteena oli keskustella valtakunnalliseen Vasuun kirjatusta arvoperustasta, valtakunnallisen

varhaiskasvatuksen tavoitteista sekä Iisalmen seurakunnan vasuun liittyvistä tavoitteista ja tehtävistä. Keskustelun pohjalta tavoitteena oli tuottaa Iisalmen seurakunnan vasuun näitä asioita koskeva luku.

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen keskeisin arvo on kristillinen arvopohja ja kristillinen ihmiskäsitys. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin on. Tämän toivottiin tulevan näkyväksi Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyössä jokaisen lapsen kohtaamisessa. Ahonen toteaa, että henkilöstön arvot välittyvät kasvatustyössä lapsille. Siitä syystä omien arvojen tietoinen tarkastelu on tärkeää. Työyhteisössä on hyvä pohtia, miten Vasun ja työntekijöiden omat arvot heijastuvat työntekijöiden välisiin lapsista käytäviin keskusteluihin. (Ahonen 2017, 31–32.) Keskustelimme siitä, kuinka tärkeää henkilöstön on tunnistaa omia arvojaan. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön mielestä ammatillisuuteen kuuluu, että jokaisesta lapsesta puhutaan lasta ja hänen perhettään kunnioittavasti. Työyhteisön ja kerhon toimintakulttuuri muotoutuvat pitkälti jäsentensä arvojen mukaan. Keskustelun keskiössä oli erilaisten arvojen kunnioittaminen. Henkilöstö toimii tässä esimerkkinä lapsille. Keskustelimme myös valtakunnallisen Vasun painottamasta toimintakulttuurin kehittämisestä. Seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen yksi lähtökohta on huomioida pedagogiikan ja kristillisyyden suhde. Kristillisen varhaiskasvatuksen lähtökohtahan sisältää hengellisen ulottuvuuden ja kristillisten perinteiden huomioimisen toiminnassa. Seurakunnan varhaiskasvatustyössä on tärkeää huomioida, miten Vasun pedagogiikka ja kristillisen kasvatuksen sisällöt saadaan luonnollisesti sovitettua yhteen.

Pedagoginen kahvilatyöskentely alkoi hyvin. Olimme käyneet arvokeskustelua aikaisemmin Seurakuntaopiston järjestämän koulutuksen yhteydessä. Se helpotti työskentelyämme. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstöllä on yhteneväiset arvot työn suhteen. Kehittämishaasteeksi asetettiin arvokeskustelun käyminen säännöllisesti työyhteisössä. Ahonen (2017, 31–32) antaa hyviä toimintamalleja työyhteisön sisäiseen arvokeskusteluun.

6.5 Oppimiskäsitys ja pedagogisesti painottunut kasvun, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, 2. kokoontuminen

Pedagoginen kahvila kokoontui toisen kerran lokakuussa 2017. Aiheena olivat oppimiskäsitys sekä pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus käsitteinä. Tavoitteena oli miettiä, mitä ne tarkoittavat käsitteinä ja miten niitä on sovellettu valtakunnallisessa Vasussa. Tämän pohjalta tavoitteena oli pohtia ja kirjata, mitä nämä kokonaisuudet tarkoittavat lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa.

Arvoperustan lisäksi varhaiskasvattajan oppimiskäsitys määrittää voimakkaasti sitä, millaista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksen arjessa noudatetaan. Tapa, jolla varhaiskasvattaja tulkitsee lapsen kykyä oppia, vaikuttaa olennaisesti siihen, miten suunnittelemme, toteutamme ja arvioimme pedagogista toimintaa. (Ahonen 2017, 33.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa oppimiskäsitys perustuu pitkälti ajatukseen, että lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Toisena keskeisenä ajatuksena on, että lapsi on aktiivinen toimija. (Opetushallitus 2016, 20.) Seurakunnan varhaiskasvatuksen oppimiskäsitys perustuu valtakunnallisen Vasun perusteissa määriteltyyn oppimiskäsitykseen (Sakasti i.a.d.).

Uutta oppimiskäsitystä voidaan kuvata ilon kautta oppimiseksi. Se haastaa aikuisiakin pohtimaan, miten pysähtyä arjessa ihmettelemään ja sitä kautta oivaltamaan asioita yhdessä lapsen kanssa. Varhaiskasvatuksen avoin ja turvallinen ilmapiiri luovat perustan lapsen kokonaisvaltaiselle oppimiselle. Kokonaisvaltaisessa oppimisessä olennaista on, että lapsi saa oppia uusia asioita tutkimalla, kokeilemalla, havainnoimalla ja leikkimällä sekä liittyy uuden oppimiseen aiemmat oppimiskokemuksensa. (Ahonen 2017, 35.) Pohdimme yhdessä sitä, miten oppimiskäsitys vaikuttaa kerhon kaikkeen toimintaan itsestä huolehtimisen ja arjen taidoista lähtien. On tärkeää, että aikuinen on saatavilla ja auttaa tarvittaessa. Olennaista on se, että lapsi itse on aktiivinen toimija.

Keskustelumme keskiössä oli hyvä ja toimiva vuorovaikutus, turvallinen ilmapiiri ja aktiivinen toimijuus. Lapsiryhmän vuorovaikutukseen vaikuttaa olennaisesti myös ryhmän aikuisten vuorovaikutus. Henkilöstön on hyvä välillä pohtia omia vuorovaikutustaitojaan. Miten kohtelen työtovereitani? Olenko aidosti läsnä työtovereille ja lapsille? Tätä taustaa vasten henkilöstö kohtaa aidosti myös lapset. Ryhmän hyvä ja toimiva vuorovaikutus edesauttaa turvallisen ilmapiirin syntymistä. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön mielestä turvallinen ilmapiiri muodostaa hyvän oppimisympäristön, jossa voi kokeilla, onnistua ja erehtyä. Aktiivinen toimijuus haastaa myös aikuisia. Onko kerhoissa tilaa pohdinnalle ja ilmiöiden ihmettelylle? Mahdollistetaanko kerhoissa, että lapset ratkaisevat asioita itse, tukien heitä tarvittaessa?

Varhaiskasvatustilanne osoittaa yksiselitteisesti, että esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta vastuun kantaa lastentarhanopettajan kelpoisuuden omaava henkilö (Ahonen 2017, 37). Seurakunnan varhaiskasvatustyössä työskentelee pääosin lastenohjaajia. Työalasta vastaa yleensä varhaiskasvatuksen ohjaaja, jolla on lastentarhanopettajan pätevyys. Lastenohjaajat tekevät pedagogisen työn kerhoissa. On tärkeää, että heidän pedagogista ammattitaitoaan arvostetaan ja tuetaan niin, että seurakunnan varhaiskasvatustyö toteutuu laadukkaasti. Edellisellä kerralla keskustellessamme arvoista henkilöstö piti tärkeänä, että jokaisen työntekijän arvoperustana on kristillinen ihmiskäsitys, koska seurakunnan varhaiskasvatuksen toiminta pohjautuu siihen. Heidän mielestään sillä on merkitys myös toiminnan laatuun. Ahonen (2017, 40) tuo esille, että laadukkaaseen pedagogiseen toimintaan kannattaa hyödyntää koko työyhteisön vahvuudet riippumatta koulutustasosta. Vastuuta kannattaa jakaa myös henkilökunnan henkilökohtaisten mielenkiintojen ja lahjojen perusteella.

Tällä kerralla keskustelun alkuun pääsemisessä oli haasteita. Henkilöstö tuli suoraan kerhoista kahvilaan. Juttelimmekin aluksi kuulumiset ja siirryimme sitten aiheeseen. Keskustelu oli hyvää ja rakentavaa. Henkilöstöä puhutteli, miten iso merkitys ilmapiirillä ja avoimella vuorovaikutuksella on lapsiryhmässä. Kehittämishaasteeksi asetettiin säännöllinen pedagoginen keskustelu ja suunnittelu, jotka auttavat arvioimaan ja kehittämään toimintaa. Henkilöstö uskoi keskustelujen tukevan ammatillisuutta ja auttavan heitä toimimaan entistä ammatillisemmin

työssään. Pedagogiset kahvilat antavat siihen mahdollisuuden. Aikataulullisesti tulee huomioida, että myös vapaaseen keskusteluun jää aikaa.

6.6 Laaja-alainen osaaminen, 3. kokoontuminen

Kolmas pedagoginen kahvila kokoontui marraskuussa 2017. Pedagogisen kahvilan tavoitteena oli keskustella laaja-alaisesta osaamisesta käsitteenä ja mitä se tarkoittaa valtakunnallisessa Vasussa. Tämän pohjalta tavoitteena oli pohtia, mitä Vasun mukainen laaja-alainen osaaminen tarkoittaa seurakunnan varhaiskasvatustyössä ja tuottaa sen pohjalta lisälmen seurakunnan vasuun laaja-alaista osaamista koskeva luku.

Yhteiskunnan varhaiskasvatuksen tapaan myös seurakunnan varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Costiander kuvaa laaja-alaisen osaamisen muodostuvan tiedoista, taidoista, arvoista ja asenteista. Osaaminen tarkoittaa kykyä käyttää tietoja ja taitoja eri tilanteissa niiden edellyttämällä tavalla (Costiander 2017, 54). Valtakunnallisessa Vasussa painotetaan, että varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu erilaisten tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden sekä tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia eri tilanteissa tilanteen edellyttämällä tavalla. (Opetushallitus 2016, 21.) Nykyisin kasvaminen ja oppiminen nähdään elinikäisinä matkoina, jossa matka on tärkeämpi kuin itse päämäärä. Elinikäisen kasvun ja oppimisen käsitteen vuoksi varhaiskasvatus sijoittuu selkeään jatkumoon esi- ja perusopetuksen, aikuiskoulutuksen ja erilaisten työelämää tukevien koulutusten kanssa. Tämän jatkumon lujittavana tekijänä voidaan pitää myös sitä, että perusopetuksen opetussuunnitelma korostaa myös laaja-alaista osaamista. (Ahonen 2017, 45.) Kävimme pedagogisessa kahvilassa keskustelua kaikista viidestä osa-alueesta. Totesimme, että laaja-alaisen osaamisen kohdalla seurakunnan toiminnan

erityispiirteenä on Raamatun kertomukset ja niiden monipuolinen käyttö opetusmenetelmänä.

Ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymisen kuvataan kehittyvän vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa muodostaen perustan osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle (Opetushallitus 2016, 22). Keskustelimme siitä, kuinka tärkeää henkilöstön on antaa tilaa lapsen oppimisen ilolle, oivaltamiselle, sinnikkyteen kannustamiselle ja ihmettelylle. Kirkkovoosi ja vuodenaikojen vaihtelut otetaan toiminnassa huomioon, ne antavat mahdollisuuden aidolle ihmettelylle.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kulttuurista osaamista, sekä vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja. Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsoimuksellisesti moninaisessa maailmassa ja ympäristössä (Costiander 2017, 55.) Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstö piti tärkeänä, että lasta autetaan tuntemaan ja ymmärtämään omia juuria ja kulttuuritaustaansa. Henkilöstön mielestä tämä tukee toimivaa vuorovaikutusta erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa. Henkilöstö toimii tässäkin asiassa mallina ja esimerkkinä lapsille. Hyvässä ilmapiirissä vuorovaikutus toimii. Tässä kohdalla tärkeänä pidettiin henkilöstön herkkyyttä ja aitoa halua toimia yhteistyössä erilaisten aikuisten, lasten ja perheiden kanssa. Aito herkkyys on myös sitä, että henkilöstö kykenee tarvittaessa tukemaan lasta ilmaisussa ja vuorovaikutuksessa muun muassa kuvien, ilmeiden, eleiden tai piirtämisen avulla.

Ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi muodostuu useasta eri alueesta. Siihen kuuluvat niin fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi. Psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin linkittyvät olennaisesti hyvät tunnetaidot. Tunnetaitojen tukeminen on yksi keskeisimmistä varhaiskasvatuksen tavoitteista. (Ahonen 2017, 53.) Seurakunnan varhaiskasvatuksessa oman rikkautensa tunnetaitojen käsittelyyn tuovat Raamatun kertomukset. Kertomusten avulla pystytään samaisumaan monenlaisiin tunteisiin. Tunteista ja niiden herättämistä ajatuksista keskusteleminen on luonteva osa päiväkerhoa. Keskustelun tukena voidaan käyttää erilaisia tunne- ja turvataitojen vahvistamiseen tarkoitettuja kuvakortteja. Ahonen kuvaa monilukutaidon olevan yksi laaja-alaisen osaamisen osa-alueista. Sillä tar-

koitetaan tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja tahdosta muodostuvaa kokonaisuutta. Monilukutaidon avulla mahdollistuu erilaisten viestien ymmärtäminen ja tuottaminen. (Ahonen 2017, 56.) Keskustelimme nykyajan valtavasta tiedon tulvasta. Tietoa on saatavilla puhutussa, kirjoitetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön on luotava taitopohjaa sille, että lapset osaavat arvioida kriittisesti tiedon alkuperää ja oikeellisuutta. Tärkeänä pidettiin myös henkilöstön omaa asennetta. Henkilöstön on rohkeasti kokeiltava ja uskaltauduttava vähän heittäytyäkin uusiin menetelmiin kerhon arjessa.

Lasten osallisuuden huomioiminen on keskeinen osa uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa. Osallisuus näkyy muun muassa siten, miten lapset tulevat toiminnassa kohdatuiksi. Pohdimme tämän osa-alueen kohdalla kysymyksiä käyttäen apuna Liisa Ahosen kirjoittamaa Vasun käyttöopasta. Tulevatko lapset kuulluksi toiminnassamme? Kohtaammeko heidät arvostavasti? Tuemmeko lapsen taitoja ja halua osallistua yhteiseen toimintaan? Vastaammeko lasten aloitteisiin ja sallimmeko lasten vaikuttaa? (Ahonen 2017, 59.) Kirjasin seurakunnan vasuun asioita näiden kysymysten pohjalta.

Tämä aihekokonaisuus oli laaja. Puolentoista tunnin aika tuntui riittämättömältä keskustelulle. Keskustelu laaja-alaisesta oppimisesta oli vilkasta. Erityisenä ilonaiheena oli keskustelu lasten osallisuudesta. Henkilöstö tunsi selvästikin työn iloa siitä, että he huomasivat kuinka hyvin lapset tulevat toiminnassa kohdatuiksi. Eräs lastenohjaaja kuvasi hetkeä, jolloin lapset saapuvat kerhon eteiseen työn juhlahetkeksi. Kehittämiskohteiksi määriteltiin toiminnan arvioinnin kehittäminen lasten osallisuus huomioiden sekä tieto – ja viestintäteknologian osaamisen vahvistaminen täydennyskoulutuksen avulla.

6.7 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri, 4. kokoontuminen

Neljäs pedagoginen kahvila kokoontui joulukuussa 2017. Pedagogisen kahvilan tavoitteena oli keskustella varhaiskasvatuksen toimintakulttuurista käsitteenä ja mitä se tarkoittaa valtakunnallisen Vasussa. Tämän pohjalta tavoitteena oli tuottaa lisalmen seurakunnan vasuun toimintakulttuuria koskeva luku. Käytimme keskustelussa apuna kysymyksiä, jotka olin muotoillut Ahosen (2017) kirjasta koskien vuorovaikutusta, leikkiä, sukupuolisensitiivisyyttä, ilmapiiriä, oppimisympäristöjä ja kasvatusyhteistyötä. (LIITE 1)

Lähdimme liikkeelle ”toimintakulttuuri” käsitteestä ja apuna käytimme Ahosen kirjaa. Ahosen mukaan käsite ”toimintakulttuuri” on jalkautunut varhaiskasvatukseen pysyvästi. Se, mitä toimintakulttuurilla tarkoitetaan tai miten laajasti se ymmärretään, vaihtelee suuresti. Laajasti ajateltuna voidaan olettaa, että suomalaisessa varhaiskasvatuksessa vallitsee jossain määrin yhteneväinen toimintakulttuuri. Yhteneväisen toimintakulttuurin lisäksi jokaisessa varhaiskasvatuyksikössä vallitsee omanlainen toimintakulttuuri. Valtakunnallinen Vasu tähtää toimintakulttuurin yhtenäistämiseen. Se korostaa, että toimintakulttuurin ydin on oppiva yhteisö. Oppivalla yhteisöllä tarkoitetaan, että lapset ja aikuiset oppivat yhdessä. Siihen liittyy voimakkaasti ajatus lasten osallisuudesta. (Ahonen 2017, 60–63.) Pohdimme lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Kerhot toimivat eri puolilla lisalmea usean lastenohjaajan ohjaamina. lisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön mielestä toimintakulttuurin perusta on arvoiltaan, toimintatavoiltaan ja tavoitteeltaan yhteneväinen. Kunkin kerhon toimintakulttuurin muodostavat kerhon henkilöstö ja lapset. Keskustelussa henkilöstö piti tärkeänä, että aikuisilla on herkkyyttä huomata kunkin ryhmän ja lapsen yksilölliset tarpeet. lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintaa pyritään henkilöstön mielestä suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan kullekin ryhmälle ja yksittäiselle lapselle parhaalla mahdollisella tavalla. Henkilöstön mielestä lisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyössä arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista ja kristillistä kulttuuriperintöä. Moninaisuus on osa suomalaista kulttuuriperintöä. Seurakunnan varhaiskasvatuksessa avautuu luonnollinen mahdollisuus tarkastella näitä kaikkia. Keskustelimme siitä, kuinka suomalainen kulttuuri

sisältää itsessään kristillisiä perinteitä erilaisten juhlapyhien muodossa. Oppimisympäristöt eli kerhotilat ja niiden ympäristöt ovat hyvin erilaisia. Kerhotiloissa on nähtävillä kristillistä symboliikkaa. Se on viesti kristillisestä arvopohjasta, johon toiminta perustuu. Tärkeimpänä asiana oppimisympäristöjen kohdalla painottuu fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus. Kannustavalla ja myönteisellä ilmapiirillä on suuri merkitys oppimisympäristön laatuun.

Tämän kerran keskustelun keskiössä olivat ilmapiiri, vuorovaikutus ja osallisuus. Turvallinen, luottamuksellinen ja avoin ilmapiiri luo hyvän pohjan ja toimivalle toimintakulttuurille ja yhteisöllisyydelle lasten, vanhempien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Toiminnassa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Yhteistyön rakentumisen tärkeimpänä asiana nähtiin luottamuksen rakentuminen niin vanhempien kuin yhteistyökumppaneiden kesken. Kasvatusyhteistyöstä kävimme hyvää keskustelua. Tarkastelimme osallisuutta Shierin osallisuuden tasomallin avulla (KAAVIO 1). Malli toimii hyvänä välineenä arvioitaessa varhaiskasvatustoimintaa. Ahonen toteaaakin kirjassaan, että se voi toimia runkona tiimeissä käytäviin keskusteluihin osallisuuden pedagogiikan suunnittelemiseksi, toteuttamiseksi, kehittämiseksi ja arvioimiseksi. (Ahonen 2017, 70.) Kävimme mielenkiintoista keskustelua leikistä. Kerhot kokoontuvat pääsääntöisesti kaksi kertaa viikossa kaksi tuntia kerrallaan. Lapset tulevat kerhoihin kotoa tai perhepäivähoidosta. Henkilöstön mielestä leikin merkitys on tärkeä kerhon arjessa. Kahden tunnin mittainen kerhoaika asettaa toiminnalle omat haasteensa. Kuinka rakentaa pedagogisesti laadukas kerho niin, että myös vapaalle, kiireettömälle leikille on tilaa? Keskustelun yhteenvetona voisi todeta, että henkilöstön herkkyyks huomata kunkin kerhokerran ryhmän ja yksittäisen lapsen tarpeet ovat keskiössä tässäkin asiassa. Toiminnassa pyritään siihen, että jokainen lapsi saa vaikuttaa ja valita oman leikkinsä itse. Henkilöstön tehtävänä on lasten leikin tukeminen. Kerhoissa ei ole erikseen tyttöjen ja poikien leikkejä vaan lasten leikkejä.

Saimme toimintakulttuurin osa-alueen käytyä läpi keskustellen. Kysymykset, jotka olin laatinut Ahosen kirjan mukaan (LIITE 1), antoivat hyvän lisän keskusteluun. Kysymyksiä voisi käyttää apuvälineenä säännöllisessä toimintakulttuurin arvioinnissa. On tärkeää pysähtyä säännöllisin väliajoin arvioimaan toimintakulttuuria ja tapoja.

6.8 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen, 5. kokoontuminen

Viides pedagoginen kahvila kokoontui tammikuussa 2018. Pedagogisen kahvilan aiheena oli varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen. Tavoitteena oli käydä keskustelua valtakunnallisen Vasun pedagogisen toiminnan viitekehyksestä sekä pedagogisen toiminnan eri osa-alueiden suunnittelusta ja toteutuksesta. Tämän pohjalta tavoitteena oli kirjata Iisalmen seurakunnan vasuun varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista koskeva luku.

Valtakunnallinen Vasu painottaa varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa kokonaisvaltaisuutta. Oppimisen osa-alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne eivät ole irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman mukaan viideksi kokonaisuudeksi: kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa, tukea, edistää ja kehittää näitä taitoja. (Opetushallitus 2016, 36–46.) Ahonen kuvaa kirjassaan päivähoiton tuokiokeskeisyyteen kohdistuvaa kriittistä pohdintaa. Tuokiokeskeisyyttä on kritisoitu siksi, että ne ovat pitkälti aikuislähtöisiä ja lasten osallisuus on jäänyt niissä ohueksi. Uusi Vasu korostaa lasten osallisuutta, mikä tarkoittaa lasten aktiivista roolia myös pedagogista toimintaa suunniteltaessa. Hyvä tuokio on sellainen, jonka sisältämä toiminta kutsuu lapsia mukaan ja sen ytimessä on pedagoginen tavoite. Toiminnan suunnittelussa on huomioitu lasten mielenkiinnon kohteita ja muita yksilöllisiä ominaisuuksia, jotta toiminta kiinnostaa lapsia. (Ahonen 2017, 133–134.) Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstö tunnisti tuokiokeskeisyyden hyvin myös seurakunnan varhaiskasvatustyöstä. Päiväkerhoissa on toimittu ja eletty kulloistenkin varhaiskasvatuksen ja pedagogisten periaatteiden mukaisesti. Iisalmen seurakunnan päiväkerhoissa tuokioita pidetään edelleen ja tavoitteena on Ahosen kuvaama toimintatapa,

jonka suunnittelussa lapset ovat olleet osallisina, heidän ikä- ja kehitystaso on huomioitu ja tuokiolla on selkeä pedagoginen tavoite.

Varhaiskasvatushenkilöstön mielestä Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyössä on hyvät mahdollisuudet tukea lapsia käyttämään monipuolisia työtapoja. Tämänkin toiminnan lähtökohdaksi ja edellytykseksi nähtiin toimiva vuorovaikutus ja turvallinen ilmapiiri. Henkilöstön mielestä Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyössä myös oppimisen alueilla, erityisesti ilmaisun ja liikunnan alueella on hyvät edellytykset niiden toteuttamiseen. Seurakuntien Lapsityön Keskus on järjestänyt henkilöstölle täydennyskoulutusta ja tuottanut materiaalia pienten lasten musiikkikasvatukseen. Materiaaleissa on huomioitu musiikin kokonaisvaltaisuus niin, että sitä voi hyödyntää varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa, vaikka lorutellen. Kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun kohdalla keskusteltiin hyvistä ja monipuolisista materiaaleista sekä luonnon- ja kierrätysmateriaalin käytöstä. Luontoarvot ovat tärkeitä Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Lasten kanssa retkeillään mahdollisuuksien mukaan luonnossa ja kerätään materiaalia, samalla opitaan tutkimaan ja kunnioittamaan luontoa. Kierrätysmateriaalin keräämiseen osallistuvat myös kerholaisten perheet. Kristillisyys ja sen tuomat arvot näkyvät tässäkin kokonaisuudessa. Kirkko antaa puitteet kirkkotaitteeseen tutustumiseen. Kirkkomusiikki tuo oman rikkautensa musiikkiin. Raamatusta on paljon erilaisia kertomuksia liittyen eettiseen ajatteluun. Sukupolvien ketju on vahvasti läsnä Raamatun kertomuksissa. Kristillisyys tukee hyvin kokonaisvaltaista pedagogiikkaa, eikä näin ollen ole erillinen osa-alue seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Kehittämishaasteina nähtiin pedagogisen dokumentoinnin ja havainnoinnin kehittäminen.

Tämä pedagoginen kahvila oli erilainen kuin edelliset kahvilat. Keskustelua syntyi paljon. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstö löysi tästä kokonaisuudesta vahvuuksia. Kehittämiskohteeksi asetettiin lasten kasvun kansioiden uudelleen käyttöön ottaminen.

6.9 Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa, 6. kokoontuminen

Kuudes pedagoginen kahvila kokoontui helmikuussa 2018. Pedagogisen kahvilan aiheena oli lapsen kehityksen ja oppimisen tuki sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli käydä keskustelua valtakunnallisen Vasun pohjalta lapsen kehityksen ja oppimisen tuesta sekä varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. Keskustelun pohjalta tavoitteena oli kirjata lisälmen seurakunnan vasuun luku koskien lapsen kehityksen ja oppimisen tukea, varhaiskasvatuksen toiminnan arviointia ja kehittämistä koskeva luku.

Kristillinen ihmiskäsitys ohjaa seurakunnan varhaiskasvatusta, jonka mukaan jokainen ihminen on arvokas ja ainutlaatuinen sellaisenaan. Henkilöstön mielestä on tärkeää, että he viestittävät omalla esimerkillään, että kaikkia lapsia ja aikuisia arvostetaan ja erilaisuus hyväksytään. lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä kokonaisvaltaisesti. Henkilöstö pitää lapsen kehityksen ja oppimisen tärkeimpänä pohjana selkeää kerhon rytmiä ja monipuolisia pedagogisia työtapoja, joissa lapsi on aktiivinen toimija. Jokainen lapsi oppii, kasvaa ja kehittyy oman aikataulunsa ja oppimisedellytystensä mukaan. Jos lapsen kasvusta, kehityksestä tai oppimisesta herää huoli, asiasta keskustellaan lapsen huoltajan kanssa. Yhdessä huoltajan kanssa keskustellaan, miten asiassa edetään. Tässä yhteydessä keskusteltiin siitä, kuinka tärkeää on, että huoltajiin rakentuu luottamuksellinen ja hyvä vuorovaikutussuhde.

Seurakunnan varhaiskasvatuksessa korostuu, että henkilöstöllä on riittävät valmiudet lapsen tuen tarpeen havainnoimiseen sekä lapsen ja perheen ohjaamiseen verkostossa toimivien asiantuntijoiden luokse. Seurakunnan päiväkerhot kokoontuvat 1–2 kertaa viikossa. Tämä on hyvä huomioida lapsen tuen tarpeen arvioinnissa ja tukitoimissa. Teimme sen ratkaisun, että emme kirjanneet lisälmen seurakunnan vasuun kolmiportaista tukea; yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Seurakunnan päiväkerho voi antaa lapselle lyhytaikaista ja vähäistä tukea

eli yleistä tukea, mutta tässäkin on hyvä arvioida se, onko tuki riittävä kerhon rajattujen toimintakertojen vuoksi. Joskus voikin olla niin, että lapsi käy sekä päiväkodissa ja kerhossa, jolloin tuki katsotaan riittäväksi. Tehostettuun ja erityiseen tukeen seurakunnan kerhoissa ei ole mahdollisuutta. Iisalmessa on meneteltykin hyvin selkeästi niin, että lapset jotka tarvitsevat tehostettua tai erityistä tukea, ovat päivähoidon piirissä. Jos perhe haluaa tämän lisäksi lapselleen kristillistä kasvatusta, he voivat valita siihen rinnalle perhekerhon, jossa aikuinen ja lapsi käyvät yhdessä. Yksi perhekerhoista kokoontuu iltaisin, jolloin toiminta mahdollistuu myös työssäkäyville vanhemmille.

Keskustelussa korostui, että henkilöstön on tärkeää huolehtia ammattitaidostaan ja kehittää osaamistaan, jotta heillä on riittävät valmiudet havainnoida lapsia. Hyvä verkostoyhteistyö on tärkeää. Henkilöstön mielestä se on pienellä paikkakunnalla vahvuus. Kynnys yhteydenottoon on matala ja seurakunnan työntekijät toimivat erilaissa lapsille ja perheille suunnatuissa verkostoissa. Verkostoyhteistyö tulee varmasti tulevaisuudessa korostumaan. Henkilöstö piti myös tärkeänä järjestää yhteistä kerhotoimintaa yhdessä kunnan tai kolmannen sektorin kanssa moniammatillisena yhteistyönä. Tämän tyyppistä toimintaa Iisalmessa on ollutkin ja sen toivotaan lisääntyvän. Kehittämishaasteeksi asetettiin Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa käytössä olevan ”Tullaan tutuiksi”-lomakkeen muokkaamista niin, että se tukee entistä paremmin lapsen kehityksen ja oppimisen tukemista. Lomake toimii vanhempien varteissa keskustelun tukena. Lomaketta voisi muokata siihen suuntaan, että lastenohjaaja voi kirjata siihen huomioita lapsesta ja hänen kehityksestään pitkin kerhovuotta.

Valtakunnallisessa Vasussa arvioinnin ja kehittämistyön merkitystä korostetaan. Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa. Jokaisen varhaiskasvattajan on sitouduttava refleктоivaan työotteeseen. Valtakunnallinen Vasu korostaa ajatusta oppivasta yhteisöstä, jossa lapsen osallisuus on tärkeä. On siis perusteltua kehittää toimintaa niin, että se vastaa yksittäisen lapsen ja koko lapsiryhmän tarpeisiin. (Ahonen 2017, 289–291.)

Iisalmen seurakunnassa arviointi on keskeisessä roolissa kaikissa työmuodoissa. Seurakunnan työssä on totuttu arvioimaan toimintaa sekä tapahtumia ja sitä

kautta on pyritty toiminnan kehittämiseen. Listatessamme henkilöstön kanssa erilaisia arvioinnin apuvälineitä ja käytäntöjä, havaitsimme, että listasta tuli pitkä. Arviointia tehdään lasten kanssa arjessa, vanhempien kanssa kerhon jälkeen, erilaisissa tapahtumissa ja kohtaamisissa. Henkilöstö arvioi oikeastaan jokaisen kerhokerran jälkeen luontevasti kerhon kulkua ja omia työtapojaan. Tiimipalaverissa arvioidaan yhdessä toimintaa ja vuosittaiset kehityskeskustelut ovat luonnollinen osa toimintaa. Toiminnalle asetetaan tavoitteet vuosittain ja niitä myös arvioidaan puolivuositain. Kehittämishaasteena nähtiin arvioinnin kehittäminen luovien menetelmien avulla niin, että lapsen näkökulma saataisiin huomioitua entistä paremmin. Toisena kehittämiskohteena oli kerätä toimintaa koskevaa palautetta vielä useammin vanhemmilta.

Kuudes kokoontumiskerta oli täynnä hyvää mieltä ja energiaa. Henkilöstö oli valmistautunut tähän kertaan hyvin. Palasimme vielä keskustelussa arvoihin käytännön tasolla. Kirjasin arvojen kohdalle käytännön esimerkkejä keskustelumme pohjalta. Sovimme kokoontumiskerran lopuksi yhteistyön ja työskentelyprosessin arvioinnista. Olin tehnyt lomakkeen jo valmiiksi ja sovimme, että varhaiskasvatuksen henkilöstö ja prosessiin osallistunut lapsen huoltaja täyttävät arviointilomakkeen nimettömänä ja kirjallisesti. Tämä tapa valittiin siksi, että palaute olisi mahdollisimman aitoa ja rehellistä. Sovimme, että arviointilomakkeen voi täyttää myös työpareittain, koska yhdessä arviointi on tälle henkilöstölle luontevaa.

6.10 Arviointi yhteistyöstä, työskentelyprosessista ja varhaiskasvatussuunnitelmasta

Prosessiin osallistuneet antoivat palautetta yhteistyöstä ja työskentelyprosessista laatimani arviointilomakkeen pohjalta (LIITE 3). Arviointi suoritettiin maaliskuussa 2018. Tavoitteena oli selvittää yhteistyön ja työskentelyprosessin kulun toimivuutta ja sitä, miten prosessiin osallistuneet arvioivat työskentelyprosessin

vaikuttaneen ja vaikuttavan Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen suunnitteluun, laatuun, laadun arviointiin ja pedagogiseen kehittämiseen sekä osallisuuden huomioimiseen. Arviointi kerättiin kirjallisesti ja nimettömänä siitä syystä, että prosessiin osallistuneet rohkenevat antaa mahdollisimman rehellistä palautetta. Arviointilomakkeen sai täyttää myös työpareittain.

Vasun arviointi toteutettiin prosessissa mukana olleiden kanssa maaliskuussa 2018. He arvioivat vasun ensin kirjallisesti (LIITE 4). Kirjallisen arvioinnin lisäksi arviointi suoritettiin ryhmähaastattelun keinoin. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 210–211) toteavat teoksessaan ryhmähaastattelun olevan tehokas tiedonkeruun muoto, koska sen avulla saadaan tietoja usealta eri henkilöltä samanaikaisesti. Haastattelijan on erityisesti huomioitava ryhmähaastattelun tuloksia tulkittaessa ja johtopäätöksiä tehtäessä, että kaikki osallistujat saavat kertoa haastattelussa mielipiteensä ja, että myös kielteisistä asioista täytyy uskaltaa puhua. Vaarana ryhmähaastattelussa voi olla myös se, että ryhmässä on dominoivia henkilöitä, jotka pyrkivät määräämään keskustelun suunnan. Myös kielteiset asiat voidaan ottaa haastattelussa puheeksi.

Produktin eli Iisalmen vasun lähetin arvioitavaksi sähköpostitse varhaiskasvatuksen papille, seurakunnan luottamushenkilölle ja kirkkoherralle. Pyysin heiltä vapaamuotoista, kirjallista arviointia vasusta.

7 ARVIOINNIN TULOKSET

Tavoitteiden saavuttamisen arvioimiseksi työn toteutustavasta on hyvä kerätä palaute kohderyhmältä oman arvioinnin lisäksi. Tällöin arviointi ei jää subjektiiviseksi. Arviointi on hyvä pyytää oppaan tai ohjeistuksen käytettävyydestä ja toimivuudesta tavoitteissa asetellulla tavalla. Arvioinnin ytimessä ovat tavoitteiden saavuttaminen sekä produktin sisällön ja ulkoasun toimivuus kohderyhmän näkökulmasta katsottuna. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 157, 161.)

7.1 Yhteistyön ja työskentelyprosessin arviointi

Vasu- prosessiin osallistui lisäksi seitsemän henkilöä. Kirjallisen arviointilomakkeen, jossa pyydettiin palautetta yhteistyöstä ja prosessista palautti kuusi henkilöä. Kirjattuani palautteen opinnäytetyön raporttiin, kävimme sen läpi kaikkien prosessiin osallistuneiden kanssa yhteisesti keskustellen. Tekstiin ei tullut muutoksia keskustelun jälkeen.

Prosessiin osallistuneet arvioivat työskentelyprosessin sujuneen suunnitellusti ja aikataulun pitäneen paikkansa. He kuvasivat, että työskentely oli koko työyhteisöä eteenpäin vievää, suunnitelmallista ja toimivaa. Työskentelyprosessissa hyvää oli ollut yhdessä työskentely yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Työskentelyprosessin ilmapiiri kuvattiin avoimeksi, jolloin keskusteluun oli helppo osallistua. Varhaiskasvatussuunnitelman sisällön ”pilkkominen” osiin oli ollut hyvää, näin ollen koko sisältöä ei tarvinnut omaksua yhdellä kerralla. Haasteellista oli ollut työskentelyyn valmistautuminen kerhotyön ohella. Etukäteen valmistautuminen oli jäänyt joinakin kertoina käytännön syistä vähemmälle. Työskentelyprosessin kehittämiseksi kaksi henkilöä oli kommentoinut, että olisiko huoltajia voinut osallistua työskentelyprosessiin enemmän? Työskentelyprosessin kuvattiin opettaneen syventymistä Vasun osa-alueisiin ja sen sisältöihin. Lapsen ja huoltajien

osallisuuden huomioiminen käytännön työssä oli jo nyt vaikuttanut henkilöstön työskentelytapaan. Työskentelyprosessi oli itsessään ollut laaja-alainen ja vaatii sen vuoksi myös aikaa käytännön työstämiseen ja omien toimintatapojen muokkaamiseen. Prosessissa syntyneiden keskusteluiden kerrottiin tuoneen laajan kokonaiskuvan Vasusta, koska siihen osallistui useita ihmisiä.

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen suunnitteluun vasu- prosessi oli vaikuttanut positiivisesti. Prosessin kautta on tullut pohdittua, millaista lisalmen seurakunnan varhaiskasvatustoiminta on ja miten sitä tulisi kehittää. Työskentelyn myötä myös laatuun ja sen arviointiin oli kiinnitetty huomiota. Työn reflektointi ja oman työn arviointi arvioitiin tärkeiksi laadun ja pedagogisen kehittämisen kannalta. Erilaiset palautekyselyt arvioitiin hyviksi. Lapsille ja huoltajille kohdistettuja palautekyselyitä toivottiin myös jatkossa kehitettävän laadun ja pedagogiikan kehittämiseksi.

7.2 Varhaiskasvatussuunnitelman arviointi

Kirjallisen arviointilomakkeen palautti kuusi henkilöä. Tämän lisäksi arviointi käytiin läpi ryhmähaastattelun keinoin. Kaikki vastanneet kuvasivat vasun ulkoasun olevan hyvä ja selkeä. Kuvituksesta ja lasten kommentteista pidettiin. Lasten piirustukset ja kommentit tuovat vasuun myös tavoiteltua lasten osallisuutta. Rakenne on selkeä ja johdonmukainen. Tekstikappaleet ovat sopivan mittaisia ja tärkeää on, että produktissa näkyy selkeästi valtakunnallisen Vasun osuus ja se, miten kukin asia toteutuu lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Sisällön tekstin kuvattiin olevan selkeä ja helposti luettava. Sisällössä korostuvat lasten osallisuuden huomioiminen ja seurakunnan varhaiskasvatuksen erityispiirre, kristillisuus. Vasun arvioitiin olevan luotettava, koska se oli prosessiin osallistuneiden yhteinen tuotos ja pohjautui selkeästi valtakunnalliseen Vasuun. Kaikkein tärkeimmäksi sisällössä arvioitiin se, että vasussa korostuu kristillinen arvopohja,

johon Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatus ja sen kaikki osa-alueet pohjautuvat. Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että sisällössä ei ollut mitään epäolennaista. Kehittämissideoina olivat vasun päivittäminen jatkossa ja yhteisten ammatillisten keskusteluiden jatkaminen. Vasun pohjalta voidaan myös järjestää vanhempainiltoja ja huomioida entistä enemmän lasten ja huoltajien osallisuutta toiminnassa. Uudessa opinnäytetyössä voisi tutkia sitä, miten vasun työstämisessä tulleet kehittämiskohteet ovat tulleet käytäntöön tai miten huoltajat ovat kokeneet vasun näkyvän käytännössä. Kaikkien mielestä vasu- prosessi oli ollut hyvä ja se oli muodostunut antoisaksi ammatilliseksi oppimiskokemukseksi.

Varhaiskasvatuksen pappi, seurakunnan luottamushenkilö ja kirkkoherra antoivat produktista vapaamuotoista, kirjallista arviointia sähköpostitse. Vasun ulkoasu oli kaikkien mielestä selkeä ja vasun kielen kerrottiin olevan helppolukuista. Kuvat ja puhekuplat toivat vasuun hyvällä tavalla lasten osallisuuden huomioimisen. Valtakunnallisen Vasun linjaukset on erotettavissa selkeästi ja valtakunnallinen linja on ikään kuin peili, johon Iisalmen seurakunnan vasu heijastuu. He olivat kiinnittäneet huomiota myös vasun kirjoitusasuun. Tein tekstiin korjauksia ja tarkennuksia sekä karsin turhia toistoja heidän ehdotuksestaan. Heidän mielestään Iisalmen seurakunnan vasua sävyttää ajatus lapsen turvallisesta kasvusta. Lapsen ja hänen huoltajiensa osallisuus huomioidaan vasussa hyvin. Paikallisen kulttuurin ja historian tuomista vasuun pidettiin hyvänä asiana samoin kuin kulttuuriperinnön ja kristillisyyden vuorovaikutusta monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Iisalmen seurakunnan vasun työstäminen ja valmistuminen oli heidän mielestään hyvä asia seurakunnan kannalta. Kaikkien kolmen mielestä Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa on olemassa hyvä ja vankka ammatillinen pohja työn tekemiselle. Kristillinen kasvatus ja varhaiskasvatus tukevat toin toisiaan, jos Iisalmen vasun tavoitteet toteutuvat esitetyllä tavalla käytännössä. Tavoitteiden toteutumiseksi vaaditaan henkilöstön ammattitaidon ja työn jatkuvaa kehittämistä. Kirkkoherran mielestä Iisalmen vasun kristillisen varhaiskasvatuksen näkökulma ja ihmiskäsitys yhdistyvät hyvällä tavalla valtakunnalliseen Vasuun. Kirkollisen kasvatuksen perusteet ovat hänen mielestään laajasti esillä, eivätkä ne juuri poikkea monista valtakunnallisen Vasun lähtökohdista. Hän muis-

tuttaa myös, että Jumala ja hänen luomistyönsä kuuluvat seurakunnan toimintaan. Sen on kuljettava aina seurakunnan toiminnassa mukana. (Janne Bovellan, henkilökohtainen tiedonanto 10.3.2018.)

7.3 Itsearviointi yhteistyöstä, työskentelyprosessista ja varhaiskasvatussuunnitelmasta

Yhteistyö ja työskentelyprosessi sujuivat mielestäni hyvin. Pedagogisten kahviloiden aikataulutukset toteutui suunnitellulla tavalla. Joidenkin aihealueiden kohdalla huomasin, että ne olivat liian laajoja kokonaisuuksia. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuden osa-alueen olisi voinut jakaa useammalle kokoontumiskerralle. Työskentelyprosessissa parasta oli huomata, kuinka kaikki prosessissa mukana olleet työskentelivät tavoitteellisesti. Huoltajan mielipiteet olivat tärkeitä ja hyviä. Hän katsoi asioita juuri huoltajan ja varmasti myös lapsen näkökulmasta. Pidän tätä erityisen arvokkaana prosessin ja tuotteen lopputuloksen kannalta.

Haasteellista prosessissa oli mielestäni yhteisen ajan löytäminen. Kerhoja ei peruttu pedagogisten kahviloiden kokoontumisten vuoksi. Kokoonnuimmekin yleensä loppupäivästä kerhotyön jälkeen. Jälkeenpäin ajateltuna olisin voinut valmistella joitakin kokonaisuuksia toiminnallisia menetelmiä apuna käyttäen ja olisin voinut miettiä osa-alueiden kokonaisuuksiin enemmän apukysymyksiä. Ne olisivat voineet tuoda työskentelyä mielekkäämmäksi ja kevyemmäksi. Oma haasteeni oli prosessin ja tuotteen kirjaaminen. Haasteelliseksi sen teki mielestäni se, että sain kirjattua keskustelun tiiviiseen ja asialliseen muotoon opinnäytetyöhön sopivalla kielellä. Lisälmen seurakunnan vasusta tuli laajempi asiakirja, mitä ennalta ajattelin. Työ tehtiin perusteellisesti ja valtakunnalliseen Vasuun peilaten. Jokaisen osa-alueen kohdalla mietittiin, miten asiat toteutuvat lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Vasun kirjaamisessa jouduin pohtimaan sitä, että saisin tuotettua napakan, ytimekkään tekstin joka sisältää olennaisen

tiedon valtakunnallisesta Vasusta ja riittävän selkeän kuvauksen kustakin aihe-alueesta lisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyössä. Muokkasin tekstiä useita kertoja.

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyössä huomioidaan lasten ja huoltajien osallisuus jo nyt hyvin. Se tulee esille vasun sisällössä. Osallisuuden huomioimista voidaan jatkuvasti kehittää. Kuten jo aiemmin tässä työssä mainitsin, vasu-prosessissa huoltajien osallisuus olisi voinut olla vahvempaa. Päiväkerholaisten huoltajilta olisi voinut kysyä myös prosessin aikana mielipiteitä vasun eri osa-alueisiin liittyen esimerkiksi arviointikyselyn avulla ja kirjata niitä vasuun. Tämä olisi vaatinut opinnäytetyön tekijältä ja henkilöstöltä lisää ajallisia resursseja. Vasutyöskentelyssä olisi voinut olla mukana useampia huoltajia.

Työskentelyprosessi vahvisti myös esimiestehtävääni. Olen saanut paljon uutta tietoa perehtyessäni varhaiskasvatusta ohjaaviin lakeihin ja asetuksiin, erilaiseen varhaiskasvatusta käsittelevään kirjallisuuteen ja valtakunnallisiin Vasu perusteisiin. Edellä mainitut asiat ovat tukeneet minua erityisesti seurakunnan varhaiskasvatuksen laadun, sen arvioinnin ja pedagogisen kehittämisen osa-alueilla

Olen tyytyväinen vasun sisältöön ja ulkoasuun. Pohdin itse ja pohdimme prosessiin osallistuneiden kanssa yhdessä tekstin pituutta sekä kuvituksen ja tekstin yhteensopivuutta. Rakenne on mielestäni selkeä ja johdonmukainen. Vasussa erottuvat selkeästi valtakunnallinen ja lisalmen seurakunnan osuus. Pidän vasua luotettavana, yhteisenä tuotoksena, jossa kuvataan lisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyötä konkreettisesti. Sisällössä tärkeintä on mielestäni lasten osallisuuden huomioiminen ja kristillisuus. Kristillisuus näkyy lisalmen vasussa kaikilla osa-alueilla. Tärkeänä pidän myös vasun toiminnan arvioinnin ja kehittämisen kappaletta. Vasu on nyt tehty, mutta työn kehittäminen jatkuu. Laaja-alainen ammatillinen ja pedagoginen pohdinta liittyen Vasun eri osa-alueisiin auttavat lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen henkilöstöä myös jatkossa kehittämään työtä ja sen laatua.

8 EETTISYYS JA TYÖN LUOTETTAVUUS

Tutkimus- ja kehittämisprosessissa eettisyys merkitsee sitä tapaa, jolla opinnäytetyön tekijä suhtautuu työhön, ongelmiin ja niihin henkilöihin, joiden kanssa kehittämistä tehdään. Eettisten ratkaisujen tavoitteena on ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja oikeudenmukaisuuden korostaminen. Eettisyys näkyy myös kriittisenä asenteena vallitsevia käytäntöjä ja tietoja kohtaan. Rakentava kriittisyys luo pohjaa ammattikäytäntöjen kehittämiseksi ja arvioinnille. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11.) Eettisten kysymysten huomiointi on läsnä koko opinnäytetyöprosessin ajan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23).

Tein opinnäytetyötä seurakunnan työntekijänä ja Diakin opiskelijana. Eettisyys ja luotettavuus ovat osa molempien taustayhteisöjen arvopohjaa. Olen pyrkinyt huomioimaan eettisyyden koko opinnäytetyöprosessin ajan. Sosionomi (AMK) ja kirkon varhaiskasvatuksenohjaajan koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukseen kuuluu eettinen ja arvo-osaaminen. Koulutuksesta valmistuneen tulee osata arvioida omaa työtään kristillisen uskon viitekehyksestä, jossa kristillinen ihmiskäsitys on keskeisessä roolissa. Olen toiminut kirkon työssä pitkään. Asetan tämän eettisyyden veloitteen itselleni korkealle. Toimin työssäni lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen johtavana viranhaltijana. Ennen produktin ja yhteisen työskentelyn aloittamista minun oli pohdittava, että toimin prosessissa kaksoisroolissa: opiskelijana ja esimiehenä. Opinnäytetyön aihe lähti työelämän tarpeista. Tavoitteena oli kehittää lisälmen seurakunnan varhaiskasvatusta yhdessä henkilöstön ja päiväkerholaisen huoltajan kanssa yhteisen prosessin avulla ja tuottaa lisälmen seurakunnan varhaiskasvatukseen produkti eli vasu. Prosessi oli yhteistä pohdintaa, minun roolini oli keskustelutilanteiden järjestäminen ja asioiden kirjaaminen. Opinnäytetyötä tehdessäni olen pyrkinyt tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen, kunnioittamaan jokaisen mielipidettä sekä olemaan oikeudenmukainen ja rehellinen. Henkilöstö on lukenut prosessin kuvauksen opinnäytetyön raportista. Produktiin eli vasuun kirjatut asiat ovat kaikkien prosessiin osallistuneiden henkilöiden hyväksymiä. Pyysin henkilöstöltä ja huoltajalta kirjallisen,

nimettömän arvioinnin yhteisestä prosessista ja lisälmen vasusta. Vasua arvioitiin myös ryhmähaastattelun avulla. Nimettömän, kirjallisen arvioinnin pyysin siksi, että kaikki rohkenevat rehellisesti antaa palautetta prosessista ja sen kuluista.

Tutkimus- ja kehittämistyön tekijän etiikka näkyy myös sopimusten noudattamisessa muun muassa aikatauluissa ja sovituissa sisällöissä (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 12). Olin laatinut pedagogisten kahviloiden aikataulun etukäteen. Kahvilat toteutuivat aikataulun mukaisesti. Vasu valmistui aikataulun mukaan. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta liittyen tutkimustyöhön, sen tallentamiseen, esittämiseen ja tutkimuksen arvioimiseen (Kuula 2006, 34). Olen pitänyt päiväkirjaa koko opinnäytetyöprosessin ajan. Olen kirjannut siihen ideoita, tapaamisia ja muistiinpanoja liittyen opinnäytetyöhön. Päiväkirja on helpottanut työskentelyäni ja lisää opinnäytetyön luotettavuutta, koska olen voinut palata prosessin aikana muistiinpanoihini. Yksilöiden yksityisyyden suoja ei saa loukata huolellisuusveloitteen mukaan (Henkilötietolaki 523/1999, 5§). Opinnäyteyhteistyössä mukana olleen henkilöstön ja huoltajan palaute ja arviointi on kerätty nimettöminä, josta ei voi tunnistaa yksittäisiä vastauksia. Produktissa olevista lasten piirustuksista ja kommenteista ei voi tunnistaa yksittäisiä lapsia.

Jos tutkimukseen osallistuu lapsia, siihen vaaditaan aina huoltajan lupa. Lopullisen suostumuksen tutkimukseen antaa tai on antamatta itse lapsi. (Kuula 2006, 148.) Lastentarhanopettaja kuuntelee lasta ja antaa lapselle mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (Lastentarhanopettajaliitto 2004). Huoltajilta on pyydetty lupa lasten piirrosten ja haastattelujen julkaisemiseen ja kerrottu mihin piirustuksia ja haastatteluita tullaan käyttämään (LIITE 2). Tällä menettelyllä on huomioitu, että niitä käytetään vain ennalta sovittuun tarkoitukseen. Kaikki lapset, jotka olivat mukana ryhmässä, halusivat osallistua piirtämiseen. Suurin osa ryhmän lapsista halusi myös kertoa näkemyksensä päiväkerhosta. Lasten näkemykset kirjasin sanatarkasti, mutta sinne ei kirjattu mitään tietoja lapsista. Tuhoan kuvausluvut ja kirjallisen dokumentin lasten näkemyksistä päiväkerhosta opinnäytetyön julkaisun ja viimeistelyn jälkeen.

Tunnetun ja asiantuntijaksi tunnustetun tekijän tuore ja ajantasainen lähde on hyvä valinta. Jonkun tekijän toistuminen lähdeviitteissä ja lähdeluettelossa kertoo todennäköisesti siitä, että hänellä on auktoriteettia ja tunnettavuutta alalla. Alkuperäisiä lähteitä eli ensisijaisia julkaisuja olisi hyvä suosia. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72-73.) Olen käyttänyt pääsääntöisesti lähteinä asiantuntijoiden uusia julkaisuja ja ensisijaisia lähteitä. Lähteissä esiintyy samoja henkilöitä, jolloin voidaan tulkita, että heillä on asiantuntemusta aiheesta. Olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman huolellinen lähdeviitteiden ja lähdeluettelon merkitsemisessä, jotta epäilystä plagioinnista ei syntyisi. Produktissa eli vasussa olen merkinnyt suorat lainaukset kursivoidulla tekstillä erottaakseni ne selkeästi omasta tekstistäni. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11.)

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tekijän on hyvä kartoittaa ajalliset, taloudelliset ja henkiset resurssit sekä tunnistaa ja tunnustaa oma osaaminen. Opinnäytetyöllä on tarkoitus osoittaa käytännöllisen ammattitaidon ja teoreettisen tiedon yhdistäminen siten, että tiedosta on hyötyä alan ihmisille. Opinnäytetyö harjoittaa ajan- ja kokonaisuuksien hallintaa, yhteistyötä sekä työelämän innovatiivista kehittämistä. Tämä kaikki kuuluu ammatilliseen kasvuun. Tutkinto ei tee ihmisestä valmista, vaan se on yksi porras kohti ammatillista kasvua. Oppimisprosessiin kuuluu oman opinnäytetyön kokonaisuuden arviointi. Toiminnallisen opinnäytetyön arvioinnissa on tärkeää pohtia työn ideaa ja työlle asetettuja tavoitteita, työn toteutustapaa ja omaa arviota prosessin raportoinnista ja opinnäytetyön kieliasusta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56, 154–155, 157–160.)

9.1 Ammatillinen kasvu

Olen toiminut työelämässä ja lähiesimiehenä kirkon varhaiskasvatustyössä pitkään. Työalasta vastaavana viranhaltijana työn kuvaani sisältyvät työn kehittämisosaaminen, työn koordinointi ja organisointi. Yhtenä ammatillisen kasvun tavoitteena oli, että pystyisin opinnäytetyössäni yhdistämään käytännön osaamistani teoreettiseen tietoon. Valmistun sosionomiksi (AMK), kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaksi ja saan myös virkakelpoisuuden toimia lastentarhanopettajan tehtävässä. Tarkastelen omaa ammatillista osaamistani sosionomin (AMK) ja kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan kompetensseista eli osaamisesta käsin. Opinnäytetyöni liittyy varhaiskasvatukseen, mutta olen mielestäni saanut sosionomi (AMK) koulutuksessa laaja-alaiset valmiudet sosionomin eri osaamisalueille liittyen ihmisen elämänkaaren eri vaiheisiin.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry toteutti sosiaalialan koulutusta koskevan selvityksen vuoden 2017 aikana. Selvityksestä ilmeni, että sosionomeilla (AMK) on laaja-alaista ja moniulotteista sosiaalialan osaamista sekä syvälle menevää erikoisosaamista ihmisen elämänkaaren eri vaiheisiin liittyen. Sosionomit (AMK) toimivat varhaiskasvatuksessa lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen sekä perheiden hyvinvoinnin tukena. (Arene ry i.a.) Sosionomin osaamista sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto on jäsentänyt kompetenssien avulla. Kompetenssit ovat: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen ja työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Innokylä i.a.a.) Varhaiskasvatuksessa toimivan sosionomin (AMK) kompetenssit ovat sosionomin yleisiä kompetensseja täydentäviä. Kompetensseissa varhaiskasvatusosaaminen on keskeinen osaamisalue. (Innokylä i.a.b.)

Opinnäytetyöni yhtenä lähtökohtana oli Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan kehittäminen ja laadun arviointi. Se on sosionomin (AMK) tutkimuksellista kehittämis- ja innovaatio-osaamista. Vasun laatiminen Iisalmen seurakuntaan yhdessä seurakunnan henkilöstön ja huoltajan kanssa oli laaja prosessi. Suunnittelimme, toteutimme ja arvioimme tuotteen, jota voisi mielestäni verrata pienimuotoiseksi kehittämishankkeeksi. Opinnäytetyön tekijänä vastasin prosessista ja vasun laadinnasta. Prosessi itsessään kuvaa mielestäni sosionomi (AMK) työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaamista. Varovaisesti voisin ajatella opinnäytetyön ja vasun toimivan myös valtakunnallisena vaikuttajana ja mallintajana. Tietojeni mukaan ainakaan kovin monessa seurakunnassa ei ole käynnistetty vasu- prosessia. Työssäni tulee näin esille sosionomin (AMK) kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen. Opinnäytetyöllä pyritään vaikuttamaan valtakunnallisesti. Työni teoriaosassa perehdyin muun muassa yhteiskunnan ja kirkon varhaiskasvatusta koskevaan lainsäädäntöön. Se on sosionomi (AMK) sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamista. Iisalmen vasun keskiössä on lasten oikeuksien sopimuksen mukaisen toiminnan edistäminen valtakunnallisen Vasun mukaisesti. Tällä pyritään edistämään ja vahvistamaan lasten osallisuutta, hyvinvointia, huolenpitoa ja suojelua. Iisalmen seurakunnan vasu on laaja asiakirja, joka on työstetty valtakunnallisen Vasun sisältöjen mukaisesti valtakunnallisen

Vasun ja kirkon arvojen mukaan. Nämä kuvaavat sosionomin (AMK) sosiaalian eettistä ja asiakastyön osaamista.

Diakonia-ammattikorkeakoulu on julkaissut kirkon varhaiskasvatuksenohjaajan kompetenssit. Osaamisalueina ovat hengellinen työ ja arvo-osaaminen, pedagoginen osaaminen, yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen sekä kehittämisosaaminen. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.) Hengellinen työ ja arvo-osaaminen ovat mielestäni omia vahvuksiani aiempien koulutusteni ja pitkän työhistorian vuoksi. Opinnäytetyö syvensi tämän osa-alueen osaamista ja toi siihen myös uusia näkökulmia. Teoriataustaa työstäessäni tutustuin tarkasti kirkon missioon ja lähtökohtiin kirkon varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Iisalmen seurakunnan toiminta-ajatuksen sisältyy kirkon varhaiskasvatuksenohjaajan kompetenssi pedagogisesta osaamisesta: kristillisen kasvatuksen ja kasteopetuksen osaaminen ja kasvun tukeminen. Tämä osa-alue vahvistui mielestäni entisestään opinnäytetyö prosessin aikana. Työn yhtenä tavoitteena oli pedagogisen osaamisen vahvistaminen. Valtakunnalliseen Vasuun ja lähdekirjallisuuteen perehtyminen toivat paljon uutta näkökulmaa seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Kristillisen kasvatuksen ja kasvun tukemisen ohella on todella tärkeää, että seurakunnan varhaiskasvattajat osaavat tukea lasta ja koko perhettä pedagogisista lähtökohdista käsin. Osallisuudesta opin uusia näkökulmia. Lapsi ja perhe voivat olla oikeastaan koko ajan mukana toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa, aktiivisina toimijoina ja seurakuntalaisina.

Yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen vahvistuivat. Lapsen erityisen tuen tunnistaminen ja ohjaaminen tarvittaessa yhteistyöverkostossa eteenpäin on tärkeää seurakunnan varhaiskasvatustyössä. Mielestäni tämä osa-alue vahvistui itsessäni ja myös koko henkilöstössä vasu- prosessin aikana. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen osa-alueesta kävin prosessin aikana keskustelua yhteistyöverkostossa. Sain myös uusia ajatuksia hyödyntää Iisalmen seudun paikallisuutta ja kulttuurihistoriaa toiminnassa. Mielestäni tunnistan selkeästi päivähoidon ja seurakunnan toteuttaman avoimen varhaiskasvatuspalvelun eron. On tärkeää, että seurakunnan varhaiskasvatus pystyy tarjoamaan pedagogisesti laadukasta palvelua lapsille ja perheille.

Opinnäytetyön tekeminen vahvisti esimiestehtävääni. Opinnäytetyön tekijän ja esimiehen on kyettävä tekemään ratkaisuja ja päätöksiä itsenäisesti. Kehittämistyö ja erityisesti esimiehen rooli työn kehittämisessä on mielestäni merkittävä. Esimiehen on kehitettävä jatkuvasti ammattitaitoaan, jotta hän kykenee johtamaan työyhteisön kehittämistyötä. Opinnot ovat tuoneet uutta näkökulmaa oman työn kriittiseen reflektointiin ja arviointiin sekä palautteen antamiseen ja vastaanottamiseen. Pystyn varmasti hyödyntämään näitä taitoja työelämässä. Yhteiskunta ja työ muuttuvat koko ajan. Kehittämishaasteenani on oman ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen työn ja erilaisten koulutusten avulla muuttuvassa yhteiskunnassa.

9.2 Tavoitteiden toteutumisten pohdinta ja jatkokehittämismahdollisuudet

Opinnäytetyön aihe syntyi työelämän tarpeesta. Aihe on mielestäni hyvin ajankohtainen ja tärkeä. Työlle asetetut tavoitteet saavutettiin hyvin. Produkti eli vasu valmistui Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatukseen suunnitellussa aikataulussa. Saamani arvioinnin perusteella näyttää siltä, että vasu toimii jo nyt henkilöstön työvälineenä seurakunnan varhaiskasvatustyön pedagogisen toiminnan kehittämisessä sekä laadun arvioinnin tukena. Tärkeä merkitys on mielestäni pedagogisella keskustelulla, jota käytiin kuudessa pedagogisessa kahvilassa. Ilman pedagogista keskustelua vasu jäisi teoreettiseksi asiakirjaksi. Pedagogisten kahviloiden dokumentoinnilla pyrittiin mallintamaan itse prosessia. Tällä tavoiteltiin työssä myös markkinointia ja hyödyntämistä muun muassa muille seurakunnille. Pedagogista keskustelua on syytä jatkaa ja vakiinnuttaa osaksi käytännön työtä. Valtakunnallinen Vasu painottaa henkilöstön tavoitteellista ja suunnitelmallista itsearviointia laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. (Opetushallitus 2016, 60).

Valtakunnallisesta Vasusta tuotettu Iisalmen vasu on laaja asiakirja. Tämän laaja-alaisen prosessin ”sulattelu” ja laajojen sisällöllisten kokonaisuuksien hallitseminen ja vakiintuminen osaksi seurakunnan varhaiskasvattajien arkea vie

oman aikansa. Tässä olisikin hyvä jatkotutkimusaihe uuteen opinnäytetyöhön: Miten Iisalmen seurakunnan vasu näkyy käytännön työssä esimerkiksi vuoden päästä? Mikä siinä on toimivaa? Mitä pitäisi kehittää? Työn teoriaosa taustoittaa varhaiskasvatussuunnitelman laatimista tuoden tietoa keskeisistä tähän opinnäytetyöhön liittyvistä varhaiskasvatukseen liittyvistä laeista ja asetuksista ja varhaiskasvatuksen käsitteistä. Viime vuosina on ilmestynyt paljon hyvää kirjallisuutta varhaiskasvatukseen liittyen. Lähdekirjallisuutta oli saatavilla hyvin. Oma haasteeni teoriaosan suhteen oli rajaaminen. Muokkasin teoriaosan tekstiä prosessin aikana useaan kertaan. Opinnäytetyön raportissa ja produktissa, vasussa olen tavoitellut kieleltään ja ulkoasultaan selkeää, helposti luettavaa kirjallista ilmaisuja.

Valtakunnallisessa Vasussa korostuu lasten ja huoltajien osallisuus. Osallisuus tulee hyvin esille myös Iisalmen vasussa. Osallisuudella on mielestäni merkitys myös koko kirkon toiminnan kehittämiseksi. Kirkon väkiluku pienenee koko ajan. Koko kirkossa on varmasti mietittävä, miten tavoittaa nykyajan ihmiset. Voisiko yksi keino olla osallisuuden vahvistaminen koko kirkon toiminnan suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa? Se asettaa kirkon kaikki työntekijät pohtimaan Vasun oppimiskäsitystä seurakuntalaisista aktiivisina toimijoina. Seurakuntalainen; lapsi taikka aikuinen ei ole vain hoivan tai opetuksen kohde vaan aktiivinen toimija.

Opinnäytetyön julkistamisseminaari pidettiin Iisalmissa huhtikuussa 2018. Tilaisuudessa oli Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatushenkilöstön lisäksi mukana päiväkerholaisen huoltaja, seurakunnan luottamushenkilö ja Iisalmen rovastikunnan varhaiskasvatushenkilöstöä. Iisalmen vasusta, sen sisällöstä ja ulkoasusta tuli hyvää palautetta. Erityisesti palautteessa korostuivat vasun sisällön selkeys, lasten ja huoltajien osallisuuden huomioiminen vasun sisältöjen eri osa-alueilla sekä kristillisyyden näkökulma. Vasun toivottiin tuovan positiivista näkyvyyttä koko alueen seurakuntien varhaiskasvatustyölle. Iisalmen rovastikunnan henkilöstö aikoi mallintaa asiakirjaa omassa työssään. Iisalmen vasu otetaan käyttöön toukokuussa 2018 paperisena asiakirjana. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämisprosessi tulee jatkumaan tämän opinnäytetyön valmistumisen

jälkeen. Jatkosuunnitelmana on julkaista Iisalmen seurakunnan vasu seurakunnan verkkosivuille huoltajille ja muille asiasta kiinnostuneille. Vasusta tullaan keräämään huoltajien arvioita ja kommentteja. Huoltajien arvioinnin kerääminen vasusta voisi olla myös uuden opinnäytetyön aihe. Vasun ympärille voidaan järjestää esimerkiksi vanhempainiltoja, jolloin vasusta, sen toteutuksesta ja toimivuudesta kerhon arjessa voidaan keskustella. Keskiössä on ajatus, että Iisalmen seurakunnan vasu ei ole pelkkä asiakirja vaan opas, joka ohjaa henkilöstöä toteuttamaan työtään lasten ja perheiden parhaaksi niin, että lasten ja huoltajien osallisuus huomioidaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa mahdollisimman hyvin. Henkilöstöltä uusi vasu vaatii jatkuvaa työn arviointia, kehittämistä ja täydennyskouluttautumista valtakunnallisen ja Iisalmen seurakunnan vasun ohjaamien arvojen ja sisältöjen mukaisesti. Vasuun on kirjattu, että sitä arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti. Vastuu vasun päivittämisestä on työalan esimiehellä, johtavalla lapsityönohjaajalla. Kehittämistyö jatkuu lapsityön pappin ajatuksella: ”Laps on eka” (Riitta Auvinen, henkilökohtainen tiedonanto 23.2.2018).

LÄHTEET

Ahonen, Liisa 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alila, Kirsi 2013. Varhaiskasvatuksen laadun ohjaus ja ohjauksen laatu. Laatu-
puhe varhaiskasvatuksen valtionhallinnon ohjausasiakirjoissa
1972–2012. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Väi-
töskirja. Viitattu 28.12.2017. [https://tampub.uta.fi/bitstream/han-
dle/10024/68120/978-951-44-9115-3.pdf?sequence=1](https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68120/978-951-44-9115-3.pdf?sequence=1)

Alijoki, Alisa; Suhonen, Aira; Nislin, Mari; Kontu, Elina & Sajaniemi, Nina 2013.
Pedagogiset toiminnot erityisryhmissä ja oppimisympäristön laatu.
Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education
Research Vol. 2, No. 1, 2013, 28. Viitattu 11.11.2017.
[http://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2013/08/Alijoki-Suhonen-Nis-
lin-Kontu-Sajaniemi-issue2-2.pdf](http://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2013/08/Alijoki-Suhonen-Nis-
lin-Kontu-Sajaniemi-issue2-2.pdf)

Auvinen, Riitta 2018. Lapsityön pappi, Iisalmen seurakunta. Iisalmi. Sähköposti-
viesti 23.2.2018. Vastaanottaja Anu Naakka. Tuloste tekijän hal-
lussa.

Arene ry. i.a. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkea-
koulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Viitattu 18.4.2018.
[http://www.arene.fi/sites/default/files/PDF/2017/arene_sosionomi-
selvitys_lyhyt_raportti_fin.pdf](http://www.arene.fi/sites/default/files/PDF/2017/arene_sosionomi-
selvitys_lyhyt_raportti_fin.pdf)

Bovellan, Janne 2018. Kirkkoherra, Iisalmen seurakunta. Iisalmi. Sähköposti-
viesti 5.3.2018. Vastaanottaja Anu Naakka. Tuloste tekijän hal-
lussa.

- Costiander, Kati 2017. Yleiskatsaus varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Teoksessa Heljä Petäjä, Päivi Vuorelma-Glad, Mirva Sanden, Hanna Pulkkinen, Ilkka Tahvanainen & Tiina Haapsalo (toim.) Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 44–57.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.diak.fi/wp-content/uploads/2017/12/Diak_Kohti_tutkivaa_ammattikayntoa_opas.pdf
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Osaamisvaatimukset Sosionomi (AMK), kirkon varhaiskasvatuksenohjaaja. Viitattu 10.2.2018. [Osaamisvaatimukset Sosionomi \(AMK\), kirkon varhaiskasvatuksenohjaaja](#)
- Fonsén, Elina & Parrila, Sanna 2016. Johtajuuden käsitteet ja lähtökohdat. Teoksessa Sanna Parrila & Elina Fonsén (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön. Jyväskylä: PS-kustannus, 23–41.
- Haapsalo, Tiina 2013. Kasvatuskumppanuus. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 143–153.
- Happo, Iiris 2006. Varhaiskasvattajan asiantuntijuus. Asiantuntijaksi kehittyminen Lapin läänissä. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Henkilötietolaki 1999/523, 22.4.1999. Viitattu 3.2.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

- Hujala, Eeva & Fonsén, Elina 2017. Varhaiskasvatuksen laadunarviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 312–326.
- Hüther, Gerald & Hauser, Uli 2015. Jokainen lapsi on lahjakas. Helsinki: Schildts & Söderströms.
- Hyvärinen, Sinikka 2017. Varhaiskasvatusjohtaja, Siilinjärvi. Siilinjärvi. Henkilökohtainen tiedonanto 16.5.
- Innokylä i.a.a. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Viitattu 20.4.2018. <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>
- Innokylä i.a.b. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen varhaiskasvatuksen kompetenssit. Viitattu 20.4.2018. <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/7b605176-cddd-4bab-b0e4-3b99865d2fa2>
- Jokelainen, Sari 2017. Apulaisrehtori, Matin ja Liisan koulu. Lapinlahti. Sähköpostiviesti 26.10. Vastaanottaja Anu Naakka. Tuloste tekijän hallussa.
- Järvinen, Mervi; Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Karila, Kirsti 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Raportit ja selvitykset 2016:6. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 30.12.2017. http://oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf
- Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993. Viitattu 30.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- Kirkkolaki 26.11.1993/1054. Viitattu 28.1.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>

Kohtaamisen kirkko 2014. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7, Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka - aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Lastentarhanopettajaliitto 2004. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Viitattu 3.2.2018. <file:///C:/Users/Anu/Downloads/Lastentarhanopettajan+ammattietiikka0.pdf>

Lapsi on osallinen. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja. Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2008. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 19.4.2018. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/\\$FILE/Varhaiskasvkehittamisen_asiakirja.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/$FILE/Varhaiskasvkehittamisen_asiakirja.pdf)

Lapset seurakuntalaisina. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirja. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2013:1. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 31.12.2017. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/\\$FILE/KH_Lapset_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/$FILE/KH_Lapset_www.pdf)

Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto Oy.

Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2014. Tiimille hyvä päivä tänään - työkirja varhaiskasvatuksen vuosisuunnitteluun ja arviointiin. Vantaa: Pedatieto Oy.

Nummenmaa, Anna-Raija & Karila, Kirsti 2011. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOYpro Oy.

Nuori kirkko r.y. i.a. Varhaiskasvatus. Viitattu 29.12.2017. <http://nuorikirkko.fi/toiminta/varhaiskasvatus/>

- Ojell, Raija 2013. Varhaiskasvatus seurakunnassa. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 17-20.
- Ojell, Raija & Petäjä, Heljä 2017. Hiippakunnallinen Vasu kirkossa koulutus. Kuopio 3.5.2017. Kuopion hiippakunta.
- Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:7. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 19.8.2017. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Opetushallitus i.a.a. Varhaiskasvatus. Viitattu 25.10.2017. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus
- Opetushallitus i.a.b. VASU2017-varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen. Viitattu 28.12.2017. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus
- Opetushallitus i.a.c. Varhaiskasvatus. Säädökset ja ohjeet. Viitattu 28.1.2018. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet
- Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a. Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö. Viitattu 28.12.2017. <http://minedu.fi/varhaiskasvatustila>
- Parrila, Sanna & Fonsén, Elina 2017. Pedagogisen johtamisen prosessi. Teoksessa Sanna Parrila & Elina Fonsén (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön. Jyväskylä: PS-kustannus, 59–90.
- Petäjä, Heljä 2017. Varhaiskasvatuksen asiantuntija, Kirkkohallitus. Kasvatus ja perheasiat. Helsinki. Sähköpostiviesti 17.3. Vastaanottaja Anu Naakka. Tuloste tekijän hallussa.

- Petäjä, Heljä 2018. Varhaiskasvatuksen asiantuntija, Kirkkohallitus. Kasvatus ja perheasiat. Helsinki. Sähköpostiviesti 17.1. Vastaanottaja Anu Naakka. Tuloste tekijän hallussa.
- Puroila, Anna-Maija & Kinnunen, Susanna 2017. Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 78/2017. Viitattu 19.1.2018. http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/78_Loppuraportti+VakaVai+051217.docx.pdf/e1b46018-e928-476d-8569-f89bba427cbd?version=1.0
- Rintakorpi, Kati & Vihmari-Henttonen, Elsa 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Saarinen, Seija 2013. Suunnittelu seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 117–127.
- Sakasti i.a.a. Päiväkerho. Viitattu 25.10.2017. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content44C2E7>
- Sakasti i.a.b. Varhaiskasvatus. Viitattu 25.10.2017. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content28953E>
- Sakasti i.a.c. Tilastot. Viitattu 29.12.2017. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content3F24FC>
- Sakasti i.a.d. Kasvatus. Vasu 2017. Viitattu 19.1.2018. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content376618>

- Shier, Harry 2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children`s Participation in Decision-making. *Children and Society* 15, 110. Viitattu 28.1.2018. https://ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf
- Soukainen, Ulla 2016. Laatutyö ja kehittävän työotteen omaksuminen. Teoksessa Sanna Parrila & Elina Fonsèn (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön*. Jyväskylä: PS-kustannus, 169–185.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos i.a. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen osallisuus. Viitattu 30.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>
- Turja, Leena 2011. Lapset osallisina – Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. *Varhaiskasvatus tänään*. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. Toukokuu 2011, 24–35.
- Turja, Leena 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 38–55.
- Työterveyslaitos i.a. Työn kehittäminen. Viitattu 25.10.2017. <https://www.ttl.fi/tyoyhteiso/tyon-kehittaminen/>
- Varhaiskasvatuslaki (36/1973) 1973. Viitattu 17.9.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Varhaiskasvatuslaki (580/2015) 2015. Viitattu 25.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150580>
- Vilkkä, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ylä-Savon seurakuntayhtymä i.a. Toiminta- ja taloussuunnitelma. Viitattu 30.10.2017. <http://www.ylasavonseurakunnat.fi/documents/307919/19840074/yl%C3%A4-savon+srky+tts+2017-2019+verkko.pdf/56ad303d-4223-9906-001b-b3fe3fdac59f>

LIITE 1 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri (Lomakkeen laadinnassa käytetty lähteenä Ahonen, Liisa 2017. Vasun käyttöopas s.78-118. Jyväskylä: PS-kustannus.)

VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI:

VUOROVAIKUTUS

- Heijastuuko olemuksestamme ja viestinnästämmä, että olemme töissä lapsia varten?
- Onko meitä helppo lähestyä?
- Onko arjessamme riittävästi aikaa, jotta voimme tietoisesti pysähtyä lasten kokemusten äärelle?

LEIKKI

- Mitä leikkiminen käsittää?
- * vapaa leikki, ohjattu leikki, leikillisuus oppimisessa?
- Arvostanko leikkimistä?
- * Millaista leikkiä arvostan, millaista en arvosta? Miksi?
- * Miten leikin arvostaminen näkyy toiminnassani?
- * Leikki ja oppiminen?
- Miten tilamme ja toimintakäytäntömme liittyvät leikkiin? Voisimmeko kehittää tiloja, toimintakäytänteitä jotta leikille olisi enemmän tilaa ja aikaa?

STEREOTYPIOISTA SENSITIIVISYYTEEN

- Mitä sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa? Miten minä määrittelen sen?
- Miten suhtaudun sukupuolisensitiiviseen kasvattamiseen?
- Miten ajatukseni liittyvät toimintaani?

LÄMMIN ILMAPIIRI

- Millainen ilmapiiri vallitsee työyhteisössämme?
- Millä tavalla oma toimintani tukee myönteistä ilmapiiriä?
- Sallitaanko työyhteisössä eriävät mielipiteet?
- Miten selvitämme ristiriitatilanteet? Millainen on sen jälkeinen tunnelma?
- Millä tavoin kerron ajatuksistani, näkemyksistäni, tunteistani? Sanoitanko ne vai osoitanko käyttäytymiselläni?

ERILAISET OPPIMISYMPÄRISTÖT

- Millaisia oppimisympäristöjä olemme tähän saakka hyödyntäneet arjessamme? Miten?
- Millaisissa ympäristöissä haluaisimme toimia? Miksi?
- Millaisissa ympäristöissä voidaan toimia? Miten ympäristöt vastaavat esim. laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueiden tavoitteisiin?

KASVATUSYHTEISTYÖ

- Mitä vanhempien osallisuus tarkoittaa? Miten se näkyy ryhmässäni?
- Keskustelenko kaikkien kanssa yhtä paljon ja yhtä usein?
- Kohtelenko kaikkia vanhempia tasapuolisesti?
- Mitkä piirteet ovat vahvuuksiani kasvatusyhteistyössä?
- Millaisissa tilanteissa minun on vaikeaa tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa?
- Millainen toiminta edistää myönteistä vuorovaikutusta vanhempien kanssa?
- Miten voisin kehittää vuorovaikutustaitojani tai toimintaani niin, että kasvatusyhteistyö mahdollistuisi aikaisempaa paremmin?

LIITE 2 Lupakysely huoltajille

Tervehdys kerholaisen kotiin!

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyöhön on valmistumassa uusi varhaiskasvatussuunnitelma. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelma perustuu valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016) ja varhaiskasvatukseen (36/1973, 580/2015). Varhaiskasvatussuunnitelmaa on toteuttamassa seurakunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö ja mukana on myös päiväkerholaisen huoltaja. Varhaiskasvatussuunnitelma on osa johtavan lapsityönohjaajan Anu Naakan opinnäytetyötä liittyen Diakonia-ammattikorkeakoulun opintoihin.

Varhaiskasvatussuunnitelmaan on tarkoitus saada lasten näkökulmaa esille piirustusten ja lasten päiväkerhoon liittyvien ajatusten sekä mielipiteiden avulla. Piirustuksiin ja teksteihin ei liitetä mitään tietoja lapsista.

Saako lapsenne piirustusta käyttää varhaiskasvatussuunnitelmassa?

Kyllä _____ Ei _____

Saako lastanne haastatella, mitä hän ajattelee päiväkerhosta?

Kyllä _____ Ei _____

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys, Paikka ja päivämäärä

Palautatko lupakyselyn kerhoon viimeistään 8.2.2018

Yhteistyöterveisin: Anu Naakka ja Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen väki

LIITE 3 Arviointilomake yhteistyöstä ja työskentelyprosessista

PALAUTE YHTEISTYÖSTÄ JA TYÖSKENTELYPROSESSISTA (Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen henkilökunta ja huoltaja)

- 1) Työskentelyprosessin kulku ja yhteistyö
 - Miten kuvailisit kehittämissyhteistyötä prosessin aikana? Miten arvioisit varhaiskasvatussuunnitelman työprosessia? (Suunnitelmallisuus, toteutus, aikataulu?)

- 2) Mikä työskentelyprosessissa oli hyvää?

- 3) Mitkä asiat vaikeuttivat työskentelyä? Miten työskentelyprosessia olisi voinut kehittää?

- 4) Opitko jotain uutta työskentelyprosessin aikana? Ajatteletko, että pystyt hyödyntämään oppimaasi? Mitä siitä on seurannut?

- 5) Miten arvioisit työskentelyprosessin vaikuttaneen Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen suunnitteluun:

laadun arviointiin ja pedagoginen kehittämiseen:

osallisuuden huomioimiseen:

LIITE 4 Arviointilomake varhaiskasvatussuunnitelmasta

ARVIOINTI VARHAISKASVATUSSUUNNITELMASTA (Iisalmen seurakunnan
varhaiskasvatuksen henkilökunta ja huoltaja)

1) Miten arvioisit varhaiskasvatussuunnitelman

rakennetta

ulkoasua

sisältöä

luotettavuutta

luettavuutta

2) Mikä sisällössä on mielestäsi tärkeintä?

3) Mikä sisällössä on epäolennaista?

4) Kehittämisideat

- Miten nyt valmistunutta Vasua voi jatkossa kehittää ja arvioida?
- Onko kehittämistyötä mahdollista jatkaa toisessa opinnäytetyössä?

5) Mitä muuta palautetta haluaisit antaa?

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelma

Jokaiselle heistä pitäisi sanoa: Tiedätkö, mikä sinä olet? Sinä olet ihme. Olet ainutlaatuinen: Sinun kaltaistasi lasta ei ole vielä ollut tässä maailmassa, ei sinun jalkojasi, käsivarsiasi, taitavia sormiasi, ei tapaasi, jolla liikut.

(Pablo Casals teoksessa: Jokainen lapsi on lahjakas, Hüther & Hauser 25,2015.)

SISÄLLYS

JOHDANTO

1. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tavoitteet ja tehtävät	4
2. Varhaiskasvatuksen arvoperusta	5
3. Oppimiskäsitys	8
3.1 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	9
3.2 Laaja-alainen osaaminen	10
Ajattelu ja oppiminen	10
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	11
Itsestä huolehtimisen taidot	12
Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	13
Osallistuminen ja vaikuttaminen	14
4. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja sitä ohjaavat periaatteet	14
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	15
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	15
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	17
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	17
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	18
4.1 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	19
4.2 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	21
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	21
Monialainen yhteistyö	22
5. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	23
5.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	23
5.2 Pedagoginen dokumentointi	23
5.3 Monipuoliset työtavat	24
5.4 Oppimisen alueet	25
Kielten rikas maailma	25
Ilmaisun monet muodot	27
Minä ja meidän yhteisömme	29
Tutkin ja toimin ympäristössäni	31
Kasvan, liikun ja kehityn	33
6. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki	35
6.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	35
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	37
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	37
LÄHTEET	39

JOHDANTO

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) perustuu valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016) ja varhaiskasvatukseenlakiin (36/1973, 580/2015), jota tarkennetaan kussakin luvussa paikallisin painotuksin. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman teksti on erotettu Iisalmen seurakuntaa koskevasta tekstistä *käyttäen kursivoitua tekstiä*. Varhaiskasvatussuunnitelmasta käytetään jatkossa tekstissä lyhennettä Vasu. Iisalmen seurakunnan vasussa on huomioitu myös Iisalmen seurakunnan päiväkerhon toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019, Kohtaamisen kirkko -asiakirja (Suomen evankelisluterilaisen kirkon toiminnan suuntaviivoja vuoteen 2020), Kirkon varhaiskasvatuksen Lapsi on osallinen -kehittämisasiakirja sekä Lapset seurakuntalaisina -julkaisu.

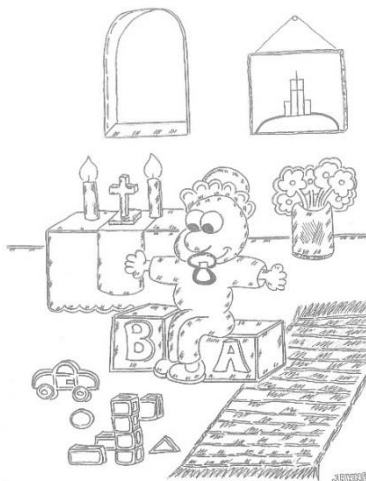
Iisalmen seurakunnan vasu ohjaa ja tukee Iisalmen seurakunnan järjestämää päiväkerhotyötä. 2–6 -vuotiaiden lasten päiväkerhot kokoontuvat eri puolilla Iisalmea keskimäärin kaksi kertaa viikossa kaksi tuntia kerrallaan. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatustoiminnan lähtökohtana on seurakunnan varhaiskasvattajien ja perheiden välinen kumppanuus sekä yhteistyö kasteessa saadun opetus-, ja kasvatustehtävän mukaisesti. Seurakunnan varhaiskasvatuksen toiminnan kasvatuksen ja oppimisen perustana ovat kohtaaminen ja vuorovaikutus. ”**Jokainen ihminen on arvokas juuri sellaisena kuin hän on**”. Toiminnan avulla tuetaan perheen kristillistä kasvatusta ja lapsen kokonaiskehitystä. Tavoitteena on rikastuttaa lapsen hengellistä elämää hänen tarpeistaan ja näkökulmastaan käsin ja vahvistaa hänen osallisuuttaan seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Kasvatuksellisen yhteistyön vahvistaminen ja kehittäminen huoltajien ja yhteistyötahojen kanssa ovat keskeisessä roolissa Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyössä. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tavoitteena on olla aktiivinen toimija paikallisessa lapsiperheiden palveluverkostossa. Seurakuntien päiväkerhotoiminta kuuluu valtakunnallisen Vasun sisältämään muuhun, erityiseen katsomukseen perustuvaan varhaiskasvatukseen. Seurakunnan varhaiskasvatuksessa noudatetaan valtakunnallisen Vasun pedagogiikkaa. Keskeistä seurakunnan varhaiskasvatustyössä on kristillisuus. Toiminnassa tutustutaan keskeisiin kristinuskon sisältöihin, tapoihin ja perinteisiin.

Vasun laatimisesta on vastannut seurakunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö ja päiväkerholaisen huoltaja. Vasun kuvitus on syntynyt päiväkerholaisien ja lastenohjaaja Janne Kiimalaisen tuotoksista. Päiväkerholaiset ovat kommentoineet myös sanallisesti näkemyksiään päiväkerhosta ja niitä on kirjattu vasuun. Keskiössä Iisalmen vasun laadinnassa on ollut ihme, ainutlaatuinen lapsi.

1. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tavoitteet ja tehtävät

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toiminnan lähtökohtana on seurakunnan varhaiskasvattajien ja perheiden välinen kumppanuus ja yhteistyö kasteessa saadun opetus-, ja kasvatustehtävän mukaisesti. Toiminnan avulla tuetaan perheen kristillistä kasvatusta ja lapsen kokonaiskehitystä. Tavoitteena on rikastuttaa lapsen hengellistä elämää hänen tarpeistaan ja näkökulmasta käsin ja vahvistaa hänen osallisuuttaan seurakunnan varhaiskasvatuksessa.

(Ylä-Savon seurakuntayhtymä i.a.)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat valtakunnallisen Vasun sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia (Opetushallitus 2016, 15).

Varhaiskasvatuslain (2 a §) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia*
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista*
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset*
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö*
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä*
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsumuksellista taustaa*

- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Opetushallitus 2016, 15–16.)

2. Varhaiskasvatuksen arvoperusta

Varhaiskasvatuksen arvoperusta lisälmen seurakunnassa

Minä olen ihme, suuri ihme ja kiitän sinua siitä. Ihmeellisiä ovat sinun teoksiosi, minä tiedän sen. (Ps. 139: 14)

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen lähtökohtina ovat kristillinen arvopohja ja kristillinen ihmiskäsitys. Jokainen ihminen on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on.

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen arvot pohjautuvat lisälmen seurakunnan yhteisiin arvoihin: Jumalan ja lähimmäisen rakastamiseen ja kunnioittamiseen, yhteistyöhön sekä luottamukseen ja vastuullisuuteen.

Valtakunnallisen Vasun arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustlain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. (Opetushallitus 2016, 18.)

Valtakunnallisen Vasun keskeiset arvot ovat:

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävä elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. (Opetushallitus 2016, 19.)

Ihmisenä kasvaminen lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatustoiminnassa tärkeintä on hyvä, kaikkia arvostava ja kunnioittava sekä turvallinen ilmapiiri. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi huomioidaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Hyvässä ja turvallisessa ilmapiirissä lapsi uskaltaa yrittää, erehtyä, kokeilla, kysyä ja kyseenalaistaa asioita. Henkilöstö on aidosti läsnä ja osoittaa kaikille lapsille hyväksyntää ja arvostusta omalla toiminnallaan ja käytöksellään toimien näin esimerkkinä lapsille. Raamatun kertomukset ovat luonnollinen osa kerhon arkea. Ne ohjaavat lapsia ja henkilöstöä luontevasti eettisiin ja moraalisiin keskusteluihin.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. (Opetushallitus 2016,19.)

Lapsen oikeudet lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tehtävänä on Jeesuksen esimerkin mukaisesti siunata lapsia ja nostaa heidät keskelle seurakuntaa esimerkiksi aikuisille. **Antakaa lasten tulla luokseni, älkää estäkö heitä: Jumalan valtakunta on heidän kaltaistensa. Joka ei ota vastaan Jumalan valtakuntaa kuin lapsi, ei koskaan pääse sinne. Ja hän nosti lapset syliinsä ja siunasi heidät.** (Lasten Raamattu, 166.) Henkilöstö huolehtii, että lapsella on seurakunnan varhaiskasvatuksessa oikeus pyhän kokemiseen kerhoalttarin äärellä, oikeus kulttuuriperinteeseen ja kristillisiin perinteisiin. Lapsi saa kuulla Raamatun kertomuksia ja nauttia kirkkotaiteesta ja kirkkomusiikista kaikilla aisteillaan. Lasten ajatukset, ideat ja osallisuus ovat tärkeitä toiminnassa. Kerhotoiminnan kautta lapsi ja hänen perheensä saavat kokea kuuluvansa yhteisöön niin yksilöinä kuin ryhmän jäseninä. Kerhon arjessa on joka kerta tilaa leikille. Henkilöstö huolehtii, että lapset tulevat kuulluiksi, nähdyiksi ja ymmärretyiksi omina itsenään ikänsä ja kehityksensä mukaisesti.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta.

Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa. (Opetushallitus 2016, 19.)

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus lisälmen varhaiskasvatuksessa

Hyvä, toisia ihmisiä kunnioittava sekä luottamuksellinen vuorovaikutus ovat lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen kaiken kohtaamisen lähtökohta. Se antaa hyvän pohjan toimivan ryhmän muodostumiselle, jossa jokaiselle lapselle on tilaa niin yksilönä kuin ryhmän jäsenenä. Jokaisella lapsella on oikeus ilmaista mielihiteitään ja ajatuksiaan ja vaikuttaa toimintaan. Toiminnassa pyritään siihen, että kaikki lapset kohdataan aidosti, avoimesti ja tasa-arvoisesti hänen yksilöllistä kasvuaan tukien.

Turvallinen, lämmin ja hyvä ilmapiiri niin henkilöstön kuin lastenkin kesken muodostaa hyvän kasvu- ja oppimisympäristön, jossa lapsi saa harjoitella yhdessä toimimista ja toisten huomioon ottamista. Henkilöstön syli on avoinna kerhon arjessa kaikille lapsille kaikissa tilanteissa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäymyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi. (Opetushallitus 2016, 19.)

Perheiden monimuotoisuus lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Kaikki perheet ovat tervetulleita toimintaan. Toiminnassa pidetään tärkeänä erilaisten perheiden kohtaamista ja sukupolvien välistä kanssakäymistä. Kummiutta pyritään vahvistamaan kutsumalla kummeja mukaan toimintaan. Jokainen perhe kohdataan aidosti, avoimesti, kunnioittavasti, oikeudenmukaisesti ja tasa-arvoisesti. Kerhon arjessa lasten kanssa keskustellaan erilaisista perheistä käyttämällä apuna satuja, loruja, leikkejä ja Raamatun kertomuksia. Toiminnassa pidetään tärkeänä, että jokainen lapsi saa kokea iloa omasta perheestään.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle. (Opetushallitus 2016, 19–20.)

Terveellinen ja kestävä elämäntapa lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Henkilöstöllä on vastuu kerhon myönteisen ilmapiirin luomisesta, turvallisuudesta ja lasten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Yhteisöllisyys on vastuun kantamista ja yhdessä tekemistä turvallisessa oppimisympäristössä. Kerhossa lapsella on mahdollisuus harjoitella erilaisia taitoja yhdessä henkilöstön kanssa. Kerhon arjessa opetellaan huolehtimaan omasta itsestä, omista tavaroista sekä kerhon lähiympäristöstä. Kerhossa retkeillään, tutustutaan luontoon ja opetellaan yhdessä kunnioittamaan luontoa. Toiminnassa toteutetaan kestävä kehityksen ja kierrätyksen periaatteita yhdessä lasten kanssa. Niiden avulla lapsille halutaan välittyvän, että kerhossa huolehditaan nykyhetkestä ja arvostetaan tulevaisuutta. Lapsella on oikeus uskoa hyvään ja nähdä tulevaisuus hyvänä. Henkilöstö ohjaa lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Tunteet ja esteettinen ajattelu näkyvät toiminnassa. Erilaiset kerhoalttarit ja kirkkotaitteeseen tutustuminen tuovat oman rikkautensa esteettisen ajattelun harjaantumiselle.

3. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuritaustaan. (Opetushallitus 2016, 20.)

Varhaiskasvatuksen oppimiskäsitys lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Oppimiskäsitys perustuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyyn oppimiskäsitykseen. Lapset saavat vaikuttaa kerhon arkeen ja siellä tapahtuvaan toimintaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten erilaiset herkkyyksikaudet oppimisessa ja auttaa heitä tunnistamaan omat vahvuutensa ja oppimisen tapansa.

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa oppimisessa hyödynnetään kaikkia aisteja. Kerhossa oppimista tapahtuu muun muassa leikkimällä, liikkumalla, ilmaisemalla, ihmettelemällä, tutkimalla eri aistien avulla, kokeilemalla tai erilaisia tehtäviä tekemällä. Henkilöstön tehtävänä on kannustaa, antaa palautetta ja esittää kysymyksiä lapsille sekä jakaa oppimisen ilo yhdessä lasten kanssa. Toiminnassa pyritään rakentamaan turvallinen ilmapiiri, jossa on turvallista oppia. Tärkeänä pidetään, että lasten kysymyksille ja ajatuksille on riittävästi aikaa ja tilaa kerhon arjessa.

Ryhmässä työskentelee pääsääntöisesti kaksi lastenohjaajaa. Lasten on mahdollista saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Hyvät ja luottamukselliset suhteet huoltajiin edesauttavat lapsen oppimisen tukemista. Toiminnassa pidetään tärkeänä luottamuksellisen vuorovaikutuksen rakentumista lasten huoltajien kanssa. Kerhovuoden aikana järjestetään erilaisia kohtaamisia, tapahtumia ja retkiä koko perheelle, jotka tukevat luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntymistä.

3.1 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteisen, erityisesti kasvatus-, ja varhaiskasvatukseen tietoon perustuvaa ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. (Opetushallitus 2016, 20.)

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuus lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatustoiminta on ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Henkilöstön ammatillinen osaaminen pohjautuu koulutukseen ja kokemukseen. Ammatillisella osaamisella ja keskustelulla on tärkeä merkitys pedagogiikan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Henkilöstön tulee tiedostaa, arvioida ja kehittää omaa toimintaansa jatkuvasti työn kehittämiseksi muun muassa ammatillisen täydennyskoulutuksen avulla.

Kasvatus, opetus ja hoito muodostavat kokonaisuuden, joka painottuu kerhon arjessa eri tavoin eri ikäkausina. Henkilöstöllä tulee olla herkkyyttä tunnistaa ja huomioida, että kerhon arjen tilanteet ovat kasvatuksellisia, opetuksellisia ja hoidollisia kokonaisuuksia. Henkilöstö tukee lapsia valtakunnallisen Vasun mukaisesti ottamaan toiminnassa muut huomioon ja käyttämään omaa osaamistaan toisten hyväksi (Opetushallitus 2016, 21). Tämä ajatus sopii myös seurakunnan kristilliseen arvopohjaan. Kristilliset arvot ja kulttuuriperinteet sekä niiden välittyminen sukupolvelta toiselle näkyvät seurakunnan varhaiskasvatustoiminnassa.

Opetuksen tavoitteena on innostaa ja motivoida lapsia opettelemaan uusia asioita. Henkilöstö ohjaa lapsia käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Kerhoryhmissä on eri-ikäisiä lapsia, se antaa hyvän mahdollisuuden vertaisoppimiseen. Lapset ja aikuiset oppivat toinen toisiltaan kerhon arjessa. Myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat kerhotilanteet, jotka ovat samalla kasvatus- ja opetustilanteita (pukemistilanteet ja välipala) edesauttavat hyviä tottumuksia.

3.2 Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisön jäseninä. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. (Opetushallitus 2016, 21.)

Laaja-alainen osaaminen lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa, kerhon arjessa laaja-alainen osaaminen tarkoittaa henkilöstön ja lasten kykyä käyttää erilaisia tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla valtakunnallisen Vasun mukaisesti (Opetushallitus 2016, 21). Seurakunnan varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle laadukkaana pedagogisen toiminnan ja monipuolisten opetusmenetelmien avulla. Raamatun kertomukset ovat yksi osa laaja-alaisen oppimisen tukemista kerhon arjessa.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. (Opetushallitus 2016, 22.)

Ajattelu ja oppiminen lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Lasten ajattelun ja oppimisen kannalta keskeistä on myönteinen ja kannustava ilmapiiri. Myönteisessä ja kannustavassa ilmapiirissä on lupa yrittää, erehtyä, kokeilla, onnistua ja epäonnistua. Henkilöstön tehtävänä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja. Toiminnassa seurataan ja havainnoidaan lapsen ajattelun ja

oppimisen kehittymistä muun muassa lasten kanssa keskustellen ja lasten leikkejä havainnoiden. Kirkkovuosi ja vuodenaikojen vaihtelut antavat seurakunnan varhaiskasvatustoiminnassa mahdollisuuden yhdessä ihmettelylle, havainnoimiselle, ja oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla omia ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten kanssa iloitaan onnistumisista ja opetellaan sietämään pettymyksiä sekä kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan sinnikkyYTEEN ja heitä rohkaistetaan kysymään ja kyseenalaistamaan, oivaltamaan ja keksimään asioita ja ratkaisuja itse. Tunne- ja turvataitoihin liittyvän kasvatuksen tukemisessa käytetään apuna muun muassa Pesäpuu Ry:n nallekortteja ja erilaisia Raamatun kertomuksia.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa ja ympäristössä. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. (Opetushallitus 2016, 22.)

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa korostuu seurakuntien valtakunnallisen varhaiskasvatuksen tavoitteiden mukaisesti kristillinen kulttuuriperintö ja kirkkovuosi. Omien juurien tunnistaminen tukee toimivan vuorovaikutuksen syntymistä erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa. Henkilöstö toimii esimerkkinä erilaisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsen ja hänen perheensä tulee saada kokea olevansa toiminnassa yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia. Vuorovaikutuksessa keskeistä on kunnioitus ja aito halu toimia yhteistyössä erilaisten aikuisten, lasten ja perheiden kanssa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Heitä rohkaistetaan ilmaisemaan itseään. Henkilöstö tukee lasten ilmaisua ja vuorovaikutusta tarvittaessa muun muassa kuvien, ilmeiden, eleiden, kehonkielen ja piirtämisen avulla.

Raamatun kertomukset sekä erilaiset sadut ja tarinat kuuluvat jokaiseen kerhokertaan. Niiden avulla opetellaan tarkastelemaan arkisiakin asioita eri näkökulmista, harjoitellaan toisen asemaan asettumista sekä opetellaan ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä toiminta tukee lasten sosiaalisten taitojen ja tunneälyn vahvistumista. Kerhovuoden aikana järjestetään erilaisia kulttuuriin ja kristillisiin perinteisiin liittyviä juhlia, tapahtumia ja jumalanpalveluksia muun muassa laskiaisena ja juhannuksena. Ne tarjoavat tilaisuuksia tutustua erilaisiin tapoihin ja perinteisiin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. (Opetushallitus 2016, 23.)

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Kerhon selkeä rytmi ja kulku sekä aikuisen aito läsnäolo, tuki ja kannustus tukevat lasten hyvinvointia kerhon arjessa. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia arjen taitoja muun muassa omatoimisen pukemisen ja omista tavaroista huolehtimisen avulla kunkin lapsen kehitystason ja aikataulun mukaisesti. Henkilöstön tehtävänä on sanoittaa, ohjata ja tukea lapsia näissä tilanteissa.

Hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot tukevat lasta erilaisissa tilanteissa nyt ja tulevaisuudessa. Niillä on todettu olevan positiivinen merkitys myös lasten media- kasvatustaitojen tukemisessa. Lapsia autetaan ja tuetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään eri tunteita. Apuvälineinä tunne ja turvataitojen vahvistamisessa käytetään muun muassa erilaisia tunnetaitoihin liittyviä kuvakortteja ja kertomuksia, Raamatun kertomuksia, Positiivista pedagogiikka – huomaa hyvä (Kaisa Vuorinen). Seurakunnan varhaiskasvatuksessa nähdään tärkeänä, että lapsella on oikeus uskoa hyvään ja nähdä tulevaisuus hyvänä.

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea näiden taitojen kehittymistä. (Opetushallitus 2016, 23.)

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ovat osa lasten ja perheiden arkea, ihmisten välistä vuorovaikutusta sekä yhteiskunnallista osallistumista. Laaja-alaisia tietoja ja taitoja tarvitaan, jotta lapsi oppii arvioimaan ja ymmärtämään kriittisesti tiedon alkuperää ja oikeellisuutta. Monilukutaito auttaa ymmärtämään monimuotoista yhteiskuntaa ja maailmaa. Hyvä ja riittävä monilukutaito auttaa lasta kasvamaan suvaitseväiseksi ja hahmottamaan kulttuurista monimuotoisuutta.

Monimuotoisessa yhteiskunnassa ihmisten tulee osata tuottaa ja luoda uutta sekä tulkita ja ymmärtää asioita kriittisesti. Seurakunnan varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä omassa toiminnassa. Kristilliset käsitteet antavat oman kielellisen rikkautensa myös monilukutaitoon.

Lapsia kannustetaan havainnoimaan, tulkitsemaan ja arvioimaan toimintaympäristön kirjoitettua, puhuttua, painettua, audiovisuaalista tai digitaalista kieltä sekä tuottamaan omaa ilmaisua erilaisin menetelmin. Lisälmen seurakunnan varhaiskasvatustyössä on mahdollisuus myös digitaalisen median käyttöön. Toiminnassa pidetään tärkeänä, että henkilöstö kokeilee rohkeasti uusia menetelmiä kerhon arjessa lasten kanssa. Henkilöstöä koulutetaan tarvittaessa, jotta he voivat ohjata lapsia tieto- ja viestintäteknologian alueella.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

*Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muo-
vautuvat. (Opetushallitus 2016, 24.)*

Osallistuminen ja vaikuttaminen lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuk- sessa

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä, että jokainen lapsi kohdataan kerhon arjessa aidosti, lämpimästi ja kiireettömästi. Tällä toiminnalla taataan, että kerhoryhmän kaikki lapset tulevat huomatuiksi kerhon arjessa. Toiminnassa pyritään luomaan turvallinen, kiireetön, rauhallinen ja kannustava ilmapiiri jossa kaikilla lapsilla ja kerhon henkilöstöllä on hyvä olla. Hyvä ilmapiiri vahvistaa lapsen itseluottamusta ja kannustaa lasta ilmaisemaan omia mielipiteitään ja toiveitaan. Lasten osallisuutta vahvistetaan ottamalla lapset mukaan kerhon arjen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Toiminnassa pyritään avoimuuteen. Huoltajille tuodaan tiedoksi, että heillä on mahdollisuus osallistua kerhon arkeen sekä säännöllisesti järjestettäviin yhteisiin tilaisuuksiin. Kerhoissa on käytössä kuukausitiedote, jossa tiedotetaan kerhoon liittyvistä asioista ja erilaisista tapahtumista. Huoltajia rohkaistaan tuomaan esille omia toiveitaan, näkemyksiään ja ideoitaan toimintaan liittyen keskustellen ja erilaisten huoltajille suunnattujen kyselyiden avulla. lisalmen seurakunnassa on käytössä Lapsivaikutusten arviointi (LAVA), jonka tavoitteena on huomioida lasten, nuorten ja perheiden näkökulma päätösten teossa.

4. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja sitä ohjaavat periaatteet

*Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muo-
vautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasva-
tusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämi-
selle ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Jatkuvan
kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla
vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Lap-
sen etu on kaiken kehittämisen lähtökohta. (Opetushallitus 2016, 28–29.)*

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja sitä ohjaavat periaatteet lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittymistä ohjaa-
vat lisalmen seurakunnan arvot, lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toi-
mintasuunnitelma, varhaiskasvatustalaki sekä varhaiskasvatussuunnitelman pe-
rusteet. Koko kirkon varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittymistä ohjaavat
varhaiskasvatustalain ja valtakunnallisen Vasun ohella Kohtaamisen kirkko ja Kir-
kon varhaiskasvatuksen Lapsi on osallinen -kehittämisasiakirja sekä Lapset seu-
rakuntalaisina -julkaisu. lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintakult-

tuuria suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan ammatillisessa yhteistyössä varhaiskasvatushenkilöstön, huoltajien, lasten, lisalmen seurakunnan muiden työalojen ja alueen muiden toimijoiden kesken.

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämistä arvioidaan säännöllisesti. Arviointikäytäntöjä ovat muun muassa varhaiskasvatushenkilöstön säännölliset kuukausittaiset palaverit, säännölliset palaverit Ylä-Savon seurakuntayhtymän ja lisalmen rovastikunnan varhaiskasvatushenkilöstöjen kanssa, kehityskeskustelut, varhaiskasvatuksen teemoihin liittyvät pedagogiset kahvilat, henkilöstön koulutukset, kerhokohtaiset vanhempainillat, sekä eri muodoissa kerätyt palautteet lapsilta ja huoltajilta.

Valtakunnallisen Vasun mukaan lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toinen toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. (Opetushallitus 2016, 29.)

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Oppiminen on vuorovaikutusta. Lapset kiinnittävät huomiota ryhmän aikuisten vuorovaikutukseen ja rakentavat siten omia vuorovaikutustaitojaan. lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tehtävänä on mahdollistaa lapselle hyvä kerhopäivä. Tavoitteena on luoda toimintakulttuuri, joka edistää lapsen osallisuutta, oppimista ja hyvinvointia. Lapset kertovat toiveistaan ja ajatuksistaan monin eri tavoin olemuksen, eleiden, ilmeiden ja sanojen välityksellä. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä huomioida ja vastata lasten ajatuksiin, sanattomiin viesteihin ja toiveisiin.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä

edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. (Opetushallitus 2016, 29.)

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Leikki on lapselle luontaista ja tärkeää. Se on lapselle tapa olla, elää ja hahmottaa maailmaa. Leikin avulla lapset voivat harjoitella ja käsitellä monenlaisia asioita ja niihin liittyviä tunteita. Lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa lasten kulttuuria ja leikkiperinnettä arvostetaan. Leikki voi olla kerhon arjessa tapahtuvaa vapaata tai ohjattua leikkiä sisällä ja ulkona. Henkilöstö tiedostaa, että lapsi oppii leikkiessään ja, että ajan ilmiöt vaikuttavat monella tapaa lasten leikkeihin.

Kerhossa on joka kerta tilaa leikille. Lapsille pyritään järjestämään toiminnassa leikki- ja työskentelyrauha. Henkilöstö tiedostaa, että leikki voi olla välillä äänekkästä, riehakasta ja rauhallista. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia leikin turvallisuudesta. Lasten toiveet, leikkialoitteet ja kiinnostuksen kohteet ovat tärkeitä. Lapset saavat vaikuttaa siihen, millaisilla leluilla ja miten he leikkivät. Leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä leikkivälineitä kehitetään yhdessä lasten kanssa. Leikkivälineet pyritään järjestämään lasten saataville. Lapsia kannustetaan kekseliäisyyteen ja mielikuvituksen käyttöön, sekä omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Kerhoryhmissä on monen ikäisiä lapsia, se rikastuttaa leikkiä. Lapset oppivat toinen toisiltaan. Henkilöstö ohjaa sekä tarvittaessa rikastuttaa lasten leikkiä. He auttavat tarvittaessa leikkiryhmän tai -parien muodostamisessa ja toimivat myös leikin havainnoijina. Kerhossa myös aikuinen voi olla osallisena leikissä. Henkilöstö näyttää omalla esimerkillään, että aikuiset voivat leikkiä yhdessä lasten kanssa. Kerhossa opetellaan yhdessä kokoamaan ja palauttamaan leikkivälineet paikoilleen. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen, yhdessä toimimiseen ja ystävyyssuhteiden luomiseen. Kerhossa puututaan ristiriitoihin ja opetellaan ratkaisemaan niitä rakentavalla tavalla. Toimiva vuorovaikutus työntekijöiden, huoltajien ja lähiympäristön kanssa edesauttavat hyvän vuorovaikutuksen rakentumista kerhossa, kotona ja lähiympäristössä.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Lasten, henkilöstön ja huoltajien ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyvät osallisuuden kautta. Osallisuus vahvistuu, kun kaikki saavat osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta vahvistavat osallisuutta. (Opetushallitus 2016, 30.)

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisalmen seurakunnan arvopohjan mukaan jokainen ihminen on tärkeä ja arvokas omana itsenään ja heidät kohdataan aidosti ja myönteisesti. Lasten ja huoltajien osallisuus huomioidaan kerhon arjessa muun muassa niin, että heillä on mahdollisuus esittää toiveita ja mielipiteitä liittyen kerhon arkeen ja koko seurakunnan varhaiskasvatukseen liittyen. Osallisuutta edistäviä toimintatapoja ja rakenteita pyritään kehittämään ottamalla lapset ja heidän perheensä entistä enemmän mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden.

Lapset omaksuvat arvoja ja asenteita ryhmän aikuisilta. Henkilöstön on tärkeää kiinnittää huomiota tapaan ja vuorovaikutukseen, jolla aikuiset kohtaavat lapset ja kerhon muut aikuiset. Kerhon myönteinen ilmapiiri kannustaa ja tukee lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Henkilöstö tiedostaa sukupuolensensitiivisyyden merkityksen varhaiskasvatuksessa. He eivät muodosta tytöistä ja pojista stereotyyppistä kuvaa eikä lapsen luonteenpiirteitä tai lahjakkuutta määrittellä sukupuolen kautta. Lapset saavat vaikuttaa siihen, mitä leikkejä he leikkivät. Henkilöstö ei pyri vaikuttamaan lasten leikkien valintaan sukupuolen perusteella.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. (Opetushallitus 2016, 30.)

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään sekä suomalaista että kristillistä kulttuuriperintöä. Suomalainen kulttuuri sisältää itsessään kristillisiä perinteitä muun muassa erilaisten juhlapyhien (joulu, pääsiäinen, helluntai, loppiainen) muodossa. Seurakunnan varhaiskasvatuksessa avautuu näin luonnollinen mahdollisuus tarkastella suomalaista kulttuuriperintöä, johon kristillisuus yhdistyy. Toiminnalla pyritään rikastuttamaan ja vahvistamaan suomalaista kulttuuriperintöä luomalla pohjaa aidolle erilaisuuden hyväksymiselle. Henkilöstö tiedostaa yhteiskunnan kulttuurisen, kielellisen ja katsomuksellisen monimuotoisuuden ja ne huomioidaan toiminnassa. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta eri näkökulmasta. Henkilöstön käyttää työn tukena

muun muassa Lasten omaa vuosikirjaa. Kirja etenee kalenterivuoden alusta loppuun. Se esittelee kaikki perusalmanakkaan merkityt liputuspäivät ja tärkeimmät kirkkopyhät. Tutuimpien päivien rinnalla on myös muiden uskontokuntien ja kielivähemmistöjen sekä suurimpien maahanmuuttajaryhmien keskeisiä juhla- ja merkkipäiviä. (Korolainen, Tulusto, Hurme 2014). Adventista ramadaniin. Uskonnolliset juhlat Suomessa - kirja esittelee uskontojen keskeisiä juhlapäiviä ja niiden viettoa sekä toimii oppaana kulttuurien moninaisuuden tunnistamisessa (Pyhä-ranta, Raudaskoski, Seppälä 2016).

Henkilöstö tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja. Lapsia rohkaistaan valtakunnallisen Vasun mukaisesti käyttämään kieltä monipuolisesti ja heille pyritään antamaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin. (Opetushallitus 2016,30.)

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. (Opetushallitus 2016, 31.)

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Piki oli innoissaan. Se oli menossa ensi kertaa metsään, jonne muut lapset olivat rakentaneet majan. Mutta miten kävikään? Uudet kaverit eivät ottaneetkaan Pikiä mukaan. Onneksi oli Iso, jolla on lämmin syli. Ison rauhoittavat sanat lohduttavat murheellista pikkuolentoa. Yhdessä Ison kanssa Piki miettii, miten päästä leikkeihin mukaan ja millainen on hyvä kaveri. (Kirkkopelto 2016.)

Turvallisessa oppimisympäristössä on mahdollisuus kokea oppimisen iloa sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen turvallisuuden edistämiseen kuuluu valtakunnallisen Vasun mukaisesti tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen (Opetushallitus 2016, 31). Toiminnassa huomioidaan eko-

loginen, sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen elämäntapa. Iisalmen seurakunnassa luontoarvoja pidetään tärkeinä. Seurakunnassa on ympäristödiplomi, joka ohjaa koko seurakunnan toimintaa ekologisuuteen ja kestäväan kehitykseen. Yksi varhaiskasvatuksen kerhoista on painottunut ulkoiluun ja luontoon.

Toiminnassa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Henkilöstön vastuulla on yksittäisen lapsen ja koko ryhmän havainnointi. Lapsiryhmissä on selkeät ja johdonmukaiset säännöt, jotka on laadittu yhdessä lasten kanssa. Kiusaaminen pyritään tunnistamaan ja siihen puututaan. Henkilöstön tehtävänä on kannustaa lapsia ja huoltajia kertomaan kiusaamisesta. Kiusaamisesta keskustellaan tarvittaessa huoltajien kanssa yhdessä. Kiusaamista ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Lasten kanssa opetellaan yhdessä tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti sekä mietitään yhdessä toimintamalleja siihen, miten kiusaamistilanteissa on hyvä toimia. Yhteistyö ja avoin keskustelu huoltajien kanssa ovat tärkeitä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Henkilöstön on huolehdittava siitä, että heillä on riittävästi tietoa pienten lasten kiusaamisesta ilmiönä. Näin he pystyvät paremmin ennaltaehkäisemään kiusaamista. Toiminnassa hyödynnetään muun muassa Seurakuntien Lapsityön Keskuksen tuottamaa PIKI-materiaalia. Materiaali on tuotettu lasten sosiaalisten taitojen vahvistamiseen ja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn. Sen avulla pyritään tunnistamaan ja ennaltaehkäisemään kiusaamista. Tavoitteena on erityisesti lasten vuorovaikutus- ja tunteiden vahvistaminen. Toimintamallin toteutuksen apuna ovat lasten kuvakirja, kasvattajille ja kotiväelle suunnattu opas, materiaalipaketti sekä vanhempien verkkomateriaali.

4.1 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristökäsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. (Opetushallitus 2016, 31.)

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt sijaitsevat eri puolilla kaupunkia erilaisissa kerhotiloissa. Erilaiset oppimisympäristöt tarjoavat hie- man toisistaan poikkeavia vaihtoehtoja toiminnan järjestämiseen. Tilojen kan- nalta ensisijaista on, että ne tarjoavat lapsille ja henkilöstölle fyysisesti, psyykki- sesti ja sosiaalisesti turvallisen oppimisympäristön.

Keskeisin oppimisympäristön laatuun vaikuttava tekijä on kerhon kannustava, po- sitiivinen, myönteinen ja lämmin ilmapiiri. Toiminnassa pidetään tärkeänä, että oppimisympäristö tukee lapsen luontaista uteliaisuutta ja luo hyvät ja turvalliset puitteet muun muassa leikille. Kerhon yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, lapsia ja aikuisia kunnioittavan ja yh- teisvastuullisen oppimisympäristön.

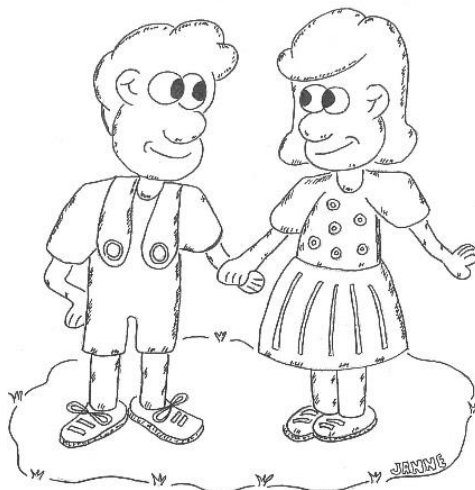
Oppimisympäristöjä suunnitellaan, rakennetaan ja muokataan mahdollisuuksien mukaan yhdessä lasten kanssa. Suunnittelussa pyritään huomioimaan myös huoltajien toiveet. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että pelit, lelut ja kerhossa käytettävät välineet ja tarvikkeet ovat monipuolisia ja turvallisia ja ne ovat helposti lasten saatavilla. Lasten leikit ja heidän tekemänsä työt ovat esillä kerhopisteissä. Henkilöstön tehtävänä on pitää huolta valtakunnallisen Vasun mukaisesti siitä, että seurakunnan varhaiskasvatuksen tiloissa huomioidaan ergonomia, ekologi- suus, sisäilman laatu, siisteys, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka mahdollisimman hyvin (Opetushallitus 2016, 31).

Toiminnassa hyödynnetään kerhopaikkojen lähistöllä olevaa luontoa sekä kerho- jen läheisyydessä olevia leikkipuistoja ja leikki-, liikuntapaikkoja. Lasten kanssa tehdään retkiä museoihin, kirjastoon, teatteriin, sekä Iisalmen seudun omiin kult- turiperintökohteisiin.

Huoltajien kanssa tehtävä hyvä, luottamuksellinen ja avoin yhteistyö luovat hyvän pohjan seurakunnan varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen rakentamiselle. Hyvä oppimisympäristö tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Oppimisympäristöjen arvioinnin välineinä käytetään erilaisia kyselyitä huoltajille ja lapsille. Oppimisympäristön arvioinnissa keskeistä on henkilöstön havainnointi yksittäi- sen lapsen ja koko lapsiryhmän osalta. Oppimisympäristöä arvioidaan myös seu- rakunnan päätöksenteon yhteydessä lapsivaikutusten arvioinnin avulla. Muina arviointimenetelminä käytetään pelastus- ja turvallisuussuunnitelmaa, kiinteistö- jen huolto- ja kuntotarkastuksia sekä piha- ja leikkivälineiden tarkastuksia, työ- suojelutarkastusta, henkilöstön kehityskeskusteluita, työterveystarkastuksia ja työhyvinvointikyselyitä sekä seurakunnan varhaiskasvatuksen kuukausipalave- reita.

4.2 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidenmukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjällä. (Opetushallitus 2016, 32.)

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. (Opetushallitus 2016, 32–33.)

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tavoitteena on palvella lasta ja hänen perhettään kaikissa tilanteissa parhaalla mahdollisella tavalla. Lähtökohtana on, että lapsen huoltajat ovat oman lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen parhaita asiantuntijoita.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön rakentumisen tärkein lähtökohta on luottamus. Hyvä yhteistyö rakentuu molemminpuolisen luottamuksen lisäksi tasavertaisesta vuorovaikutuksesta ja keskinäisestä kunnioituksesta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden monimuotoisuus. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen halu edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Tavoitteena on myös edistää huoltajien keskinäisen yhteistyön ja ystävyyssuhteiden rakentumista järjestämällä erilaisia perheille ja huoltajille suunnattuja tilaisuuksia, jossa on aikaa ja mahdollisuuksia myös vapaamuotoiselle keskustelulle ja vuorovaikutukselle.

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen ja huoltajien yhteistyön muotoja ovat muun muassa:

- Keskustelut huoltajien kanssa heidän tuodessaan tai hakiessaan lasta
- Vanhempainvartit, jotka järjestetään huoltajan kanssa sovitulla tavalla joko seurakunnan tiloissa tai lapsen kotona huoltajalle sopivana aikana
- Keskustelut lapsen kehitykseen ja oppimiseen, sekä niiden tukemiseen tarpeen mukaan
- Erilaiset illat, tapahtumat, jumalanpalvelukset ja retket huoltajille, lapsille ja perheille
- Huoltajien vierailut kerhoissa
- Huoltajia rohkaistaan osallistumaan lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa
- Erilaiset asiakaspalautekyselyt

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. (Opetushallitus 2016, 33–34.)

Monialainen yhteistyö lialmessa

lisalmen seurakunnan varhaiskasvatus toimii monialaisessa yhteistyössä kaupungin varhaiskasvatuksen, neuvolan, sosiaalitoimen ja eri järjestöjen kanssa. lialmessa monialaisen yhteistyön tavoitteena on hyvinvoiva lapsi ja perhe. Monialainen yhteistyö perustuu avoimeen vuorovaikutukseen perheen ja eri toimijoiden kesken. Parhaillaan lialmessa ollaan työstämässä moniammatillisena yhteistyönä sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaamaa Lapsi- ja perhepoliittista muutosohjelmaa (LAPE). Sen tavoitteina on kehittää lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita, vahvistaa vanhemmuutta, sekä tukea lasten ja perheiden hyvinvointia vahvistamalla heidän omia voimavarojaan. Keskiössä on vanhemmuuden tuen ja matalan kynnyksen palveluiden vahvistaminen. LAPE ohjaa eri toimijoita tekemään entistä tiiviimpää yhteistyötä.

Yhteistyötä ja sen erilaisia toimintamalleja kehitetään jatkuvasti yhdessä erilaisten verkostojen ja lapsiperheiden kanssa. Vuonna 2018 lisalmen seurakunnan varhaiskasvatus toimii kaupungin varhaiskasvatuksen rinnalla lisalmen lastenneuvolan yhteistyökumppanina jakaen toiminnassa olevien neljä vuotiaiden lasten perheille tietoa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttamasta Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) – tutkimuksesta. Kyseessä on kansallinen tutkimus, joka toteutetaan helmi–lokakuussa 2018. Tutkimus tuottaa tietoa kaikkiin palveluihin ja toimintoihin, joissa lapsiperheitä kohdataan.

Monialaisten verkostojen työntekijät kokoontuvat säännöllisiin palavereihin vuoden aikana. lialmessa pidetään tärkeänä, että lapsille ja perheille on tarjolla eri-

laisia palveluvaihtoehtoja, josta perheet voivat valita kullekin perheelle sopivimman palvelun. Jokainen palveluntuottaja tuottaa palveluita omasta osaamisestaan käsin. Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen osaamisalue on kristillinen kasvatusta ja sen tukeminen. Seurakunta tukee päivähoiton katsomuskasvatuksen toteutumista valtakunnallisen Vasun periaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti.

5. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

5.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden. (Opetushallitus 2016, 36.)

Pedagogisen toiminnan viitekehys Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Pedagogisen toiminnan viitekehysten subjektina on hyvinvoiva lapsi, jolla on mahdollisuus aktiiviseen oppimiseen ja osallisuuteen. Kerhon säännöllinen rytmi ja kulku sekä hyvä ilmapiiri luovat turvalliset edellytykset pedagogiselle toiminnalle.

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toiminta on tavoitteellista ja sitä pyritään arvioimaan säännöllisesti niin, että arvioinnissa huomioidaan lapset ja heidän osallisuutensa. Toimintaa pyritään muokkaamaan lasten kiinnostuksen kohteiden ja toiveiden mukaan. Henkilöstön vastuulla on huolehtia, että oppimisen eri osa-alueet toteutuvat lasten kasvun ja kehityksen mukaisesti. Pedagoginen toiminta on kokonaisvaltaista ja se on läsnä kerhon arjessa kaikissa tilanteissa. Arjen pienistä ihmettelyistä, vaikkapa kasteesta voi syntyä pedagoginen kokonaisuus ihmisen elämänkaaresta, perheestä ja Jumalan perheväestä. Aihetta voidaan työstää kerhossa ja kotona muun muassa kotoa tuotujen valokuvien avulla.

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä koulutetun henkilöstön määrää suhteessa lasten lukumäärään. Lapsiryhmissä työskentelee pääsääntöisesti kaksi koulutettua lastenohjaajaa. Kerhoryhmissä lapsia on keskimäärin 10–12, alle kolmevuotiaiden ryhmissä lapsia on korkeintaan kahdeksan.

5.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. (Opetushallitus 2016, 37.)

Pedagoginen dokumentointi lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Pedagogisella dokumentoinnilla tehdään näkyväksi kerhon arjessa tapahtuvaa ja tapahtunutta yksittäisen lapsen ja koko lapsiryhmän toimintaa. Jokaiseen ryhmään pyritään rakentamaan kullekin ryhmälle sopiva dokumentointikulttuuri. Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on lapsilähtöisen pedagogiikan toteuttaminen. Dokumentointi on tärkeä osa kerhon pedagogisen toiminnan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä ja sitä käytetään muun muassa lasten leikin ja toiminnan havainnoimiseen, toiminnan ja toimintaympäristön suunnitteluun ja arviointiin, henkilöstön ja huoltajien välisen yhteistyön apuna sekä henkilöstön itsearviointin välineenä.

Pedagogisen dokumentoinnin välineinä lisalmen seurakunnan varhaiskasvatustyössä käytetään muun muassa:

- Kerhojen pedagogisen toiminnan suunnitelmat, jotka ohjaavat lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen arjen toimintaa seurakunnan oman toimintasuunnitelman ja valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Kerhon arjen toiminta muokkautuu lasten ja lapsiryhmän tarpeiden pohjalta. Lasten tuottamia töitä on esillä kerhotiloissa
- Lasten tuottamia tekstejä (muun muassa lasten tuottamia satuja, kertomuksia) ja erilaista kuvamateriaalia dokumentoidaan. Näiden avulla voidaan tarkastella lasten kasvua, kehitystä ja oppimista
- Henkilöstön kirjaamat havainnot lapsista
- ”Tullaan tutuiksi” -vanhempainvarttilomake, joka sisältää tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja toiveista seurakunnan varhaiskasvatustyötä kohtaan

5.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. (Opetushallitus 2016, 38.)

Monipuoliset työtavat lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisalmen seurakunnan Vasussa kuvataan kerhon työtapoja kunkin oppimisen alueen yhteydessä. Kerhon ilmapiiri ja toimiva vuorovaikutus luovat pohjan monipuolisten työtapojen suunnittelulle, toteutukselle ja arvioinnille. Toimiva vuorovaikutus sekä turvallinen ja hyvä ilmapiiri mahdollistavat lapsille ja henkilöstölle sen, että lapsia kuunnellaan aidosti ja heillä on mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja kehollaan erilaisia työtapoja kokeilemalla. Työtapoja ja toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän tarpeiden ja havainnoinnin pohjalta.

5.4 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Toiminnan keskeinen lähtökohta on huomioida lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset. (Opetushallitus 2016, 39–40.)

Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi, jotka ovat: 1) Kielten rikas maailma, 2) Ilmaisun monet muodot, 3) Minä ja meidän yhteisömme, 4) Tutkin ja toimin ympäristössäni ja 5) Kasvan, liikun ja kehityn. (Opetushallitus 2016, 39–40.)

Oppimisen alueet lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Kerhon arjen aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, Raamatun kertomuksista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken.

Kielten rikas maailma

*Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen ja valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen. (Opetushallitus 2016, 40.)*

Kielten rikas maailma lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Henkilöstön on tärkeä tunnistaa, että lapset kehittyvät kielellisesti yksilöllisesti ja omassa tahdissaan. Turvallinen ja lasta kannustava ilmapiiri tukee lasten **vuorovaikutustaitojen** kehittymistä. Henkilöstön tehtävänä on kuulla ja kuunnella yksittäistä lasta, jolloin jokainen lapsi kohdataan aidosti. Henkilöstö rohkaisee omalla esimerkillään lapsia keskinäiseen vuorovaikutukseen. Sadut, tarinat, lorut, leikit ja Raamatun kertomukset ovat luonnollinen osa toimintaa. Lapset saavat näin mahdollisuuden tutustua monipuoliseen kieleen kerhon arjessa.

Kerhon arjessa nimetään ja sanoitetaan arjen toimintaa ja esineitä. Toiminta tukee **kielen ymmärtämisen taitojen ja kielellisen muistin sekä sanavaraston kehittymistä**. Kirkollinen ja seurakunnallinen sanasto tuovat oman kielellisen rikkautensa toimintaan. Sanojen ja niiden merkityksen ihmettely tulevat hyvin esille kirkollisessa ja raamatullisessa sanastossa. Henkilöstö pyrkii käyttämään vuorovaikutuksessa hyvää, selkeää ja rikasta kieltä sekä lasten että aikuisten kanssa. Vuorovaikutuksen tukena käytetään tarvittaessa eleitä, ilmeitä ja kehon kieltä. Henkilöstön on tärkeää huomioida myös ei-sanalliset viestit lasten kanssa toimitaessa. Lapsia kannustetaan ja rohkaistaan kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Kerhon arjessa hyödynnetään tarvittaessa puheterapeutilta tai lapsen huoltajilta saatuja kuvia, jotka tukevat kielellisen muistin ja sanavaraston kehittymistä. Henkilöstö noudattaa kuvien käytössä saamia ohjeita. Erilaiset kuvat ja kirkkotaide ovat vahvasti mukana myös hartaushetkissä. Niiden avulla havainnollistetaan ja selvennetään erilaisia aiheita ja kertomuksia. Toiminnassa käytetään runsaasti satuja, tarinoita, Raamatun kertomuksia, loruja ja laululeikkejä, jotka vahvistavat lasten kielellisiä taitoja.

Henkilöstö havainnoi ja seuraa lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä. Henkilöstö ohjaa ja rohkaisee lapsia tuottamaan puhetta ja ilmaisemaan itseään yhdessä kerhon aikuisten ja toisten lasten kanssa. Turvallinen ilmapiiri ja myönteinen palaute vahvistavat lapsen itseluottamusta puheen tuottamisen suhteen. Kerhon arjessa dokumentoidaan lasten sanallisia kertomuksia. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi saa kerhossa riittävästi aikaa ja tilaa puheen tuottamiseen oman ikä- ja kehitystason mukaisesti.

Kielen käyttötaitoja tuetaan kerhon arjessa rohkaisemalla lapsia puhumaan, kertomaan, ihmettelemään, selittämään ja vaikkapa loruttelemään tai laulamaan asioita ääneen. Kerhossa opetellaan kuuntelemaan toisia ja odottamaan omaa vuoroa. Kirjoitetun ja puhutun kielen eroja opetellaan tunnistamaan monipuolisten satujen, laulujen, leikkien, loruja ja kirkollisten tekstien avulla.

Kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan muun muassa lukemalla lapsille mahdollisimman monipuolisia tekstejä. Saduttaminen, loruttelu, laulut ja erilaiset Raamatun kertomukset kuuluvat kerhon arkeen. Kristilliset käsitteet tukevat omalta osaltaan kielitietoisuuden kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin kristillisiin merkkeihin, symboleihin ja sanoihin lapsille sopivalla tavalla. Kristilliset

merkit ja symbolit ovat nähtävillä kerhon omalla pienoisalttarilla sekä kerhotiloissa. Pienikin kerholainen oppii tunnistamaan oman nimensä kerhon arjessa. Kirjoittamisen harjoittelu alkaakin oman nimen kirjaimista.

Ilmaisun monet muodot

*Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen ja kehoillisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. (Opetushallitus 41–42.)*

Ilmaisun monet muodot lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa pyritään rakentamaan yhdessä lasten, henkilöstön ja huoltajien kanssa toimintaympäristö, joka tukee lasten monipuolista ilmaisua kerhon arjessa. Henkilöstö kannustaa lapsia kokeilemaan erilaisia ilmaisun menetelmiä rohkeasti, luovasti ja omaa mielikuvitusta käyttäen. Seurakunnan varhaiskasvatus seuraa lasten kulttuurin kehittymistä ja haluaa olla mukana ylläpitämässä lasten paikalliskulttuuria yhdessä muiden toimijoiden kanssa muun muassa kristillisistä perinteistä käsin. Seurakunta järjestää lapsille ja perheille erilaisia kristillisiin perinteisiin liittyviä tapahtumia muun muassa lasten urkukonsertteja ja erilaisia perhetapahtumia. Tapahtumiin kutsutaan perheen lisäksi myös isovanhempia ja kummeja. Tällä toiminnalla pyritään vahvistamaan isovanhempien ja kummien suhdetta lapseen. Seurakunnan varhaiskasvatus toimii myös tiiviissä yhteistyössä kaupungin ja eri järjestöjen kanssa järjestäen erilaisia lasten kulttuuriin liittyviä tilaisuuksia ja tapahtumia. Jokainen toimija tuo tapahtumiin oman osaamisensa lasten ja perheiden parhaaksi.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin (Opetushallitus 2016, 42).

Musiikillinen ilmaisu lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Lapsille tarjotaan kerhossa kokemuksia, jotka vahvistavat lasten kiinnostusta musiikkiin. Henkilöstön tehtävänä on rohkaista lapsia käyttämään omaa mielikuvitusta ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai liikkuen. Kerhon arkeen kuuluvat erilaiset laulut, leikit, rytmisoitinten soittaminen, erilaisiin äänimaailmoihin tutustuminen vaikkapa Raamatun kertomuksen osana (Jeesus myrskyssä), rytmittely, liikkuminen ja rentoutuminen musiikin tahdissa, musiikkimaalaus ja musiikin kuuntelu. Ne voivat olla ohjattuja tuokioita tai syntyvät luonnollisesti kerhon arjesta. Rytmittely voi olla myös loruttelua ja riimittelyä. Kerhon juhliin kuuluu lasten tuottamat musiikkiesitykset eri keinoin toteutettuina. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että esiintyminen

on lapselle vapaaehtoista ja mieluista. Lapset saavat esiintyessään kokemuksia musiikin tekemisestä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta. Kerhot vierailevat kirkossa tutustuen kirkkomusiikkiin ja urkuihin. Lapsille järjestetään heille suunniteltuja urkukonsertteja ja musiikkihetkiä. Valtakunnallisen seurakuntien varhaiskasvatuksen taholta on tuotettu runsaasti hyvää materiaalia ja koulutusta lasten musiikkikasvatukseen liittyen.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. (Opetushallitus 2016, 42– 43.)

Kuvallinen ilmaisu ja käsityöllinen toiminta lisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Kerhoarkeen kuuluu kuvien tekemistä eri keinoin. Lapset saavat kokeilla erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä ja rakentamalla. lisalmen seurakunnassa kuvallinen ilmaisu koetaan erityiseksi vahvuudeksi. Henkilöstö on hyvin perehtynyt kuvalliseen ilmaisuun ja toiminnassa on ollut hyvät mahdollisuudet käyttää hyvin erilaisia ja monipuolisia materiaaleja. Kehittämishaasteena on median hyödyntäminen ilmaisussa tuottamalla lasten kanssa yhdessä erilaisia mediaesityksiä. Tärkeintä kuvallisessa ilmaisussa on prosessi. Tuotoksen tekeminen on lapselle usein mielenkiintoinen prosessi, kunpa sinne saisikin lapsen ajatukset mahdutettua! Henkilöstö ohjaa lapsia kertomaan ajatuksiaan prosessista ja kuvallisista viesteistä. Niistä keskustellaan kerhossa yhdessä ja niitä myös dokumentoidaan.

Toiminnan tavoitteena on tarjota lapsille monipuolisia mahdollisuuksia nähdä ja kokea taidetta ja kulttuuria. Taide liittyy vahvasti kristillisyyteen ja sen perinteisiin.

Kirkkotiloissa on nähtävillä erilaista taidetta. Kerhotiloissa on esillä kristillistä symboliikkaa. Erilaiset kuvat, symbolit ja esineet ovat esillä kerhon arjessa. Lasten kanssa vierailaan kirkoissa ja tutustutaan kirkkotaiteeseen lapsille sopivalla tavalla, vaikka seikkaillen. Kirkkotaidetta ja kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatustoiminnassa pidetään tärkeänä, että lapset saavat itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja ja opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Iisalmen seurakunnassa on ollut hyvät mahdollisuudet tarjota lapsille laajasti erilaista materiaalia. Toiminnassa hyödynnetään myös kierrätys- ja luonnonmateriaalia, jota kerätään lasten kanssa yhdessä esimerkiksi luonnosta tai perheet tuovat niitä kotoaan.

Sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun lapsia rohkaistaan esimerkiksi draaman, nukke- tai pöytäteatterin, leikin tai liikunnan keinoin. Henkilöstön tehtävänä on tukea lapsia ilmaisussa. Henkilöstö huomioi, että lapset ovat yksilöitä tälläkin osa-alueella. Kerhoarkeen kuuluvat erilaiset tuokiot, joissa edellä mainittuja asioita voidaan lasten kanssa yhdessä suunnitella, toteuttaa ja arvioida. Nämä osa-alueet voivat syntyä myös spontaanisti kerhon arjessa. Lasten ideoihin ja spontaanisti syntyviin hetkiin tarttuminen vaatii henkilökunnalta sensitiivistä ja pedagogista herkkyyttä.

Minä ja meidän yhteisömme

*Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. (Opetushallitus 2016, 43.)*

Minä ja meidän yhteisömme Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tehtävänä ja tavoitteena on tukea **eettisen ajattelun taitojen** kehittymistä. Raamatun kertomukset tuovat seurakunnan varhaiskasvatustoiminnassa erityisen rikkauden eettisten asioiden pohdintaan. Eettiset pohdinnat voivat liittyä kaveritaitoihin, leikkimiseen, kerhon sääntöihin tai vaikkapa omastaan jakamiseen.

Seurakunnan varhaiskasvatus perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen ja arvopohjaan. Kristillisuus on mukana kerhon arjessa koko ajan. Lapsella on mahdollisuus tutustua kristinuskon keskeisiin sisältöihin oman ikä- ja kehitystason mukaisesti. Tavoitteena on tukea lapsen uskoa lapselle sopivin keinoin ja menetelmin. Hänelle tarjotaan virikkeitä hengelliseen kasvuun ja tuetaan hänen identi-

teettiään. Lisäksi edistetään keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katso-
muksia kohtaan. Lasten kanssa tutustutaan kristillisyyteen ja niihin liittyviin perin-
teisiin ja seurataan yhdessä kirkkovuotta. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja
heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia uskonnollisia sekä elämään ja
kuolemaankin liittyviä kysymyksiä. Turvallinen, lämmin ja luottamusta herättävä
ilmapiiri on keskiössä pohdittaessa yhdessä elämän pieniä ja suuria kysymyksiä.
Seurakunnan varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea myös kotien kristillistä kas-
vatusta. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö koetaan lisäalnessa tärkeäksi. Toi-
mintavuoden aikana järjestetään erilaisia kirkkoja, tapahtumia ja juhlia, joissa
kristillisuus on mukana. Kehittämishaasteena on kehittää kummiutta vahvistavaa
varhaiskasvatustyötä.

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia
tutustua **menneisyyden tapahtumiin** ja tilanteisiin. Isovanhempien vierailut ja
erilliset isovanhempien päivät kerhoissa ovat olleet suosittuja. Näissä tilanteissa
lapset ovat voineet tutustua isovanhempien kertomusten, vanhan esineistön ja
yhteisleikkien avulla menneeseen aikaan. Kerholaiset vierailevat pyydettyäessä
seurakunnan vanhusten kerhoissa ja vanhusten huoltolaitoksissa. Yksi kerhoista
toimi vuosia vanhusten ja lasten yhteisenä kerhona. Kerhoissa toimii vapaaeh-
toistyöntekijöinä kaksi kerhoukkaa. Kerhoukit ovat tuoneet kerhon arkeen erilaista
tietoa menneestä ajasta ja historiasta lapsille sopivalla tavalla. lisäalnessa on hie-
not puitteet paikallishistoriaan tutustumiselle. Lasten kanssa tutustutaan paikal-
lishistoriaan muun muassa vierailemalla museoissa ja kulttuurisesti merkittävillä
alueilla. Toiminnassa pidetään tärkeänä myös lähiyhteisön moninaisuuden tar-
kastelua. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja per-
heiden moninaisuus, jotka tulevat luonnollisesti esille kerhon arkitilanteissa. Ta-
voitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ja perheet ovat erilaisia
mutta samanarvoisia.

Toiminnassa pidetään tärkeänä, että henkilöstö voi olla yhdessä lasten kanssa
luomassa ja edesauttamassa hyvää pohjaa lasten tulevaisuudelle. Lasten
kanssa hahmotetaan **nykyisyyttä** ja sen jälkeen lähitulevaisuutta. Mitä sitten,
kun olen jo koululainen? **Tulevaisuuden** hahmottamista ja suunnittelua pohdi-
taan lasten kanssa yhdessä kerhon arjessa lapselle sopivilla tavoilla keskustellen
tai vaikka ilmaisun avulla: piirtäen, maalaten tai leikkien. Toiminnassa noudate-
taan ja pidetään tärkeinä kestävän kehityksen arvoja tulevaisuutta ajatellen muun
muassa kierrätyksen keinoin.

Media tarkoittaa viestintäkanavia, laitteita ja sisältöjä. Se ei ole vain ”pädejä” ja
pelejä. Mediaan lukeutuvat muun muassa lehdet, kirjat, musiikki, mainokset, te-
levisio, internet sekä videot. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017, 6.) Media tuo
lapsen elämään uusia sisältöjä. Sisällöt siirtyvät usein lasten puheisiin ja leikkei-
hin. Mediakasvatuksen osalta lisälmen seurakunnan varhaiskasvatus pitää tär-
keimpänä asiana lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisesta. Tavoit-
teena on luoda pohjaa sille, että lapset oppivat käyttämään, tulkitsemaan ja ym-
märtämään mediaa itseään ja toisia kohtaan kriittisesti ja kunnioittavasti saavut-
taen tulevaisuudessa hyvän medialukutaidon. Henkilöstön tehtävänä on toimia
myönteisinä ja reiluin aikuisina ja antaa lapsille mallia reilusta kaveruudesta.

Tärkeän pohjan hyvälle medialukutaidolle luovat empatia ja mielikuvitus, joita vahvistetaan kerhossa muun muassa erilaisten satujen, tarinoiden ja Raamatun kertomusten avulla. Keskeistä on kerhon aikuisten kiinnostus lasta ja mediaa kohtaan. Kerhon arjen mediakasvatuksen tavoitteena on tukea lasten omaehtoista oppimista ja toimintaa median parissa. Lasten kanssa median tuottamista kokeillaan leikinomaisesti erilaisilla välineillä. Lasten mediataidot vahvistuvat kerhossa erilaisten lapsille suunnattujen kirjojen, äänikirjojen ja lehtien avulla. Lasten kanssa käsitellään leikin keinoin eri medioista nousseita teemoja tai kysymyksiä. Kerhoissa on ”sanomalehtipäivä”, jolloin painettuun lehteen tutustutaan luovilla keinoilla liikunnallisia keinoja unohtamatta. Tärkeänä mediakasvatuksen tavoitteena on ylläpitää keskustelua medialukutaidosta niin lasten kuin henkilökunnan ja lasten huoltajien kanssa.

Turvallisesta median käytöstä on hyvä keskustella lasten ja huoltajien kanssa. Lisäalnessa on järjestetty useita pienten lasten vanhemmille suunnattuja mediakasvatukseen liittyviä vanhempainiltoja, joissa seurakunta on ollut yhtenä järjestäjätahona.

Mediakasvatuksen kehittämiseen osallistuu koko henkilöstö ja sitä arvioidaan säännöllisesti.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

*Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. (Opetushallitus 2016, 44.)*

Tutkin ja toimin ympäristössäni Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

*Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille (Opetushallitus 2016, 44).* Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa tutustutaan matemaattisiin ilmiöihin kerhon arjessa antamalla lapsille tilaa ja mahdollisuuksia ihmettelyyn ja pohdintaan. Henkilöstön tehtävä on innostaa ja tukea lasten kiinnostusta matemaattiseen ajatteluun kerhon arjessa. Lapset saavat tutustua matematiikkaan ja sen osa-alueisiin erityisesti leikinomaisen toiminnan myötä. Lautapelit ja liikuntaleikit luovat hyviä tilaisuuksia matemaattisten valmiuksien harjaannuttamiselle. Arjen toiminnassa matematiikka tulee luonnollisesti esille esimerkiksi osana käden taitoja ohjaajan pyytäessä hakemaan viisi tähteä ja kaksi nappia. Kerho alkaa usein kysymyksellä, montako meitä on paikalla? Raamatun kertomukset tuovat tähänkin osa-alueeseen oman opetuksellisen lisän (5 leipää ja kaksi kalaa, 100 lamasta, 12 opetuslasta).

***Ympäristökasvatuksen** tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa (Opetushallitus 2014, 45).* Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa kerhon lähiympäristöön suuntautuvat retket ovat tärkeässä osassa. Luontoa havainnoidaan ja tutkitaan lasten kanssa yhdessä. Luonnosta kerätään yhdessä erilaista luonnon materiaalia kerhoihin. Lasten kanssa keskustellaan ympäristöön ja sen suojelemiseen liittyvistä asioista ja haasteista. Tavoitteena on tukea lapsen luontosuhteen muodostumista. Raamattu kehottaa ihmisiä maan viljelemiseen ja varjelemiseen. Kerhopisteissä on käytössä jätteiden lajittelu. Roskia lajitellaan yhdessä lasten kanssa ja keskustellaan ympäristön roskaamisesta. Ylä-Savon Jätehuollon neuvoja vierailee kerhoissa vuosittain. Hän on kertonut ympäristöön ja ympäristökasvatukseen liittyvistä asioista lapsille sopivalla tavalla. Kierrätys kuuluu olennaisena osana ympäristökasvatukseen. Perheet ovat lahjoittaneet hyviä, toimintakuntoisia leluja kerhopisteisiin. Kehittämishaasteena on kierrätyspäivän tai kirpputorin järjestäminen kerhoihin.

***Teknologiakasvatuksen** tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä. (Opetushallitus 2016, 45.)* Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan luovasti esimerkiksi eri materiaaleista rakennellen ja kokeillen erilaisten laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan sinnikkyyteen ja yrittämiseen sekä sietämään pettymyksiä ja iloitsemaan onnistumisista. Tärkeää on, että lapset saavat kokeilla, rakentaa ja tehdä itse. Lapsia kannustetaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Henkilöstö tukee lapsen omaa kokeilunhalua, lapsen luontaista uteliaisuutta ja luovuutta. Teknisiä ilmiöitä ja mahdollisia ongelmia tutkitaan ja ratkotaan kerhon arjessa yhdessä lasten kanssa tutustuen vaikkapa jonkun leikkivälineen tekniseen ongelmaan. Henkilöstö opastaa lapsia käyttämään teknisiä leluja turvallisesti.

Kasvan, liikun ja kehityksen

*Kasvan, liikun ja kehityksen -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. (Opetushallitus 2016, 46.)*

Kasvan, liikun ja kehityksen lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen tavoitteena on myönteinen liikuntakasvatus. Myönteisellä liikuntakasvatuksella pyritään valtakunnallisen Vasun linjauksen mukaan innostamaan lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa (Opetushallitus 2016, 46). Yksi päiväkerhoista toimii suurimman osan kerhoajasta ulkona, jolloin liikkuminen on läsnä kerhon arjessa koko kerhon ajan. Liikuntakasvatuksen tavoitteena on kehittää lasten kehontuntemusta ja –hallintaa sekä motorisia perustaitoja. Lapsia ja perheitä kannustetaan liikkumaan yhdessä. lisälmen seurakunnan varhaiskasvatus järjestää perheille erilaisia tapahtumia ja retkiä, joissa on mahdollisuus yhdessä liikkumiseen. Kerhojen liikuntakasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa huomioidaan lasten osallisuus. Lapset saavat keksiä itse erilaisia liikuntaleikkejä. Kerhon arjessa on ohjattuja liikunnallisia tuokioita ja lapsia kannustetaan myös omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Henkilöstö liikkuu lasten kanssa yhdessä ja osoittaa omalla esimerkillään myönteistä suhtautumista liikuntaan. Toiminnassa pidetään tärkeänä, että lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, perinteisistä pihaleikeistä ja –peleistä sekä satu- ja musiikkiliikunnasta. Henkilöstö pyrkii järjestelemään tiloja niin, että liikkuminen on tiloissa mahdollista ja turvallista. Henkilöstö huolehtii liikuntavälineistön turvallisuudesta sekä siitä, että välineistö on lasten saatavilla.

Liikuntaa ja sen merkitystä tukee myös koko kirkossa toteutettava ”Liikkuva seurakunta”-toimintamalli. Se perustuu kristillisen ihmiskäsityksen kokonaisvaltaisuuteen. Toimintamallin tavoitteena on liikunnan ja sen näkyvyyden lisääminen seurakunnan eri toimintamuodoissa.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia (Opetushallitus 2016, 46). Lapset tulevat lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksen kerhoihin oma välipala mukanaan. Vanhempia kannustetaan laittamaan lapselle terveellinen välipala kerhoon mukaan. Henkilöstö ohjaa lapsia ”välipalajahetkessä” omatoimiseen ruokailuun ja hyviin pöytätapoihin. Tärkeää on, että lapset saavat ruokaillessaan kokemuksen osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. ”Välipalajahetki” aloitetaan ruoan siunaamisella. Lasten kanssa opetellaan hyviä pöytätapoja ja ruokarauhan antamista. Kerhon arjessa lasten kanssa keskustellaan ruoasta ja sen terveellisyydestä. ”Martat” vierailevat kutsuttuina kerhoissa. Kerhoissa on silloin valmistettu ja nautittu ruoka yhdessä. Raamatun kertomuksissa yhteinen ruokailu ja sen tuoma yhteys on keskeisessä asemassa. Raamatun kertomukset esimerkiksi syksyn sadosta sekä viidestä leivästä ja kahdesta kalasta antavat moninaista näkökulmaa kerhon ruokakeskusteluun.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita (Opetushallitus 2016, 47). Lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä kerhon arjen turvallisuutta. Turvallisuus koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Kaiken turvallisuuden lähtökohtana on hyvä, turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri. Kerhon aikuiset ovat keskeisessä asemassa kerhon turvallisen ilmapiirin luomisessa. Aikuisen turvallinen syli on avoin lapsille kerhon arjen kaikissa tilanteissa. Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä edistävien valintojen tekemiseen sekä hyviin käytöstapoihin. Lasten kanssa pohditaan yhdessä terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä asioita. Toiminnan tavoitteena on taata lapsille turvallinen ilmapiiri hyvine ihmissuhteineen ja tukea lapsia pitämään huolta omasta turvallisuudestaan, terveydestään ja hygieniastaan oman ikä- ja kehitystason mukaisesti. Lapsia ohjataan kunnioittamaan omaa ja toisten kehoa. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia turvallisuuteen liittyviä ongelmanratkaisutilanteita muun muassa palomiesten ja poliisin vierailujen taikka yleisten pelastautumisharjoitusten yhteydessä. Ohjauksessa käytetään tarvittaessa apuna satuja ja tarinoita. Retkeillessä harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja.

6. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen. (Opetushallitus 2016, 52).

6.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. (Opetushallitus 2016, 52.)

Kehityksen ja oppimisen tuki ja tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

lisälmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä kokonaisvaltaisesti yksilönä ja yhteisön jäsenenä. Toiminnan tavoitteena on, että seurakunnan varhaiskasvatukseen osallistuminen luo hyvän perustan lapsen kasvuun, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Selkeä kerhon arjen rytmi sekä monipuoliset pedagogiset työtavat tukevat kaikkia lapsia. lisälmen seurakunnan arvopohjan mukaan varhaiskasvatustyötä ohjaa ihmiskäsitys, jonka mukaan jokainen ihminen on ainutlaatuinen ja arvokas sellaisena kuin hän on. Henkilöstö viestittää omalla esimerkillään, että jokaista lasta ja aikuista arvostetaan ja erilaisuus hyväksytään.

Henkilöstö tukee lasta löytämään omat vahvuutensa ja auttaa lasta niiden kehittämisessä. Tällä toiminnalla tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja itsetunnon kehittymistä. Seurakunnan varhaiskasvatus perustuu oppimiskäsitykseen, jossa lapsi on aktiivinen toimija. Hän oppii, kasvaa ja kehittyy omien oppimisedellytystensä mukaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Toiminnassa pidetään tärkeänä, että henkilöstön ja lasten huoltajien välille muodostuu hyvä ja toimiva vuorovaikutussuhde. Henkilöstö tapaa huoltajia sovitusti niin sanottujen vanhempain varttien merkeissä 1–2 kertaa vuodessa, jolloin keskustellaan lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä asioista. Huoltajien kanssa jutellaan viikoittain lapsen kerhoon tuomisen ja hakemisen yhteydessä. Tämä on tärkeää tutustumisen ja toimivan vuorovaikutussuhteen muotoutumisen kannalta. Seurakunta järjestää toimintavuonna erilaisia retkiä, leirejä, tapahtumia ja iltoja joihin kutsutaan huoltajia ja lapsia yhdessä. Toiminnan tavoitteena on luoda hyvää pohjaa toimivalle vuorovaikutukselle henkilöstön ja perheiden kesken sekä vahvistaa osallisuutta.

Toiminnassa pidetään tärkeänä, että lapsen tuen tarve havaitaan ja tukitoimet aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen vahvuuksia hyödyntäen. Jos henkilöstöllä herää huoli lapsen kasvusta, kehityksestä tai oppimisesta, asiasta keskustellaan ensin lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan kanssa keskustellen mietitään yhdessä, miten asiassa edetään. Tarvittaessa, huoltajan luvalla otetaan yhteyttä muihin lapsen verkostossa työskenteleviin asiantuntijoihin esi-

merkiksi neuvolaan, sosiaalitoimeen tai kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettajaan (**pedagogiset järjestelyt**). Lapsi osallistuu yhteistyöhön omaan ikään ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Monipuolinen yhteistyö vahvistaa lapsen kasvun ja oppimisen tukemista. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki voidaan järjestää osana kerhotoimintaa, mikäli se katsotaan lapselle riittäväksi. Seurakunnan henkilöstö toimii huoltajilta tai lapsen verkostossa toimivien asiantuntijoiden ohjeiden mukaan tuen järjestämiseksi. Päiväkerhot toimivat 1–2 kertaa viikossa kahden tunnin ajan. Tämä on syytä huomioida tuen tarpeen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Tuen riittävyttä seurataan yhdessä lapsen huoltajien suostumuksella monialaisen yhteistyön asiantuntijoiden kanssa. Tässä yhteistyössä voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea. Seurakunnan työntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus. Yhteistyötä tehtäessä noudatetaan tietojen antoa ja sallassapitoa koskevia säännöksiä.

Toimintaa pyritään arvioimaan jatkuvasti ja kehittämään sitä niin, että henkilökunnalla on riittävät valmiudet havainnoida lapsia ja huomata lapsen tuen tarve. Seurakunnan varhaiskasvatuksessa korostuu henkilöstön kyky ohjata lapsi ja perhe paikkakunnan lapsiperheiden verkostossa työskentelevien asiantuntijoiden luokse.

Henkilöstö osallistuu lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukeviin täydennyskoulutuksiin säännöllisesti. Seurakunnan varhaiskasvattajien palavereihin on kutsuttu tarvittaessa lasten ja perheiden verkostoissa työskenteleviä asiantuntijoita, esimerkiksi lasten neuvolan psykologi, terveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja sosiaalityöntekijä. Heiltä on ollut mahdollista saada koulutuksellista ohjausta lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa (**hyvinvointia tukevat muut järjestelyt**). Lisämessä monialainen yhteistyö toimii hyvin. Seurakunnan työntekijät ovat mukana monissa paikkakunnan yhteistyöverkostoissa liittyen lasten ja perheiden hyvinvointiin muun muassa lapsi- ja perhepoliittisen ohjelman työstämisessä (LAPE). Lasten ja perheiden asiantuntijaverkostoissa toimivat työntekijät kokoontuvat säännöllisiin palavereihin.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää henkilöstöltä jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Oppimisympäristöjä ja toimintatapoja tarkastellaan säännöllisesti ja samalla arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla tuottaa lapselle ja koko lapsiryhmälle parempia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä. (Opetushallitus 2016, 60.)

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin. Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. (Opetushallitus 2016, 60.)

Pedagogisen toiminnan arviointi Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksessa

Säännöllinen toiminnan arviointi on luonnollinen osa Iisalmen seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintaa. Arvioinnin tavoitteena on seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittäminen ja sitä kautta lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytysten tukeminen. Pedagogisen toiminnan arvioinnin kannalta on tärkeää, että henkilöstön ja lasten huoltajien välille muodostuu hyvä ja toimiva vuorovaikutussuhde.

Arvioinnin apuna käytetään seuraavia käytäntöjä:

- Henkilöstö antaa lapsille rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueilta. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan omia taitoja ja vahvistamaan omaa ajattelua sekä harjoitellaan itsearviointia
- Lapsilta kysytään kerhon arjessa arviointia kerhopäivästä tai yksittäisestä asiasta kerhoon liittyen
- Henkilöstö kertoo huoltajille palautetta lapsen kerhopäivästä. Henkilöstö rohkaisee myös lapsia kertomaan huoltajille kerhopäivästään. Tavoitteena on, että huoltaja saa kokea ja jakaa iloa lapsestaan, hänen kasvustaan ja oppimisestaan
- Huoltajia rohkaistaan antamaan palautetta toiminnasta viikoittaisissa kohtaamisissa, vanhempainvarteissa, vanhempain- ja perheilloissa sekä erilaisissa kohtaamisissa ja tapahtumissa
- Henkilöstö pohtii työpareittain ja koko tiimin kesken omia työtapojaan
- Henkilöstö kokoontuu säännöllisiin tiimipalaveriiniin kerran kuukaudessa
- Varhaiskasvatussuunnitelman säännöllinen arviointi ja päivittäminen
- Vuosittaisissa kehityskeskusteluissa arvioidaan koko tiimin ja jokaisen työntekijän tavoitteita ja asetetaan uudet tavoitteet tulevalle toimintavuodelle

- Vuosittaisessa toimintasuunnitelmassa asetetaan tavoitteet ja painopisteet toiminnalle. Toimintasuunnitelmaan kirjattuja tavoitteita arvioidaan puolivuositain. Arviointi kirjataan seurakunnan puolivuotisraporttiin ja toimintakertomukseen
- Erilliset huoltajille ja lapsille suunnatut arviointikyselyt
- Yhteistyökumppaneita ja seurakunnan luottamushenkilöitä rohkaistaan antamaan palautetta toiminnasta. Muun muassa perhepäivähoitajat ovat keskeisiä yhteistyökumppaneita

LÄHTEET

- Hüther, Gerald & Hauser, Uli 2015. Jokainen lapsi on lahjakas. Helsinki: Schildts & Söderströms.
- Dersell, Lisa; Andersson, Karin & Wernolf, Inga. Suomennos: Dalmo, Tuija 1996. Lapsen Raamattu. Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Kirkkopelto, Katri 2016. Piki. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Korolainen, Tuula; Tulusto, Riitta & Hurme, Maija 2014. Lasten oma vuosikirja. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017. Media varhaiskasvatuksessa. Tukea tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:7. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 19.8.2017. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Pyhäranta, Tuija; Raudaskoski, Joonas & Seppälä, Olli 2016. Adventista ramadaniin. Uskonnolliset juhlat Suomessa. Helsinki: Kirjapaja.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Vuorinen, Kaisa 2017. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luonteenvahvuutensa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ylä-Savon seurakuntayhtymä i.a. Toiminta- ja taloussuunnitelma. Viitattu 30.10.2017. <http://www.ylasavonseurakunnat.fi/documents/307919/19840074/yl%C3%A4-savon+srky+tts+2017-2019+verkko.pdf/56ad303d-4223-9906-001b-b3fe3fdac59f>